

ज्ञानायाओषधीनाः रशना विश्वेषाम् (६) देवानामूर्ध्वः रशनाया आचवा-
 लादिद्रस्य चषालं साध्यानामतिरिक्तं सवा एष सर्वदेवत्यो यद्युपो यद्युपं
 मिनोति सर्वा एव देवताः प्रीणाति यज्ञेन वै देवाः सुवर्गं लोकमायन्ते मन्यन्त
 मनूयानोन्वाभविष्यन्तीति ते यूपेन योपयित्वा सुवर्गं लोकमायन्त मृषयो येष-
 नैवानुप्राजानन्त यूपस्य यूपत्वम् (७) यद्युपं मिनोति सुवर्गस्य लोकस्य
 प्रज्ञात्यै पुरस्तान्मिनोति पुरस्ताद्भि यज्ञस्य प्रज्ञायते प्रज्ञातुं हि तद्यदतिपन्न-
 आहुतिं कार्यमासीदिति साध्या वै देवा यज्ञमत्यमन्यन्त तान् यज्ञानास्पृश-
 तान् यद्यज्ञस्यातिरिक्तमासीत् तदस्पृशदतिरिक्तं वा एतद्यज्ञस्य यदमावभि-
 मथित्वा प्रहरत्यतिरिक्तमेतत् (८) यूपस्य यदूर्ध्वं च पालात्तेषां तद्वाग्धेयं
 तानेव तेन प्रीणाति देवा वै सः स्थिते सोमे प्रस्रुचो हः प्रयपून्ते मन्यन्त यज्ञवे-

शास वा इदं कुर्मइति ते प्रस्तरं स्तुचां निष्कुर्यणमपश्यन्स्वरुं यूपस्य स
 स्थिते सोमे प्रप्रस्तरं हरति जुहोति स्वरुमयज्ञवेदासाय—(४२) [दधा-
 तिप्रत्यचेत्येनं विभ्वेषां यूपत्वमेतद्विचत्वारिंशच्च] ॥ ४ ॥ साध्यावै देवा-
 अस्मिन्लोक आसन्नान्यत्किंचन मित्रत्वेति मेवाग्नये मेधायालभंत न ह्यन्यदा-
 लंभ्यमविन्दन्ततो वा इमाः प्रजाः प्राजायन्त यदग्रावृद्धिं मेधित्वा प्रहरति
 प्रजानां प्रजननाय रुद्रो वा एष यदग्निर्यजेमानः पशुर्यत्पशुमालभ्याग्निं मधे-
 द्बुध्राय यजमानम् (१) अपि दध्यात्प्रमार्युकः स्यादथो खल्वहुरग्निः सर्वो-
 देवता हविरेतद्यत्पशुरिति यत्पशुमालभ्याग्निं मयति हव्यायैवासन्नाय सर्वो-
 देवता जनयत्युपाकृत्यैव मध्यस्तन्नेवाल्लब्धं नेवानालब्धमग्नेर्जनित्रमसीत्याहा-
 मेहोतज्जनित्रं वर्षणौ स्थइत्याह वर्षणौ (२) ह्येतावुर्वश्यस्यायुरसीत्याह

मिथुनत्वार्य घृतेनाक्ते वृषणं वधाथामित्याह वृषणश्छेते वधाते ये अग्नि
 गांयत्रं छंदोनृजांयस्वेत्याह छंदोभिरेवैनं प्रजनयत्यग्नये मथ्यमानायानु-
 ब्रूहीत्याह सावित्रीमृचमन्वाह सवितृप्रसूतएवैनं मंथति जातायानुब्रूहि (३)
 प्रह्वियमाणायानुब्रूहीत्याह कांडेकाण्डएवैनं क्रियमाणे समर्धयति गायत्रीः
 सर्वाअन्वाह गायत्रछन्दावा अग्निः स्वेनैवैनं छन्दसा समर्धयत्यग्निः पुराभव-
 त्यग्निं मथित्वा प्रहरति तौ संभवन्तौ यजमानमभिसंभवतोभवतं नः समन-
 सावित्याह शान्त्यै प्रहृत्य जुहोति जातायैवास्माअब्रूमपि (४) दधात्या-
 ष्यैन जुहोत्येतद्वा अग्नेः प्रियं धाम यदाज्यं प्रियेणैवैनंधाम्ना समर्धयत्यथो-
 तेजसा १८) [यजमानंवृषणौब्रूह्यप्यष्टादशच] ॥ ५ ॥ इवे त्वेति बहि-
 रादंतइच्छतंदन ह्यवयोयजंतउपवीरसीत्याहोपह्येनानाकरोत्युपोद्वान्दैर्विंशः

प्रागुरित्याह देवीह्येताविशः सतीदेवानुपयन्ति वक्षीरुशिजुइत्याहृत्विजोवै वक्ष-
यतुशिजुस्तस्मादेव माह बृहस्पतेधारयावसनीति (१) आह ब्रह्मवै देवानां
बृहस्पतिर्ब्रह्मणैवास्मै पशूनवरुन्धे हव्याते स्ववन्तामित्याह स्वदयत्येवान् देव-
त्वष्टुर्वसुण्वेत्याह त्वष्टा वै पशूनां मिथुनानां रुरुपृक्कृद्रुपमेव पशुषु दधाति रवे-
तीरमध्वमित्याह पशवोवै रवतीः पशून्वास्मै रमयति देवस्य त्वा सवितुः प्रसव-
इति (२) रशनामादत्ते प्रसूत्याअश्विनोर्बाहुभ्यामित्याहृत्विजो हि देवानाम-
ध्वर्यु आस्तां पूष्णोहस्ताभ्यामित्याह यस्यां ऋतस्य त्वा देवहविः पाशोनारभ-
इत्याह सत्यं वा ऋतं सत्येनैवैनमृतेनारभतेक्ष्णया परिहरति वध्यं हि प्रत्यं चै-
प्रतिमुंचन्ति व्यावृत्तौ धर्षामानुषानिति नियुनक्ति घृत्स्यांअस्यः (३) त्वीष-
धीभ्यः प्रोक्षामीत्याहाद्योह्येषओषधीभ्यः संभवति पत्पशुरपां पेरुस्ती-

त्याहैवहांपां पातायोमेवांयारभ्यते स्वात्तचित्सदेवश्च हव्यमापोदेवीः स्वदेतेन-
 मित्याह स्वदेत्येवैनंमुपरिष्ठात्प्रोक्षत्यपरिष्ठादेवनं मेध्यं करोति पाययत्यंतर-
 तएवैनम् (४) मेध्यं करोत्युधस्तादुपौक्षति सर्वतएवैनं मेध्यं करोति—१०)
 [इतीत्यभ्यर्चयेन्नंदशच] ॥ ६ ॥ अग्निना वै होत्रां देवाअमुरानभ्यभ-
 वन्नमये समिध्यमानायानुवृहतीत्याह भ्रातृव्याभिभूत्यै सप्तदशसामिधेनोरन्वाह
 सप्तदशः प्रजापतिः प्रजापतेरास्यै सप्तदशान्वाह द्वादशमासाः पंचतवः सप्त-
 वत्सरः सैवत्सरं प्रजा अनूपजायन्ते प्रजानां प्रजननाय देवावै सामिधेनीर-
 नूच्य यज्ञं नान्वपश्यन्सप्रजापतिस्तृष्णीमाधारम् (१) आधारयत्ततोवै देवा-
 यज्ञमन्वपश्यन् यत्तृष्णीमाधारमाधारयति यज्ञस्थानुख्यात्याअमुरेषु वै यज्ञआ-
 मीनं देवास्तृष्णीश्च होमेनांवृजत यत्तृष्णीमाधारमाधारयति भ्रातृव्यस्यैव तद्यज्ञं

वृङ्क्लृपरिधीन्तसंमाष्टिं पुनात्येवैनान्विस्त्रिः संमाष्टिं त्र्यावृद्धियज्ञोथो रक्षसासप-
हत्यै द्वादश संपद्यन्ते द्वादश (२) मासाः संवत्सरः संवत्सरमेव प्रीणात्यथो
संवत्सरमेवास्मा उपपदधाति सुवर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै शिरोवा एतद्यज्ञस्य
यवाघ्रागैमिः सर्वदेवतायदाघारमाघारयति शीर्यतएव यज्ञस्य यजमानः सर्वा-
देवता अवैरुन्धे शिरोवा एतद्यज्ञस्य यदाघार आत्मा पशुराघारमाघार्येषु
समनक्त्यात्मन्नेव यज्ञस्य (३) शिरः प्रतिदधाति सन्ते प्राणोवायुना गच्छ-
तामित्याह वायुदेवत्यैवै प्राणोवायावेवास्य प्राणं जुहोति संयजत्रैरंगानि
संयज्ञपतिराशिषेत्याह यज्ञपतिमेवास्याशिषं गमयति विश्वरूपोवै त्वाष्ट्र-
उपरिष्ठात्पशुमभ्यवर्त्तस्मादुपरिष्ठात्पशोर्नावयन्ति यदुपरिष्ठात्पशुः संम-
नक्ति मेध्यमेव (४) एनं करोत्युत्विजोवृणीते छंदाः स्येव वृणीते सप्तव-

णीते सप्तग्राम्याः पशवः सप्तरण्याः सप्त छंदास्स्यभयस्यावर्हयाएकादश
 प्रयाजान् यजति दश वै पशोः प्राणाआत्मैकादशोयावानेव पशुस्तं प्रयजति
 वषामेकः परिशयआत्मैवात्मानं परिशये वज्रो वै स्वविधित्विज्योपशकलो-
 घृतं खलु वै (५) देवावजं कृत्वा सोममघ्नन्धृतेनाक्तौ पशुं त्रांयथामित्याह
 वज्रैवै न वशं कृत्वालभते—१८) [आधारद्वादशयज्ञस्यैववाअष्टादशच]
 ॥ ७ ॥ पर्याग्निकरोति सर्वहुतेमवैनं करोत्यस्कंदायास्कं नृहि तद्यहु-
 तस्य स्कंदति त्रिः पर्याग्निकरोति त्र्यावृद्धियज्ञोथो रक्षसामपहत्यै ब्रह्मवादि-
 नोवदंत्यन्वारभ्यः पशू ३ नान्वारभ्या ३ इति मन्थेव वा एवर्नीयते यत्प-
 शुस्तं यदन्वारभेत प्रमार्यकोयजमानःस्यादथो खल्वहुः सुवर्गाय वा एष-
 लोकाय नीयते यत् (१) पशुरिति यन्मान्वारभेत सुवर्गल्लोकायजमानो-

हीयेत वपाश्रपणीभ्यामन्वारभेत् तत्रेवान्वारब्धं नेवानन्वारब्धमुप प्रेष्यहोत-
 र्हव्यादेवेभ्यइत्याहपित२हि कर्म क्रियते रेवतोर्यज्ञपतिं प्रियुधाविशतेत्याह
 यथा यजुरेवैतदग्निना परस्तादिति रक्षंसामपहत्यै पृथिव्याः संपृचः पाहीति
 बृहिः (२) उपास्यत्यस्कंदायास्कंनु२हि तद्यद्बृहिवि स्कंदत्यथो बृहिषद-
 मेवैनं करोति पराडावर्तते ध्वयुः पशोःसंज्ञयमानात्पशुभ्येव तन्नित्तुत-
 आत्मनोनाब्रस्काय गच्छन्ति श्रियं प्रपशूनाप्नोति यएवं वेद पश्वालोकावा
 एषा प्राच्युदानीयेन यत्पत्नी नमस्तआतनेत्याहादित्यस्य वै र२मयः
 (३) आत्मानास्तेभ्येव नमस्करोत्यनुवप्रिहीत्याह भ्रातृव्योवा अर्वा भ्रातृ-
 व्यापनुत्यै घृतस्य कृत्यामनुमह प्रजया सह रायस्पोषेणेत्याह्वाशिषमेवै-
 तामाशास्तआपोदेवीः शुद्धायुवइत्याह यथा यजुरेवैतत्--३७) [यद्बृहीर-

॥ मयःसुसन्निवेशः] ॥ ८ ॥ पशोर्वा आलम्ब्यस्य प्राणान्छुगृच्छति
 वाक्तुआप्यायतां प्राणस्तुआप्यायतामित्याह प्राणेभ्यएवास्य शुचंशमयति
 साप्राणेभ्योधिपृथिवीशुक्लपविशति शमहोभ्यामिति निनयत्यहोरात्राभ्या-
 मेव पृथिव्यै शुचंशमयत्योषधे त्रायस्वैनस्वधिते मेनेहि सीरित्याह
 वज्रोवै स्वधितिः (१) शांत्यै पार्श्वतआच्छयति मध्यतोहि मनुष्याआ-
 च्छयन्ति तिरश्चीनमाच्छयत्यनूचीन् हिमनूष्याआच्छयन्ति व्यावृत्त्यै रक्षसां
 भागौसीति स्थविमृतोबुद्धिरुक्त्वापास्यत्यस्नैवरक्षासि निरवदयत इदमह
 रक्षौघमं तमोनयामि योस्मान्द्वेष्टि यंचवयं द्विष्टमद्व्याह द्वो वाव पुरुषौ यं
 चैव (२) द्वेष्टि यश्चैनं द्वेष्टि तायुभावंयमन्तमोनयतीपेत्विति वपामुत्स्विद-
 तीच्छतंदव ह्योपयोयजते यदुपतंद्याद्रोस्य पशून्धातंकः स्याद्यनोपतंद्यादयता-

स्यादन्त्ययोपतणत्यन्ययानधृत्यै घृतेन द्यावापृथिवी प्रोण्वीथामित्याह द्यावापृ-
थिवी एव रसैरनान्त्यच्छिन्नः (३) रायः सुवीरुइत्याह यथा यजुर्वैतत्कर-
मिव वा एतत्करोति यद्वपामुस्विदप्युर्वैतरिक्षमन्विहत्याह शान्त्यै प्रवा एषो-
स्माच्छोकाच्यवते यः पशुं मत्यवैनीयमानमन्वारभते वपाश्रपणीपुनरन्वारभ-
तेस्मिन्नेव लोके प्रतितिष्ठत्यग्निनापुरस्तादेति रक्षसामपंहत्याअथो देवताएव
हव्येन (४) अन्वेति नातममंगारमतिहरेद्यदतममंगारमतिहरेद्देवताअतिम-
न्येत वायोवीहि स्तोकानामित्याह तस्माद्विभक्ताः स्तोकाअवपद्यन्ते ग्रं वा
एतत्पशूनां यद्वपाग्रमोषधीनां बर्हिरग्रेणैवाग्र* समर्धयत्यथो ओषधीष्वेव
पशून्प्रतिष्ठापयति स्वाहाकृतीभ्यः प्रेष्येत्याह (५) यज्ञस्य समिष्ठ्यै प्राणा-
पानौ वा एतौ पशूनां यत्पृषदाज्यमात्मावपापृषदाज्यमभिघायैवपामभिघा

रयत्यात्मज्ञेयं पशूनां प्राणापानौ दधाति स्वाहोर्ध्वनभसं मारुतं गच्छतमित्या-
 होर्ध्वनभाह स्मैव मारुतोदेवानां वपाश्रपणी प्रहरति तेनैवैने प्रहरति विषूची
 प्रहरति तस्माद्विष्वचौ प्राणापानौ (६) [स्वधितिश्चैवाच्छिन्नोहव्येनांहृष-
 दर्चत्वारिंशच्च] ॥ ९ ॥ पशुमालभ्य पुरोडाशं निर्वपति समेषमेवै-
 नमालभते वपया प्रचर्यैपुरोडाशेन प्रचरत्यूर्ध्वं पुरोडाशऊर्जमेव पशूनां
 मध्यतोदेवात्यथो पशोरेव छिद्रमपि दधाति पृषदाज्यस्योपहत्य त्रिः पृच्छति
 गृतः हवी ३ः शमितिरिति त्रिषत्याहि देवायोशतः शतमाह स एनसाप्राणा-
 पानौ एतौ पशूनाम् (१) यत्पृषदाज्यं पशोः खलु वा आलब्धस्य हृदयमा-
 त्माभिसमेति यत्पृषदाज्येन हृदयमभिघारयत्यात्मज्ञेयं पशूनां प्राणापानौ
 दधाति पशूना वै देवाः सुवर्गं लोकमायन्ते मन्यन्त मनुष्यान्ोन्वाभविष्यतीति

तस्य शिरोऽश्रित्वा मेधं प्राक्षारयन्तस्प्रक्षोभवत्तत्प्रक्षस्य प्रक्षत्वं यत्प्रक्षशाखोत्त-
 रबुर्हिर्भवति समेधस्यैव (२) पशोरवद्यति पशुं वै ह्रियमाणं रक्षाः स्युर्नसचं-
 तेतरायूषं चाहवनीयं च हरति रक्षसामपहत्यै पशोर्वा आलब्धस्य मनोपक्रामति
 मनोतापै हविर्गोवदीयमानस्यानुब्रूहीत्याहु मनएवास्यावरुन्ध एकादशावदा-
 नान्यवद्यति दश वै पशोः प्राणा आत्मैकादशोयावानेव पशुस्तस्याव (३) द्यति
 हव्यस्याग्नेवद्यत्यथ जिह्वाया अथ वक्षसोयह हृदयेनाभिगच्छति तज्जिह्वाया
 वदति यज्जिह्वाया वदति तदुरसोधिनिर्वदत्येतद्वै पशोर्धेया पूर्वं यस्यै वमवदाय
 यथा काममुत्तरेषामवद्यति यथापूर्वमेवास्यं पशोरवत्तं भवति मध्यतो गदस्या-
 वद्यति मध्यतो हि प्राण उत्तमो हि प्राणो यदीतरं यदीत-
 रमभयमेवाजामि जायमानो वै ब्राह्मणस्त्रिभिर्ऋणवा जायते ब्रह्मचर्येण विभ्यो-

यज्ञेन देवभ्यः प्रजयां पितृभ्यः एषवा अन्नणोयः पुत्री यज्वा ब्रह्मचारिवासी
तद्वदानैरेवावदयते तद्वदानां नामवदानत्वं देवासूराः संयत्ता आसन्ते देवा-
अग्निमंब्रुवन्त्वया वीरेणामृगानभिभवाभेति (५) सोववीद्वरं वृणै पशोरुद्धा-
रमुद्धरादिति स एतमुद्धारमुद्धरततोः पूर्वार्धस्य गुरुं मध्यतः श्रोणिं जघनार्धस्य
ततो देवा अभवन्परासुरा यज्यगणां समवद्यति श्रान्तव्याभिभूत्यै भवत्यात्मना
परास्य श्रान्तव्यो भवत्यश्नयावद्यति तस्मादक्ष्णया पशवोगानि प्रहरन्ति
प्रतिष्ठित्यै—४५) [पशूनामेवावद्यतीति पंचचत्वारिंशच्च] ॥ १० ॥
मेदसा सुचौ प्रोणोति मेदोरूपावै पशवोरूपमेव पशुर्नु दधाति यूपन्नवधाय
प्रोणोति रसोवा एषपशूनां यथूरसमेव पशुर्नु दधाति पाश्वेन वसाहोमं
प्रयौति मध्यं वा एतत्पशूनां यथाश्वं रस एषपशूनां यद्वसा यथाश्वेन वसा-

होमं प्रयैति मध्यतएव पशूनां रसं दधाति घृतिं (१) वाएतत्पशुं यत्सं-
 ज्ञापयैत्यद्रः खलु वै देवतया प्राणैर्द्रोपानर्द्रः प्राणोऽंगैर्अंगे निदेध्यदित्याह
 प्राणापानावेव पशुषु दधाति देवत्वष्टूर्भरि ते स रसं मेत्वित्याह त्वाष्ट्राहि देव-
 तया पशवो विष्वरूपायत्सलक्षमाणो भवथेत्याह विष्वरूपाहोते संतः सलक्षमाण-
 एतर्हि भवति देवत्रायतं (२) अवसेसखायो नुत्वा मातापितरौ मदं त्वित्या-
 हानुमतमेवैनं मात्रापित्रा सुवर्गं लोके गमयत्यर्धं चैव साहोमं जुहोत्यसौ वा
 अर्धं चैव इयमर्धं चैव इमे एव रसेनानक्ति दिशो जुहोति दिशे एव रसेनानक्त्यथो
 दिग्भ्य एवोर्जं रसमवर्तुन्धे प्राणापानौ वा एतौ पशूनां यत्पृषदाज्यं वानस्पत्याः
 खलु (३) वै देवतया पशवो यत्पृषदाज्यस्योपहृत्या हवनस्पतये न ब्रूहि वन-
 स्पतये प्रेष्येति प्राणापानावेव पशुषु दधात्यन्यस्यान्यस्य समवत् रसमव-

यति तस्मान्नानारूपाः पशवोयष्टूणोपसिंचति रसोवा एषपशूनां यधूरसमेव
 पशुर्धुं वधातीडांमुपेह्यते पशवोवा इडां पशूनेवोपेह्यते चतुरुपेह्यते (४)
 चनेष्पादोहि पशवोयं कामयेतापशः स्यादित्यमेदस्कंतस्माआर्ध्यान्मेदोरू-
 पावै पशवोरूपेणैवैनं पशुभ्योनिभैजत्यपशुरेव भवति यं कामयेत पशुमा-
 न्स्यादिति मेदस्वत्तस्माआर्ध्यान्मेदोरूपावै पशवोरूपेणैवास्मै पशूनवरुन्धे
 पशूमानेव भवति प्रजापतिर्यज्ञमसृजत् सआज्यम् (५) पुरस्तादसृजत्
 पशं मध्यतःपृषदाज्यं पश्वात्तस्मादाज्येन प्रयाजाईज्यन्तेपशूनामध्यतः पृष-
 दाज्येनानूयाजास्मादेनन्मिश्रमिव पश्वात्सष्ट्युहोकादशानूयाजान् यजति
 वशा वै पशोःप्राणाआत्मैकादशोयावानेव पशुस्तमनुयजति घ्नति वा एतत्पशु-
 यत्संज्ञायन्ति प्राणापानौ खलु वा एतौ पशूनां यत्पृषदाज्यं यत्पृषदाज्येन-

(६) अनुयाजान् यजति प्राणापानावेव पशुषु वधाति—६) [प्रतिपन्तु खलुह्यतआज्यंयत्पृथग्नाज्येनष्टत्वं] ॥ ३१ ॥ चात्वाला (३१४) त्मुत्तुर्गायं (३००) वैष्णव्या (३१९) पृथिव्यै (४४२) साध्या (२१८) इवै (२१०) ऽग्निना (२६८) पर्याग्नि (१८७) पशोः (२९६) पशुं (२९५) मेदसै (३०६) कादश (३१५५) ॥ इति तैत्तिरीयसंहितायां वषट्काण्डे तृतीयः प्रपाठकः ॥ ३ ॥

हरिः ओम् ॥ युक्तेन वै प्रजापतिः प्रजाअंसृजन् ताउपयद्भिर्वांसृजत् यदुपयजउप् यजति प्रजाएव तद्यजमानः सृजत जघनार्धावधायति जघनार्धाद्धि प्रजाः प्रजायन्ते स्थविमनोवधति स्थविमनोहि प्रजाः प्रजायन्ते संभिवन्नवद्यति प्राणानामसंभेदाय न पर्यावर्तयति यत्पर्यावर्तयेदुदावृतः प्रजाम्राहुकः

स्यात्समुद्रं गच्छ स्वाहेत्याह रेतः (१) एव तद्वयात्यंतरिक्षं गच्छ स्वाहेत्याहं-
 तरिक्षेणैवास्मै प्रजाः प्रजनयत्यंतरिक्षं ह्यनु प्रजाः प्रजायन्ते देवः सवितारं ग-
 च्छ स्वाहेत्याह सवितृ प्रसूत एवास्मै प्रजाः प्रजनयत्यहोरात्रे गच्छ स्वाहेत्याह
 होरात्राभ्यामेवास्मै प्रजाः प्रजनयत्यहोरात्रे ह्यनु प्रजाः प्रजायन्ते मित्रा
 वरुणौ गच्छ स्वाहा (२) इत्याह प्रजास्वैव प्रजातासु प्राणापानौ दधाति
 सोमं गच्छ स्वाहेत्याह सौम्याहि देवतया प्रजायन्तं गच्छ स्वाहेत्याह प्रजाएव
 यज्ञियाः करोति छन्दास्मि गच्छ स्वाहेत्याह पञ्चवै छन्दास्मि पञ्चनेवाव-
 सन्धे द्यावापृथिवी गच्छ स्वाहेत्याह प्रजाएव प्रजाता द्यावापृथिवीभ्यामुभयतः
 परिगृह्णाति नमः (३) दिव्यं गच्छ स्वाहेत्याह प्रजाम्येव प्रजाताभ्योवृष्टि
 निर्यच्छत्याग्निं वैश्वानरं गच्छ स्वाहेत्याह प्रजाएव प्रजाता अस्यां प्रतिष्ठापयति

प्राणानां वा एषोवद्यति योवद्यति गृदस्य मनोमेहादिच्छेत्यह प्राणानेव यथा-
स्थानमुपह्वयते पशोर्वा आलब्धस्य हृदयं गृगच्छति साहृदयशूलम् (४)
अभिसमेति यत्पृथिव्यां हृदयशूलमुद्वासयेत्पृथिवीं शुचाप्येयदृक्स्वपः
शुचाप्येच्छुष्कस्य चार्द्रस्य च संधावुद्वासयत्युभयस्य शान्त्यै यं हिष्यात्तं
ध्यायेच्छुचैवैनमर्पयति--३२) [रेतःस्वाहानभोहृदयशूलंद्वात्रिंशच्च] ॥ १ ॥

देवा वै यज्ञमाग्नीध्रे व्यभजंत ततोयदत्यशिष्यत तदेबुवन्वसंतनुनेइद-
मिति तद्वसतीवरीणां वसतीवरित्वं तस्मिन्प्रातर्नसमंशकुवन्तदप्सु प्रावेशय-
न्तावसतीवरिभवनवसतीवरीर्गृह्णाति युज्ञोवै वसतीवरीर्यज्ञमेवारभ्यं गृहीत्वो-
पवसति यस्यागृहीता अभिनिष्प्रोचेदनारब्धोस्य यज्ञः स्यात् (१) यज्ञविच्छि-
द्याज्योतिष्योवा गृह्णीयाद्विरण्यं वावधायशुक्राणामेव गृह्णाति योवा ब्राह्म-

णोवहुयाजी तस्य कुम्भ्यानां गृहीयात्सहि गृहीतवसतीवरीकोवसतीवरीगृह्णाति
 पशवोवै वसतीवरीः पशूनेवारभ्यं गृहीत्वोपवसति यदन्वीपंतिष्ठन्गृहीयात्रिमौ-
 गुका अस्मात्पशवस्युः प्रतीपं तिष्ठन्गृह्णाति प्रतिरुध्यैवास्मै पशून्गृह्णातींद्रः (२)
 वृत्रमेहन्तसोऽपौऽभ्यंघ्रियत् तासां यन्मेध्यं यज्ञियश्च सदेवमासीत्तद्वत्समुच्यते
 तावहंतीरभवन्वहंतीनां गृह्णाति या एव मेध्यायज्ञियाः सदेवा आपस्तासामिव
 गृह्णाति नांतमावहंतीरतीयाद्यदंतमावहंतीरतीयाद्यज्ञमतिमन्येत नस्थावराणां
 गृहीयाद्दरुणगृहीतावै स्थावरायत्स्थावराणां गृह्णीयात् (३) वरुणेनास्य यज्ञं
 ग्राहयेद्यद्वै दिवा भवत्यपोरात्रिः प्रविशति तस्मात्तान्ना आपो विवाद्दध्ने यत्रक्तं
 भवत्यपोहः प्रविशति तस्माच्चन्द्रा अपोनक्तं दध्ने छायायै चातपतश्च संवी
 गृह्णात्यहोरात्रयोरेवास्मै वर्णं गृह्णाति हविष्मंतीरिमा आपद्दत्थाह हविष्कुंता-

नामेव गृह्णाति हविष्मा अरतु (४) सूर्यइत्याह सशुक्राणामेव गृह्णात्यनुपु-
भागृह्णाति वाग्वा अनुपुगवाचैवेनाः सवयागृह्णाति चतुष्पवयुषागृह्णाति त्रिः
सादयति सप्तसंपद्यन्ते सप्तपदा शक्ररी पशवः शक्ररी पशुनेवावरुन्धेस्मै वै
लोकाय गार्हपत्यआर्धोयतेमुष्मांआहवनीयोयद्गार्हपत्यउपसावयेदस्मिन्लोके
पशुमान्त्स्याद्यादाहवनीयेमुष्मिन् (५) लोके पशुमान्त्स्यादुभयोरुपसावय-
त्युभयोरिवैनं छोकयोः पशुमर्तं करोति सर्वतः परिहरति रक्षसामपंहत्याह-
द्राग्निभोग्धेयीः स्येत्याह यथायजुरेवैतदग्नीध्रउपवासास्येत्येहै यज्ञस्यापरा-
जितं यदग्नीध्रं यदेव यज्ञस्यापराजितं तदेवैनाउपवासास्यति यतः खलु वै
यज्ञस्य वित्तस्य न क्रियते (६) तदनुयज्ञ रक्षा स्यवचरति यद्वह्नीनां
गृह्णाति क्रियमाणमेव तद्यज्ञस्य शये रक्षसामनन्ववचाराय नक्षेताईत्यप्यात्-

तीथसवनात्परिशेरे यज्ञस्य संतत्यै—२६) [स्यादिद्रोर्गृहीयादस्त्वमुष्मिन्-
 क्रियतेषड्विंशतिश्च] ॥ २ ॥ ब्रह्मवादिनोवदन्ति सत्वाअंश्वर्युः स्याद्यः
 सोममुपावहरन्तस्सर्वाभ्योदेवताभ्यउपावहरेदिति ह्रदे त्वेत्याह मनुष्येभ्यएवै-
 तेन करोति मनसे त्वेत्याह पितृभ्यएवैतेन करोति दिवेत्वासर्पयत्वेत्याहदे-
 वेभ्यएवैतेन करोत्येतावतीर्न देवताभ्यएवैनः सर्वाभ्यउपावहरति पुरावाचः
 (१) प्रवदितोः प्रातरनुवाकमुपाकरोति यावत्येव वाक्तामवरुन्धे पोप्रेभि-
 र्वाहरति यज्ञोवा आपोयुज्ञमेवाभिवाचं विमृजति सर्वाणि छन्दाः स्यन्वाह
 पशवोवै छन्दाः सति पशूनेवावरुन्धे गायत्रिया तेजस्कामस्य परिदध्याच्चिष्टुर्भे-
 न्द्रियकामस्य जगत्या पशुकामस्यानुभुमां प्रतिष्ठाकामस्य पुङ्गवा यज्ञकामस्य
 विराजान्नकामस्य शृणोत्वग्निः समिधाहवम् (२) मइत्याह सवितृप्रसूत-

पुत्र देवताभ्योनिवेद्यापोच्छैत्यपइध्यहोतरित्याहेयितः हि कर्म क्रियते मैत्रा-
वरुणस्य चमसाध्वर्यवाद्वेत्याह मित्रावरुणौवा अपां नेतारौ साभ्यामैवैनाअ-
च्छैति देवीरापोअपांनपादित्याहाहुत्यैवैनानिष्क्रीय गृह्णात्सथो हविष्कृतानामे-
वाभिर्यृतानां गृह्णाति (३) कार्ष्णिंसीत्याह शमंलमेवासामपंष्टावयति समुद्र-
स्यवोक्षित्या उन्नयइत्याह तस्मादद्यमानाः पीयमाना आपोन क्षीयन्ते योनिर्वै-
यज्ञस्य चात्वालं यज्ञोबसतीवरीहोतृचमसं च मैत्रावरुणचमसंच सः स्पश्यै-
वसतीवरीर्व्यानयति यज्ञस्य सयोनित्वायाथो स्वादेवैनायोनेः प्रजनयत्यध्व-
योर्वैरूपा ३ इत्याहोत (४) इमन्नमुरुनेमाः पश्येति वा वै तदाह यद्यग्नि-
होमोजुहोति यद्युक्थः परिधौ निमार्ष्टि यद्यतिरात्रोयजुर्ववन्प्रपद्यते यज्ञक-
नूनां द्यावतृथै --- २५) [वाचोहवंगृह्णात्युतपञ्चविंशतिश्च] ॥ ३ ॥

देवस्य त्वा सवितुः प्रसवइति आवाणमादेहे प्रसूत्याअग्निनोर्बाहुभ्यामित्या-
 द्वाग्निनी हि देवानामध्वर्यू आस्तां पूजोहस्ताभ्यामित्याह यत्थैपद्मवोवै
 सोमोव्यानर्पाशुसर्वनोयदुपाशुसर्वनमभिमिमीते व्यानमेव पशुषु दवा-
 तीन्द्रायुत्वेन्द्रायत्वेति मिमीतइंद्राय हि सोमआह्रियते पञ्चकुत्वोयजुषामि-
 मीते (१) पञ्चाक्षरापङ्क्तिः पाङ्क्तोयज्ञोयज्ञमेवावरुन्धे पञ्चकुत्वस्तूष्णीं दश-
 संपद्यन्ते दशाक्षरा विराडन्नं विराड्विराजैवाज्ञाय मवरुन्धेभ्यात्रास्थं वृत्रतुर-
 इत्याहुषवा अपाशुसोमपीयोयएवं वेदु नाप्स्वार्तिमाछति यत्ते सोम विवि-
 ज्योतिरित्याहुभ्यएवैनम् (२) लोकेभ्यः संभरति सोमोवै राजा विशो-
 भ्यध्यायत्सविशोनुप्राविशुत्प्रागपागुर्वयधरागित्याह दिग्भ्यएवैनं संभरत्ययो
 विशोएवास्माधवरुन्धेबनिष्वरेत्याहुकामुंकाएनं स्त्रियोभवन्ति य एवं वेद

यत्तं सोमावाभ्यं नाम जागृवीति (३) आहैषवै सोमस्य सोमपी-
 पोयएवं वेद न सौम्यामार्तिमाच्छति घ्नति वा एतत्सोमं यदभिषृण्वंत्यश्
 शूनपंगृह्णाति त्रायतएवैनं प्राणावा अश्शवः पशवः सोमोश्शून्युनरपि
 सृजति प्राणानेव पशुषु दधाति द्वौ ह्यवपि सृजति तस्माद्द्वौ प्राणाः—(४४)
 [मिमीतएनमितिचतुश्चत्वारिश्शश्च] ॥ ४ ॥ प्राणोवा एषयदुपाश्शु-
 र्यदुपाश्श्वप्राग्रहागृह्णाते प्राणमेवानुप्रयन्त्यरूणोहस्माहौपवेशिः प्रातःसवनए-
 वाहं यज्ञश्चस्थापयामि तेन ततः सस्थितेन चरामीत्यष्टौ कृत्वोग्रैभिषु-
 णोत्पृष्ठाक्षरा गायत्री गीयन्तं प्रातःसवनं प्रातःसवनमेव तेनाप्रोत्येकादशक-
 र्त्वाद्द्वितीयमेकादशाक्षरा त्रिष्टुत्रैषुभं माध्यंदिनं (१) सर्वन् माध्यंदिनमेव
 सर्वन् तेनाप्रोति द्वादशकृत्वस्तृतीयं द्वादशाक्षरा जगतीजार्गतं तृतीयसर्वन्

तृतीयसवुनमेव तेनाप्रोत्थेता* ह्रवाव सयुक्तस्य स* स्थितिमुवाचास्कंदाया-
स्कन्न* हितययुक्तस्य स* स्थितस्य स्कंदस्यथो खल्वानुगुणीयप्री वाव प्रातःस-
वनेनाति वादुइत्यनेतिवादुकणनं ध्वानुव्यो भवति यएवं वेद सस्मादृष्टावष्टौ-
(२) कर्त्तव्येभिरुत्थं ब्रह्मवादिनोवदंति पवित्रवंतोऽन्ये ग्रहागृह्यन्ते किंपवित्रउ-
पा* शुरिति वाक्यवित्रइति ब्रूयाद्वाचस्पतये पवस्ववाजिजित्याह वाचैवेनै
पवयति वृष्णोअ* शुभ्यामित्याह वृष्णोह्योताव* शू यौ सोमस्य गभंस्तिपूतइ-
त्याह गभंस्तिनाह्येनं पवयंति वेदोदेवानां पवित्रमुसीत्याह देवोह्येवः (३)
सन्वेवानां पवित्रं येयां भागोऽस्मि तेभ्यस्स्वेत्याह येया* ह्यौवभागस्तेभ्यएनं
गृह्णाति स्वां कृतोसीत्याह प्राणमेव स्वमंकृतमधुमतीर्नइषंस्कुवीत्याह सर्वमे-
वास्मादुव* स्वरयति विभ्वेभ्यस्स्वेद्विभ्योद्विभ्यः पार्थिवेभ्यइत्याहोभवे-

ज्वेव देवमनुष्येषु प्राणान्दधाति मनस्त्वा (४) अष्टित्याह मनएवाभृततुर्वै-
 तर्क्षमन्विहीत्याहांतरिक्षदेवत्योहि प्राणः स्वाहा त्वासुभवः सूर्यायेत्याह
 प्राणावै स्वभंसोदेवास्ते वेव परोक्षं जुहोति देवेभ्यस्त्वामरीचिपेभ्यइत्याहा-
 दित्यस्य वै रश्मयोदेवामरीचिपास्तेषां तद्भागधेयं तानेव तेन प्रीणाति यदि-
 कामयेत वर्षुकः पर्जन्यः (५) स्यादिति नीचाहस्तेन निमृज्यादृष्टिमेव
 नियच्छति यदि काममेतावर्षुकः स्यादित्युचानेन निमृज्यादृष्टिमेवोद्यच्छति
 यद्यभिचरेदमुंजह्याथ त्वाहोप्यामीति ब्रूयादाहुतिमेवैनं प्रपसन्हति यद्विदरेस्या-
 दातमितोस्तिष्ठेत्प्राणमेवास्यानुगत्यं हति यद्यभिचरेदमुष्य (६) त्वा प्राणे-
 सावयामिति सादयेदसंज्ञोवै प्राणः प्राणमेवास्यं सादयति षड्भिरशुभिः पव-
 यति षड्भिरऋतवऋतुभिरैवैनं पवयति त्रिः पवयति त्रयइमे लोकाएभिरेवैनं

छोकैः पवयति ब्रह्मवादिनो वदति कस्मात्सत्यान्त्रयः पठानां हस्तादानादिति
 यन्निरुपांशुं हस्तेन विगृह्णाति तस्मान्त्रयः पठानां हस्तादानाः पुरुषः (७)
 हस्तीमूर्कटः-- (२) [माध्यमिदिनमष्टावष्टविषत्वापुर्जन्योऽमध्यपुरुषोद्वेच] ॥ ५ ॥
 देववै यद्यज्ञैर्कुर्वत तदसुराभकुर्वत ते देवाऽपांशौ यज्ञं स स्थाप्य-
 मपश्यन्तमुपांशौ समंस्थापयन्ते सुरावज्जमद्यत्यं देवानभ्यायंत ते देवाबि-
 भ्यंत इन्द्रमुपाधावन्तानिन्द्रोन्तर्यामिणोन्तरघन्त तदंतर्यामस्योन्तर्यामित्वं यदंतर्या-
 मोगृह्यते भ्रातृव्यानेव तद्यजमानोन्तर्धत्ते (१) दधामि द्यावापृथिवी
 अन्तरुधत्तरिक्षमित्याहैभिरेव लोकैर्यजमानोभ्रातृव्यानंतर्धत्ते ते देवा अमन्यते-
 न्ब्रोवा इदमभ्यहूय स्मइति ते ब्रुवन्मघवन्ननुनआभजेति सजोषादेवैरवरैः
 परैश्चेत्यबवीचे चैव देवाः परं येषावरं तानभयान् (२) अन्वाभं जन्मजोषा-

देवैरवरेः परेऽप्याह ये चैव देवाः परे येचावरे तानुभयानुभवाभं जल्पतर्षाभे-
मघवन्मादयस्वेत्याह यज्ञादेव यजमानं नातरं त्ययया मर्गहीतोतीत्याहापानस्व-
धृत्यै यवभावंपवित्रौ गृह्योयांतां प्राणमणानोन्यं ह्येप्रमायुकः स्यात्पुबिअवा-
नतर्यामांगहते (३) प्राणाणानयोर्विधृत्यै प्राणाणानौ वा एतौ यदुपास्व-
तर्यामौ ह्यानउपास्वत्सर्वनोयं कामयेतप्रमायुकः स्यादित्यतस्त्वृष्टौ तस्य-
सावयेह्यानेनैवास्व प्राणापानौ विच्छिन्नानि साजकप्रसीयते य कामयेत सर्व-
मायुरिरयाविति सस्त्वृष्टौ तस्य सावयेह्यानेनैवास्व प्राणापानौ संतनोति सर्व-
मायुरिति—४४) [तनुभयानुगृहतेचतुर्धत्वारिरहाच] ॥ १ ॥ दाग्वा
एषा यदैन्द्रवायवोयदैन्द्रवायवाग्राप्रहगृह्यन्ते वाचमैवानु प्रपति वायु देवाअ-
नुवन्त्सोमराजानहनामेति सोबर्वाहरे वणौ मदग्राएव बोधगृह्यामादिति-

तस्माद्देववायवाग्नाग्नाहृद्यन्ते तमग्नाग्नाग्नाहृद्यन्ते देवानोपावृण्वन्ते वायुमग्ना-
वज्रिमं नः स्वदय (१) इति सोमवाहं वृणो महेवत्यान्त्येव वः पात्राण्यु-
द्यान्ताडति तस्मान्नानदेवत्यानि संति वायव्यान्त्युद्यन्ते तमग्नावायेवास्व-
द्यन्तस्माद्यत्ययति तत्पवात विषंजति वायुहितस्य पवायिता स्वदयिता तस्य
विग्रहणं नाविन्द्वन्त्सादितीरब्रवाहं वृणाअथमयाविर्गहोध्यं महेवत्यान्त्येव वः
सोमोः (२) सन्नअमत्तित्युपयामगृहीतोसोत्याहादितिदेवत्यास्तेन यानिहि
दीरुमयाणि पात्राण्यस्यैतानि योनेः संभूतानि यानि मन्मयाणि साक्षात्ता-
न्यस्यै तस्मादेवमाह वाग्वै पराव्यव्याकृतावदत्ते देवाइन्द्रमब्रुवन्निमां नोवाचं
व्याकृविति सोमवाहं वृणो मह्यं चैवैषवायवे च सह (३) गृह्याताडति
तस्माद्देववायवः सहगृह्यते तामिन्द्रोमध्यतोवृकभ्य व्याकरोनस्माविषं व्याक-

तावागुयते तस्मात्सकृद्विद्राय मध्यतो गृह्यते द्विर्वायवे द्वौ हि सवरावृणीत—२८)
 [स्वदुयसोमाः सहाष्टाविंशतिश्च] ॥ ७ ॥ मित्रं देवा अब्रुवन्सोमः
 राजानं हनामेति सो ब्रवीद्वरं सर्वस्य वा अहं मित्रमस्मीति तमब्रुव
 हनामेवैति सो ब्रवीद्वरं वृणो पर्यसैव मे सोमः श्रीणात्रिति तस्मान्मैत्रावरुणं
 पर्यसा श्रीणाति तस्मात्पशवोपाक्रामन्मित्रः सन्करमंकरिति क्रूरमिव खलु वा
 एषः (१) करोति यः सोमं न यजते तस्मात्पशवोपाक्रामन्ति यन्मैत्रावरुणं
 पर्यसा श्रीणाति पशुभिरेव तन्मित्रः समर्धयति पशुभिर्यजमानं पुरा खलु
 वा वैवं मित्रो वेदपुमत्कूरं चक्रुर्बः पशवः क्रमिष्यंतीति तस्मादेवमवृणीत वरुणं
 देवा अब्रुवन्त्वयांशभुवा सोमः राजानं हनामेति सो ब्रवीद्वरं वृणो मर्हं च (२)
 एवैष मित्राय च सह गृह्याताइति तस्मान्मैत्रावरुणः सह गृह्यते तस्माद्वाजा

राजानमः शत्रुवां प्रति वैश्येन वैश्यः शत्रुणे शत्रुं नवा इदं दिवा न नक्तमासीद-
 व्यावृत्तं ते देवा मित्रावरुणावब्रुवन्निदं नो विवांसयतमिति तावद्भूतां वरं वृणावहा-
 एक एवावत्पूर्वो ग्रहो गृह्याता इति तस्माद्विद्ववायवः (३) पूर्वो मित्रावरुणादृह्यते
 प्राणापानौ ह्येतौ यदुपाः श्वतर्यामौ मित्रो हरजनयद्वरुणोरात्रि ततो वा इदं
 व्योच्छ्रियन्मैत्रावरुणो गृह्यते व्युष्टयै—२२) [एष चैन्द्रवायवो ह्यविशतिश्च]॥८॥

यज्ञस्य शिरोच्छ्रियते ते देवा अश्विनावब्रुवन्भिषजौ वै स्य इदं यज्ञस्य शिरः
 प्रतिघत्तमिति तावद्भूतां वरं वृणावहै ग्रहे एव नावत्रापि गृह्यातामिति ताभ्यामे-
 तमाश्विनमगृह्णन्ततौ वै तौ यज्ञस्य शिरः प्रत्यघत्तां यदाश्विनो गृह्यते यज्ञस्य
 निष्कृत्यै तौ देवा अभुवन्नपूर्ता वा इमां मनुष्यचरौ (१) भिषजाविति
 तस्माद्वाह्येन भेषजं न कार्यमपूर्तो ह्ये ! यो मेध्यो यो भिषक्तौ बहिष्पवमानेन

पवयित्वा ताभ्यामेतमाश्विनमगृह्णन्तस्माद्विष्णवमाने स्तुतआश्विनोगृह्यते
 तस्मादेवं विदुषां विष्णवमानउपसथः पवित्रं वै बहिष्पवमानआत्मानमेव
 पवयते तयोस्त्रिधा भैषज्यं विन्यदधुरग्नौ तृतीयमप्सु तृतीयं ब्राह्मणे तृतीयं
 तस्मादुषपात्रम् (२) उपनिधाय ब्राह्मणं दक्षिणतोनिषाद्यं भेषजं कुर्याद्या-
 वदेव भेषजं तेन करोति समधुकमस्य कृतं भवति ब्रह्मवाविनोवदंति कस्मा-
 त्सत्यादेकपात्राद्विदेवत्यां गृह्यते द्विपात्राहृतइति यदेकपात्रागृह्यते तस्मादे-
 कोत्तरतः प्राणोद्विपात्राहृत्येते तस्माद्वैदौ बहिष्ठाप्राणाः प्राणावा एते यद्विदे-
 वत्याः पशवइडा यदिडां पूर्वां द्विदेवत्येभ्य उपहृत्येत (३) पशुभिः प्राणानं-
 तर्षधीत प्रमार्युकः स्याद्विदेवत्यां भक्षयित्वेडां मुपहृत्येत प्राणानेवात्मन् वित्वा-
 पशुमुपहृत्येत वागवाऐन्द्रवायवश्चर्भुर्मेत्रावरुणः ओत्रमाश्विनः पुरस्तादैन्द्रवायवं

भक्षयति तस्मात्पुरस्ताद्वा वेदति पुरस्तान्मैत्रावरुणं तस्मात्पुरस्ताच्चक्षुषा-
 पश्यति सर्वतः परिहारमाश्विनं तस्मात्सर्वतः श्रोत्रेण शृणोति प्राणावा एते
 यद्विदेवत्याः (४) अरिक्तानि पात्राणि सादयति तस्मादरिक्ताभंतरतः
 प्राणायतः खलु वै यज्ञस्य विततस्य न क्रियते तदनुयज्ञश्च रक्षाश्चैव चरति
 यदरिक्तानि पात्राणि सादयति क्रियमाणमेव तद्यज्ञस्य शयेरक्षं सामनन्वव-
 चाराय दक्षिणस्य हविर्धानस्योत्तरस्यां वर्तन्याः सादयति वाच्येव वाचं दद्या-
 त्यानृतीयसवनान्त्परिदोरे यज्ञस्य संतत्यै—४६) [मनुष्यचरावुवपात्रमुपहृ-
 येतद्विदेवत्याः षट्चत्वारिंशच्च] ॥ १ ॥ बृहस्पतिर्देवानां पुरोहितआ-
 सीच्छंडामर्कविमुराणां ब्रह्मण्वंतो देवा आसन्ब्रह्मण्वंतो सुरास्तेऽन्योन्यं नाश-
 कुबन्निभिर्भवितुं ते देवाः शंडामर्कविपामंत्रयंत तावन्नतुं वरं वृणावहे प्रहा-

बवे नावत्रापि गृह्येतामिति ताभ्यामेतौ शुक्रामंथिनावगृह्यन्ततौ देवा अभवन्प-
 रासुसुराण्यस्यैवं विदुषः शुक्रामंथिनौ गृह्येते भवत्यात्मना परां (१) अस्य
 भ्रातृव्योभवति तौ देवा अभवन्पुन्यात्मन इन्द्राया जुहवुरपनुतौ शंडामकौ सहा मु-
 नेर्नि ब्रूयाद्यद्विषयाद्यमेव द्वेष्टि ते नैनौ सहापनुदते सप्रथमः संकृतिर्विश्वकर्मे-
 त्येवैनावात्मन इन्द्राया जुहवुरिन्द्रो ह्येतानि रूपाणि करिः कदचं रदसौ वा आदित्यः
 शुक्रश्चंद्रमां मंथ्य पिगृह्य प्रांचौ निः (२) कामतस्तस्मात्प्रांचौ यंतौ न
 पश्यंति प्रत्यंचावावृत्य जुहुतस्तस्मात्प्रत्यंचौ यंतौ पश्यंति चक्षुषी वा एते
 यज्ञस्य यच्छुक्रामंथिनौ नासिकोत्तरवेदिगभितः परिक्रम्य जुहुतस्तस्मादभि-
 तो नासिकां चक्षुषी तस्मान्नासिकया चक्षुषी विधृते सर्वतः परिक्रामतोरक्ष-
 मां समर्पहत्यै देवा वै याः प्राचीराहुतीर जुहवुर्यै पुरस्तादसुरा आसन्तास्ताभिः

प्र (३) अनुवृत्त याः प्रतीचीर्येषश्चावसुगुआसन्ताः स्ताभिरुपानुदत्त प्राची-
 रन्याआहुतयोद्भूयते प्रत्यंचौ शुक्रामंथिनौ पश्चाच्चैव पुरस्ताद्ब्रु यजमानोच्चात-
 व्यान्प्रणुदत्ते तस्मात्पराधीः प्रजाः प्रवीर्यते प्रतीचीर्जायंते शुक्रामंथिनौ वा अनु-
 प्रजाः प्रजायंते त्रीश्चाद्याश्च सुवीराः प्रजाः प्रजनयन्परीहि शुक्रः शुक्रशोचिषा
 (४) सुप्रजाः प्रजाः प्रजनयन्परीहि मंथी मंथिशोचिषेत्याह्नितावै सुवीरायाश्चत्री-
 रताः सुप्रजायाआद्याय एवं वेदाज्यस्य प्रजा जायते नाद्या प्रजापतेरक्षय-
 तत्परापततद्विकृतं प्राविशतद्विकृतेनारमत तद्यत् प्राविशतयवैरमत तद्य-
 वस्य (५) युवत्वं यद्वैकृतं मंथिपात्रं भवति सक्तुभिः श्रीणाति प्रजापतेरेव
 तबभुः संभरति ब्रह्मवादिनोवदन्ति कस्मात्सत्यान्मंथिपात्रं सवोनाभुतद-
 त्यार्तपात्रं हीति ब्रूयाद्यदभुवीतावौध्वर्युः स्यादितिमाष्टैतस्मान्नाभुते— (६०)

[परानिष्प्रशुक्लमोचिग्रायवस्यसप्तत्रिंशच्च] ॥ १० ॥ देवस्यै ययज्ञेकु-
र्वत् तदसुराअकुर्वत् ते देवाओप्रयणाग्रान्ग्रहानपश्यन्तानगृहत् ततोवै जेग्रं
पर्यायन् यस्यैवं विदुषआप्रयणाग्राम्ग्रहगृह्यतेग्रमेव समानानां पर्येति रुग्णव-
त्यर्चा भ्रातृव्यबतोगृह्याद्भ्रातृव्यस्यैव रुक्वाग्रसमानानां पर्येति वेदेवादि-
व्येकावशस्येत्याह (१) एतावतीर्वै देवतास्ताभ्यएवैनसर्वीभ्योगृह्यात्येयते
योनिर्विश्वेभ्यस्त्वादेवेभ्यइत्याह वैश्वदेवोद्येयदेवतया वारवै देवेभ्योपाकामयु-
क्तायातिष्ठमाना ते देवा वार्यपकांतायां तूष्णीं ग्रहानगृहत् सामन्व्यत्वायंत-
धीति वैमेति सामग्रयणं प्रत्यागच्छत्तदोप्रयणस्याग्रयणत्वम् (२) तस्माद्याग्र-
यणे वारिवसृज्यते यत्तूष्णीं पूर्वं ग्रहगृह्यते यथात्सारियेति मआखइयति
नारगृहस्याग्नीत्युपावसृजत्येवमेव तद्वध्युराग्रयणं गृहीत्वा यज्ञमारभ्य वाचं

विसृजते त्रिहिकरोत्युद्गत्तुनेव तदृणीतेप्रजापतिर्वा एषयदाग्रयणोऽवाग्रयणं
 गृहीत्वा हिं करोति प्रजापतिरेव (३) तत्प्रजाअभिजिघ्रति तस्माद्वत्सं जातं
 यौरभिजिघ्रत्यात्मावा एषयज्ञस्य यदाग्रयणः सर्वनेसवनेभिर्गृह्णात्यात्मजेव
 यज्ञसंतनोत्युपरिष्ठावानयतिरेतएवतद्वधारयस्तादुर्पगृह्णाति प्रजनयत्येव तद्व-
 द्वाविनोवर्धति कस्मात्सत्याद्वायत्रीकनिष्ठाछंदसासुती सर्वाणि सर्वनानि
 ब्रह्मतीति (४) एषवै मायात्रियै वत्सोयदाग्रयणस्तमेव तदभिनिवर्तसर्वानि
 सर्वनानि ब्रह्मति तस्माद्वत्समुपाकृतं गौरभिनिवर्तते—२०) [आह्नाग्रयण-
 त्वमेवेतिविश्रुतिर्भ] ॥ ११ ॥ यज्ञेन (२३२) देवा (३२६)
 ब्रह्मवादिनो (२२५) देवस्य (११४) प्राणो (३५२) देवा (११४)
 वा (१७८) मिमं (१८२) यज्ञस्य (२४६) बृहस्पति (२८७) देवा

(२२०) एकादश (२६३) ॥ ११ ॥ इति तैत्तिरीयसंहितायां षष्ठ-
काण्डे चतुर्थः प्रपाठकः ॥

हरिःओम् ॥ इन्द्रोवत्राय वज्रमुदयच्छत्सवत्रोवज्रादुदयतादविभेत्सोब्रवी-
न्मामे प्रहारस्ति वा इदं मयि वीर्यं तत्ते प्रदास्यामीति तस्माउक्थ्यं प्रायच्छत्
स्मैद्वितीयमुदयच्छत्सोब्रवीन्मामे प्रहारस्ति वा इदं मयि वीर्यं तत्ते प्रदास्या-
मीति (१) तस्माउक्थ्यमेव प्रायच्छत्तस्मै तृतीयमुदयच्छत् विष्णुरन्वति-
ष्ठत जहीति सोब्रवीन्मामे प्रहारस्ति वा इदं मयि वीर्यं तत्ते प्रदास्यामीति
तस्माउक्थ्यमेव प्रायच्छत्तं निमौयं भूतमहन् यज्ञोहि तस्य मायासीयदु-
कथ्यो गृह्यत इद्वियमेव (२) तद्वीर्यं यजमानोभार्तव्यस्य दृक्कईद्राय त्वा नृह-
इत्ते वषस्वतइत्याहैद्राय हि तत्तं प्रायच्छत्तस्मै त्वा विष्णवे स्वैर्याहु वदेव

विष्णुर्न्यतिष्ठत जहीति तस्माद्विष्णुमन्वाभजति त्रिनिर्गृह्णाति त्रिर्दि सतं
 तस्मै प्रार्यच्छदेषते योनिः पुनर्हविरसीत्याह पुनः पुनः (३) इत्या-
 स्मिर्गृह्णाति चक्षुर्वा एतद्यज्ञस्य यदुक्थ्यस्तस्मादुक्थ्य हत सोमा अन्वायीति
 तस्मादात्मा चक्षुरन्वेति तस्मादेकं यं तं ब्रह्मोनुयंति तस्मादेकोबहुनां भद्रो-
 भवति तस्मादेकोबहुर्जाया विंदते यदि कामयेताध्वर्युरात्मानं यज्ञयज्ञसेनार्पे-
 येयमित्यंतराहवनीयं च हविर्घनिं च तिष्ठन्नवनेयेत् (४) आत्मानमेव यज्ञ-
 यज्ञसेनार्पयति यदि कामयेत यजमानं यज्ञयज्ञसेनार्पयेयमित्यंतरा संदोहवि-
 र्घनिं तिष्ठन्नवनेयेद्यजमानमेव यज्ञयज्ञसेनार्पयति यदि कामयेत सदस्यान्व-
 यज्ञयज्ञसे नार्पयेयमिति सदालभ्यावनेयेत्सदस्यानेव यज्ञयज्ञसेनार्पेय-
 ति—३३) [इत्येवपुनः पुनर्नयेन्नयन्ति ३३] ॥ १ ॥

यज्ञस्य यद्भवत्तमो ग्रहाणां गृह्यते तस्मादायुः प्राणानामुत्तमं मर्धानं विवो-
 अरतिं पृथिव्या इत्याह मर्धानमेवैनं सप्तमानां करोति वैश्वानरमुताये जात-
 मग्निमित्याह वैश्वानरः हि देवतयायुरुभयतो वैश्वानरोगृह्यते तस्मादुभयतः
 प्राणा अधस्ताच्चोपरिष्ठाच्चार्धिनोन्येग्रहा गृह्यते धीर्ध्रुवस्तस्मान् (१) अर्धवो-
 दुप्राणोन्येवाप्राणानामुपोत्तेन्येग्रहाः साद्यते नृपोत्ते ध्रुवस्तस्मादस्थान्याः प्रजाः
 प्रति तिष्ठति मां सेनान्या असृग्वा उत्तरतः पृथिवीं पर्याचि कीर्षन्तां देवा-
 ध्रुवेणाह हन्तः ध्रुवस्य ध्रुवत्वं यद्भवत्ततः साद्यते धृत्या आयुर्वा एतय-
 नस्य यद्भवत्तमात्मा होता यद्धोतृषमसे ध्रुवमव नयं त्यात्मन्नेव यज्ञस्य (२)
 आयुर्वधति परस्तादथस्यावनीय इत्याहुः पुरस्ताध्यायुर्बभूवु मध्वतो विनीष-
 इत्याहुर्मध्यमेन ह्यार्युर्बभूव उत्तराधेवनीय इत्याहुस्तमेन ह्यार्युर्बभूव वैश्वे-

व्यामचिशास्यमानायामवर्नयतिवैश्वदेव्योवै प्रजाः प्रजास्वेवायुर्वधाति—३१)
 [तस्माद्यज्ञस्यैकान्नचत्वारिंशच्च] ॥ २ ॥ यज्ञेनैव देवाः संवर्गलो-
 कमायन्तेमन्यत मनूयानोन्वाभविष्यतीति तेसंवत्सरेण योपयित्वासुवर्गलो-
 कमायन्तमर्पयक्रतुर्गृहेवानुप्राजानन् यद्वतुग्रहागृह्यते सुवर्गस्थलोकस्यप्रज्ञात्यै
 द्वादशगृह्यते द्वादशमासाः संवत्सरः संवत्सरस्यप्रज्ञात्यै सहप्रपमौगृह्यते सहो-
 त्तमौ तस्माद्विद्वावतुभयतो मुखमृतुपात्रंभवतिकः (१) दितदेवयतंक्रतुनां
 मुखमृतुनाप्रेष्येति षट्कृत्वआहृषङ्क्रतवक्रतूनेव प्रीणात्यतुभिरितिचतुश्चतु-
 ष्पदएव पृशूप्रीणाति द्विःपुनर्क्रतुनाह द्विपदेवप्रीणात्यतुनाप्रेष्येति षट्कृत्व-
 आहृतुभिरितिचतुस्तस्माच्चतुष्पादः पृशव क्रतुनृपजीवन्तिद्विः (२) पुनर्क्रतुनाह-
 तस्माद्विषादश्चतुष्पदः पृशुनृपजीवन्त्यतुनाप्रेष्येति षट्कृत्व आहृतुभिरिति चतु-

द्विःपुनर्ऋतुनाहाकर्मणमेव तत्सेतुंयजमानः कुरुतेसुवर्गस्यलोकस्य समष्टयेना-
 न्योन्यमनुप्रपद्येत यदुन्योन्यमनुप्रपद्येततर्क्तुमनुप्रपद्येततर्क्तुमोहकास्युः (३)
 प्रसिद्धमेवाध्वर्युर्दक्षिणेन प्रपद्यतेप्रसिद्धं प्रतिप्रस्थातोचरेण तस्मादविश्यः षण्मा-
 सोदक्षिणेनैति षडुत्तरेणोपयमगृहीतोसि सः सर्पोस्यः हस्पत्यायत्वेत्याहास्ति
 त्रयोदशोमासइत्याहुस्तमेव तत्प्रीणाति—३४) [कोहिः स्युश्चतुस्त्रिंशः शब्दः]
 ॥ ३ ॥ सुवर्गायवाएतेलोककार्यगृह्यते यदनुग्रहाज्योतिरिन्द्राग्नीर्बर्धन्वाप्रमृतु
 पात्रेण गृह्णातिज्योतिरिवास्मादुपरिष्ठादधाति सुवर्गस्यलोकस्यानुख्यात्वा
 ओजोभृतौवाएतौदेवानां यदिन्द्राग्नी यदैन्द्राग्रोगृह्यतओजण्यावर्तन्वे वैश्वदेवः
 शुक्रपात्रेणगृह्णाति वैश्वेदेव्योवैप्रजाअसावादित्यः शुक्रोयैश्वदेवः शुक्रयाश्रेण
 गृह्णाति तस्मादसावादित्यः (१) सर्वाः प्रजाः प्रत्यङ्कुदति तस्मात्सर्वैरेवमन्वजे

मांप्रत्युदगादिति वैश्वदेवः शुक्रपात्रेण गृह्णाति वैश्वदेवो वै प्रजास्तेजः शुक्रो य-
 द्वैश्वदेवः शुक्रपात्रेण गृह्णाति प्रजास्वेव तेजो दधाति—३०) [आवित्यस्त्रि-
 शब्द] ॥ ४ ॥ इन्द्रो मरुद्भिः सांविधेन माध्यंदिने सर्वने वृत्रमहन्नयन्मा-
 ध्यंदिने सर्वने मरुत्वतीया गृह्णाते वात्रैघ्राणवते यजमानस्य गृह्णाते तस्य वृत्र-
 जघ्रुषं क्रतवो मुह्यन्तः स क्रतुपात्रेण मरुत्वतीया न गृह्णात तो वै स क्रतून् प्राजानाद्यहेतु-
 पात्रेण मरुत्वतीया गृह्णातं क्रतूनां प्रज्ञात्यै वज्रं वा एतं यजमानो भ्रातृव्याय प्रह-
 रति यन्मरुत्वतीया उदेव प्रथमेन (१) यच्छति प्रहरति द्वितीयेन स्तृणते तृती-
 येनार्धं वा एतयजमानः सः स्फुरेत यन्मरुत्वतीया घनुरवप्रथमोज्या द्वितीय-
 इव स्तृतीयः प्रत्येव प्रथमेन धचे विसृजति द्वितीयेन विध्यति तृतीयेनैन्द्रो वृत्र-
 हत्वा परांपरावतं मगच्छदपाराधमिति मन्यमानः सहरितो भवत्स एता मरुत्व-

तीर्यानात्सपरंणानपश्यत्तानगृहीत (२) प्राणमेव प्रथमेनास्पृणुतापानं
द्वितीयेनात्मानं तृतीयेनात्मस्परंणा ना एते यजमानस्य गृह्यते यन्मरुत्व-
तीर्याः प्राणमेव प्रथमेन स्पृणुतेपानं द्वितीयेनात्मानं तृतीयेनद्रोवत्रमहन्ते
देवाअब्रुवन्महान् वाअयमभूद्योवत्रमवधीदिति तन्महद्रस्य महेद्रत्व स एतं-
महिंद्रमुद्धारमुदहरत वत्र हत्वा न्यासु देवतासु (३) अथि यन्महिंद्रोगृह्य
तउद्धारमेव ते यजमानउद्धरतेन्यासु प्रजास्वर्धिगुक्रपात्रेण गृह्णाति यजमान-
देवत्योवै महिंद्रस्तेजः शुक्रोयन्महिंद्र शुक्रपात्रेण गृह्णाति यजमानएव तेजो-
दधाति—२८) [प्रथमेनागृह्णीतदेवतास्वष्टाविं शतिश्च] ॥ ५ ॥
अदितिः पुत्रकामा साध्येभ्योदेवेभ्योब्रह्मौदनमपंचक्षस्याउच्छेपणमददुस्तथा-
भ्रात्सां रेतोबन्तु तस्यै चत्वारंआदित्याअजायंत सा द्वितीयमपचस्सामन्यतो-

छेवणांन्मइमेकतयदमे प्राशिष्यामीतोमेवसीयाः सोजनिष्यंत इति साम्रे
 प्राश्नात्सा रेतोधत् तस्यै व्यृद्धमांडमजायत सादित्येभ्यएव (१) ततीयमप-
 चद्रोगीय मइदः श्रांतमस्त्विति ते बुवन्वरं वृणामहे योतो जायाता अस्माकः
 स एको सद्योस्य प्रजायामृध्या ता अस्माकं भोगीय भवादिति ततो विवस्वा-
 नादित्यो जायत तस्य वा इयं प्रजायन्मनूष्यास्तास्वेकएव धो योजते स देवानां
 भोगीय भवति देवा वै युक्तात् (२) रुद्रमन्तरायन्तस आदित्या नन्वाक्रमत ते
 द्विदेवत्यान्प्रापयंत ताक्षप्रति प्रार्यच्छन्तस्मादपि वध्यं प्रपन्नं न प्रति प्रयच्छंति
 तस्माद्विदेवत्येभ्य आदित्यो निर्गृह्यते यदुच्छेवणादजायंत तस्मादुच्छेवणाद्गृह्यते
 तिसृभिर्ऋग्भिर्गृह्णाति माता पिता पुत्रश्च देव तन्मिथुनमुल्बं गर्भो जरायुतदे-
 वतत् (३) मिथुनं पशवो वा एते यदादित्य ऊर्गद्विद्वाम्मध्यतः श्रीणात्यूर्जमेव

पशूनां मध्यतोदधाति शृतातंक्येन मेध्यत्वाय तस्मादामापकं दुहे पशवो वा एते
यदादित्यः परिश्रित्य गृह्णाति प्रतिरुध्यैवास्मै पशून्गृह्णाति पशवो वा एते यदादित्य-
एष रुद्रो यदग्निः परिश्रित्य गृह्णाति रुद्रा देव पशून्तदधाति (४) एष वै विवस्वाना-
दित्यो यदुपाः शूसर्वनः स एतमेव सोमपीथं परिश्रय आर्तृतीयसवनद्विवस्व आ-
दित्यैष ते सोमपीथ इत्याह विवस्वतमेवादित्यः सोमपीथेन समर्चयति यादि-
व्यावृष्टिस्तया त्वा श्रीणामीति वृष्टिकामस्य श्रीणीयाद्दृष्टिमेवाचरन्ध्वे यदि-
ताजकप्रस्कंदेद्दुःकर्जं न्यस्याद्यदिचिरमवर्षकोन (५) सादयत्यसंभ्राद्धिप्रजाः
प्रजायते नानुवर्षट्करोति यदनुवर्षट्कुर्याद्गुद्रं प्रजाअन्ववर्षसृजेन्नहत्वान्वीक्षेत्
यदन्वीक्षेत् चक्षुरस्य प्रमार्युकः स्यात्तस्मान्नान्वीक्ष्यः—२७) [एवयज्ञाच-
दधाति न सुसविंशतिश्च] ॥ ६ ॥ अंतर्यामपात्रेण सावित्रमाप्रयणाद्-

ङ्गाति प्रजापतिर्वा एषयदाग्रयणः प्रजानां प्रजननाय न सादयत्यसंवाङ्मि-
 प्रजाः प्रजायन्ते नानुवषट्कुर्याद्गृध्रं प्रजाअन्ववसृजेदेवै
 गायत्रोदेवानां यत्संवितैषगायत्रियै लोके गृह्यते यदाग्रयणोयद्वतर्यामपात्रेण
 सावित्रमाग्रयणाद्गृह्णाति स्वादेवैनं योनेर्निर्गृह्णाति विश्वे (१) देवास्तृतीय*
 सर्वनं नोदयच्छन्ते संवितारं प्रातःसर्वनभागं* संतं तृतीयसर्वनमभिपर्यणय-
 न्ततोवै ते तृतीय* सर्वनमुदयच्छन् यत्तृतीयसर्वने सावित्रोगृह्णाते तृतीयस्य
 सर्वनस्योदय्यै सवितृपात्रेण वैश्वदेवं कुलशाद्गृह्णाति वैश्वदेव्योवै प्रजावैश्व-
 देवः कुलशः सविताप्रसवानामीशो यत्सवितृपात्रेण वैश्वदेवं कुलशाद्गृह्णाति
 सवितृप्रसूतएवास्मै प्रजाः प्र (२) जनयति सोमे सोममभिगृह्णाति रेत-
 एव तदधाति सुशर्मोसिसुप्रतिष्ठानइत्याह सोमे हि सोममभिगृह्णाति प्रति-

ष्टित्या एतदिमन्वा अपि ग्रहे मनुर्वेभ्योदेवेभ्यः पितृभ्यः क्रियते सुशामांसि
 सुप्रतिष्ठानइत्याह मनुष्येभ्य एवैतेन करोति बृहदित्याह देवेभ्य एवैतेन करोति
 नमइत्याह पितृभ्य एवैतेन करोति (३) एतावतीर्वै देवतास्ताभ्य एवैनु
 सर्वाभ्योमृद्धात्येषते योनिर्विश्वेभ्यस्त्वादेवेभ्य इत्याह विश्वदेवोद्योषः—(११)
 [विश्वेप्रकरोत्येकान्नविंशतिर्भ] ॥ ७ ॥ प्राणोवा एषयदुपां शुयंदु-
 पां गुपात्रेण प्रथमभोत्तमध्व ग्रहौ गृह्यते प्राणमेवानुप्रयंति प्राणमनूयंति
 प्रजपतिर्वा एषयदाग्रयणः प्राणउपां शुः पत्नीः प्रजाः प्रजनयंति यदुपां
 गुपात्रेण पाल्मीवतमाग्रयणाद्गृह्णाति प्रजानां प्रजनमायु तस्मात्प्राणं प्रजा-
 अनुप्रजायंते देवावा इतईतः पत्नीः सुवर्गम् (१) लोकमीजिमां सन्ते
 सुवर्गं लोकम् प्राजानन्तएतं पाल्मीवतमपश्यन्तमगृह्णन् ततोवै ते सुवर्गं

षोडशं प्राजानुन यत्वात्नीवतो गृह्यते मुनर्गस्य लोकास्य प्रज्ञास्य सतोमोनाति-
 षुतस्त्रीभ्योगृह्यमाणस्तं घृतं वज्रं कृत्वा घृतं निरिद्विषं नूतमगृह्यन्तस्मात्स्वि-
 योनिरिद्विष्या अदायादीरपिपापासु स उपस्तिरम् (२) वयंति यद्वृतेन पाली-
 वतः भ्रीणाति वज्रैर्जैवैनुं वदो कृत्वा गृह्यापुपयामगृहीतोसीत्याहेयं वा
 उपयामस्तस्मादिमां प्रजाअनुप्रजायते बृहस्पतिं सुतस्य तद्व्याह नष्ट वै
 देवानां बृहस्पतिर्ब्रह्मजैवास्मै प्रजाः प्रजनयतीवो इत्याह रेतोवा इदरेतेएव
 तदधातीद्विषावइति (३) आह प्रजावा इद्विषं प्रजाएवास्मै प्रजनयत्यमा
 ३ इत्याहाग्निर्वै रेतोवाः परनीवइत्याह मिथुनत्वाय सजुदेवेन त्वष्टासोमं
 पिबेत्याह त्वष्टा वै पशूनां मिथुनानां रूपकद्रुपमेव वसुषुवधातिदेवावै त्वष्टा-
 रमजिघासुन्तसपत्नीः प्रापेयततन्न प्रतिप्रापेच्छुन्तस्मादधि (४) वध्यं प्रपञ्चं

नप्रतिप्रयच्छति तस्मात्पात्नीवृते त्वष्ट्रेपिगृह्यते न सोदयस्यसंज्ञाद्धिप्रजाः
 प्रजायते नानुवर्षट्करोति यदनुवर्षट्कर्याद्रुद्रं प्रजाअन्ववसृजेयन्नानुवर्षट्कु-
 र्यादशातमग्नीत्सोमं भक्षयेदुपाश्वनवर्षट्करोति न रुद्रं प्रजाअन्ववसृजति
 शातमग्नीत्सोमं भक्षयत्यग्नीन्नेष्टुरुपरस्थमासीद (५) नेष्टुः पर्त्नीम्बानयत्या-
 ह्नाग्नीदेव नेष्टरि रेतोवर्धाति नेष्टापत्नियामुद्रात्रा संख्यापयति प्रजापतिर्वा
 एषयदुद्राता प्रजानीं प्रजननायापउपप्रवर्तयति रेतएव तत्सिञ्चत्यूरुणोपप्रवर्ते-
 चत्यूरुणा हि रेतःसिञ्चयेन्नग्रं कृत्योरुमुपप्रवर्तयति यदा हि नमज्जुरुर्भवत्यथ
 मिथुनी (६) भवतोय रेतः सिञ्चयेत्थे प्रजाः प्रजायते—८) [सुवर्गमुप-
 स्तितरमित्यपिप्तीमिथून्यष्टौच] ॥ ८ ॥ इन्द्रोवृत्रमहन्तस्य क्षीर्षकपाल-
 मुदौवज्रसद्रौणकलशोभवत्तस्मात्सोमः समस्रवत्सहारियोजनोभवत्तं व्यञ्जि-

कित्सञ्जुहवानी ३ माहौषा ३ मिति सोमन्यत् यद्धोषाम्याम॥ होष्यामि
 यन्न होष्यामि यज्ञवेशासं करिष्यामीति तमप्रियतहोतु॥ सोमिर्ब्रवीन्मम-
 प्याम॥ होष्यसीति तं धानाभिरश्रीणात् (१) त॥ शतं भूतमंजुहोयज्ञाना-
 भिर्हारियोजन॥ श्रीणाति गृतत्वायं गृतमेवैनं भूतं जुहोति ब्रह्मीभिः श्रीणा-
 त्येतावंतीरेवास्यामुष्मिन्लोके कामदुर्घाभवंत्यथो खल्वाहुरेतावा इन्द्रस्य पृथ्व्यः
 कामदुर्घा यद्धारियोजनीरिति तस्माद्ब्रह्मीभिः श्रीणीयादृक्सामे वा इन्द्रस्य हरी-
 सोमपानौ तयोः परिधयं आधानं यदप्रहृत्य परिधीञ्जुहयादंतराधानाभ्याम् (२)
 घासं प्रयच्छेत्प्रहृत्य परिधीञ्जुहोति निराधानाभ्यामेव घासं प्रयच्छत्युन्नेताजु-
 होति यातयामेवह्येतर्ह्यव्युः स्वगाकृतोयदध्वर्युर्जुहयाद्यथा विमुक्तं पुनर्यवकिं
 तादृगेवतच्छीर्षन्नधिनिघाय जुहोति शीर्षतोहि ससमभवाविक्रम्य जुहोति विक्र-

स्यहीप्रोवृत्रमहन्समृद्धौ पशवोवै हरियोजनीर्यत्संभियादल्पाः (३) एन-
पशवोभुंजंतुपतिष्ठेरन्यन्नसंभियादहवर्णं पशवोभुंजंतुपतिष्ठेरन्मनसा संवा-
धतुभयं करोति बहवण्वैनं पशवोभुंजंतु उपतिष्ठंतुञ्जेतयुपहवमिच्छते
यएव तत्र सोमपीथस्तमेवावरुन्धतउत्तरव्यां निवंपति पशवोवा उत्तरवेविः
पशवोहारियोजनीः पशुण्वेव पशून्प्रतिष्ठापयंति--४) [श्रीणादन्तरीधाना-
भ्यामल्पाः स्थापयन्ति] ॥ १ ॥ ग्रहान्वा अनुग्रजाः पशवः प्रजायंत-
उपाश्चंत्यामावजावर्यः शुक्रामधिनी पुरुषाकृतुग्रहानेकशकाआदित्यग्रहं
मावआदित्यग्रहोभूयिष्ठाभिर्ऋग्भिर्गृह्यते तस्माद्भावः पशूनां भूयिष्ठायत्तिरुपा-
शुहस्तेन विगृह्णाति तस्माद्द्वौत्रीनजाजनययथावयोभूयंसीः पिता वा एष्य-
दाप्रयणः पुत्रः कुलशोयदाप्रयणउपवस्येत्कुलशोद्वौयायथा पिता (१) पुत्र

क्षितउपधावति तादृगेव तद्यत्कलशउपदस्यैवाप्रयणाद्ब्रह्मीयाद्यथा पुत्रः पितरं
 क्षितउपधावति तादृगेव तदात्मा वा एषयज्ञस्य यदाप्रयणोयद्ब्रह्मोवा कल-
 शोवोपदस्यैवाप्रयणाद्ब्रह्मीयादात्मनएवाधियज्ञं निष्करोत्यविज्ञातोवा एषमृ-
 ह्यते यदाप्रयणस्थाल्या गृह्णाति वायव्येन जुहोति तस्मात् (२) गर्भेणा-
 विज्ञातेन ब्रह्महावभधमवयंति परास्थालीरस्यंत्युद्वायव्यानि हरंति तस्मात्स्वियं
 जातां परास्यंत्युत्पुमांसं सहरंति यत्परोरुचमाह यथावस्यसआहरति तादृ-
 गेव तद्यद्ब्रह्म गृह्णाति यथावस्यसआहत्य ग्राहं तादृगेव तद्यत्सादयति यथावस्य
 सउपनिषायापक्रामति तादृगेव तद्यत् (३) वैयज्ञस्य साक्षा यजुषा क्रियते
 क्षिपिलं तद्यद्ब्रह्म पुरस्तादुपयामायजुषा गृह्णातउपरिष्टादुपयामाक्राञ्चा
 यज्ञस्य धृत्यै—१८) [पितातस्माद्यदष्टादशच] ॥ १० ॥ प्रात्यानि

पात्राणि यूज्यन्ते नान्यानि यानि पराचीनानि प्रयुज्यन्तेऽमुमेव तैर्लोकम-
भिजयति पराङ्घ्रिवृद्धसौ लोकोयानि पुनः प्रयुज्यन्तं इममेव तैर्लोकमभिजयति
पुनः पुनरिवृद्धयं ह्येकः प्रान्यानि पात्राणि यूज्यन्ते नान्यानि यानि पराचीनानि
प्रयुज्यन्ते तान्यन्वोषधयः पराभवन्ति यानि पुनः (१) प्रयुज्यन्ते तान्यन्वोषधयः
पुनराभवन्ति प्रान्यानि पात्राणि यूज्यन्ते नान्यानि यानि पराचीनानि प्रयुज्यन्ते
तान्यन्वारण्याः पशवोरण्यमपयन्ति यानि पुनः प्रयुज्यन्ते तान्यनुग्रास्याः पश-
वोग्राममुपावयन्ति यो वै ग्रहाणां निदानं वेदं निदानवान्भवत्याज्यमित्युक्त्यं
तद्वैग्रहाणां निदानं यदुपाशु शस्ति तत् (२) उपाश्वन्तर्यामयोर्व-
द्वैस्तद्विरेषां ग्रहाणामेतद्वैग्रहाणां निदानं यएवं वेदं निदानवान्भवति यो वै
ग्रहाणां मिथुनं वेदं प्रपञ्चया पशुभिर्मिथुनैर्जायते स्थालीभिरन्ये ग्रहाङ्गुहन्ते

वायव्यैरन्यएतद्वैग्रहाणां मिथूनं यएवं वेद प्रजयां पशुभिर्मिथुनैर्जीयत-
 इन्द्रस्त्वष्टुः सोममभीषहापिब्रतसविष्वङ् (३) व्याच्छ्रुत्सआत्मन्नात्मन्ना-
 विदुत्सएताननुसवुनं पुरोडाशानपइयत्तात्रिरवपत्तैर्वसआत्मन्नात्मन्नामकुरु-
 तस्मादनुसवुनं पुरोडाशानिरुप्यते तस्मादनुसवुनं पुरोडाशानां प्रार्थयादा-
 त्मन्नेवारमणं कुरुते नैनुः सोमोतिपवते ब्रह्मवादिनोवदन्ति नर्चा न यजु-
 षापङ्क्तिराप्यतेथकिम् (४) यज्ञस्य पांक्तुत्वमिति धानाः करंभः परि-
 वापः पुरोडाशः पयस्यातिनपृक्तिराप्यते तद्यज्ञस्यपांक्तुत्वम्—१४) [पुन-
 स्तद्विष्वङ्किंचतुर्दशच] ॥ ११ ॥ इन्द्र (२३३) आयु (१३९)
 र्यज्ञेन (१८४) सुवर्गयि (८०) द्रो (१७८) दिति (२७७) रंतर्था-
 मपुत्रेण (१६९) प्राण (३०८) इन्द्रो (२००) ग्रहान् (१६८)

प्रे (२१४) कांक्ष (२१५०) ॥ ११ ॥ इति तैत्तिरीयसंहितायां षष्ठकाण्डे

पंचमः प्रपाठकः ॥ ५ ॥

हरिः ओम् ॥ सुवर्गाय वाएतानि लोकायहूयते यदक्षिणानि द्वाभ्यां
गाहपत्ये जुहोति द्विपाद्यजमानः प्रतिष्ठित्याआग्नीध्रे जुहोत्यंतरिक्षवाकमते
सदोभ्यैति सुवर्गमेवैनं छोकं गमयति सौरीभ्यामग्भ्यां गाहपत्ये जुहोत्यमुमे-
वैनं छोकं समाग्रेहयति नयवत्यर्चाग्नीध्रे जुहोति सुवर्गस्य लोकस्याभिनीत्यै-
दिवं गच्छु सुवःपतेतिहिरण्यम् (१) हुत्वोद्गृह्णाति सुवर्गमेवैनं छोकं गम-
यति रूपेण वोरूपमभ्यैमीत्याह रूपेण ह्योसा रूपमभ्यैति यद्विरण्येन तृथो-
वोविश्वेदेवाविर्भजत्वित्याह तृथोहस्म वैविश्वेदेवा देवानां दक्षिणा विभजति
तेनैवैनाविर्भजत्येतत्तं अग्ने राधः (२) ऐति सोमंभ्युतमित्याहसोमंभ्युतं

ह्यस्यराधेति तन्मित्रस्यपथा नयेत्याह शांत्या ऋतस्य पथा प्रेतचंद्रवक्षिणा-
 इत्याह सत्यं वा ऋतस्येनैवैनाकृतेन विभजति यज्ञस्य पथा सविता नय-
 तीरित्याह यज्ञस्य ह्येताः पथा यंति यद्वक्षिणाब्राह्मणमधराध्यासम् (३)
 ऋषिमाष्यमित्याहैषवैब्राह्मणऋषिराष्येयोयः शुश्रुवान् तस्मादेवमाह विसुवः
 पश्यव्यंतरिक्षमित्याह सुवर्गमेवैनं लोकं गमयति यतस्व सदस्यैरित्याह मित्र-
 त्वायास्मद्वात्रादेवत्रागच्छत मधुमतीः प्रदातारमाविशतेत्याह वयमिह प्रदा-
 तारः स्मोस्मानमुत्र मधुमतीराविशतेति (४) वावै तदाह हिरण्यं ददाति
 ज्योतिर्वहिरण्यं ज्योतिरेव पुरस्ताद्धत्ते सुवर्गस्य लोकस्यानुख्यात्याअग्नीधेदा-
 त्यग्निमुखानेवर्तन्प्रीणाति ब्रह्मणे ददाति प्रसूत्यै होत्रेददात्यात्मा वाण्ययज्ञस्य
 यद्धोतात्मानमेव यज्ञस्य दक्षिणाभिः समर्धयति—३८) [हिरण्यराघोरा-

ध्यासमिष्यष्टात्रिशच्च] ॥ १ ॥ समिष्ट यजूंषि जुहोति यज्ञस्य समिष्ट्यै
यद्वै यज्ञस्यं करं यद्विलिप्तं यदत्येति यन्नात्येति यदतिकुरोति यन्नापि करोति
तदेव तैः प्रीणाति नव जुहोति नव वै पुरुषे प्राणाः पुरुषेण यज्ञः समितोयावानेव
यज्ञस्तंप्रीणाति षड्गुभयाणि जुहोति षड्गुभ्यस्तं ऋतूनेव प्रीणाति त्रीणियजूं
षि (१) त्रयं इमे लोका इमानेव लोकान् प्रीणाति यज्ञं यज्ञं गच्छ यज्ञपति
गच्छेत्याह यज्ञपतिमेवैतं गमयति स्वां योनिं गच्छेत्याह स्वामेवैतं योनिं गम-
यत्येषते यज्ञो यज्ञपते सहसूक्तवाकः सुवीर इत्याह यजमन एव वीर्यं दधाति
वासिष्ठो हं सात्यहव्यो देवभागं पप्रच्छ यत्संजयान्बहुयाजिनो रीयजो यज्ञे (२)
यज्ञं प्रत्यतिष्ठिषा यज्ञपता (३) विति सहोवाच यज्ञपता वितिसत्याद्वैसं-
जयाः पराबभूव रिति होवाच यज्ञेवाव यज्ञः प्रतिष्ठाप्य आसीद्यजमानस्यापरा-

भावायेति देवागातुविदोगातुं वित्वागातुमितेत्याह यज्ञएव यज्ञं प्रतिष्ठापयति
यजमानस्यापराभावाय—४१) [यजूंश्चियज्ञएकचत्वारिंशश्च] ॥ २ ॥

अवभथयजूंश्चिजुहोति यदेवावाचीनमेकहायनादेनः करोति तदेव
तैरवयजते पावभथमवैत्यप्सु वै वरुणःसाक्षादेव वरुणमवयजते वत्सना वा
अन्वित्य यज्ञश्चरक्षांसि जिघांसंति साम्नाप्रस्तोतान्ववैति सामवे रक्षोहा-
रक्षसामपहृत्यै त्रिनिधनमुपैति त्रयंइमेलोकाएभ्यएव लोकैभ्योरक्षांसि (१)
अपहंति पुरुषः पुरुषोनिधनमुपैति पुरुषः पुरुषोहि रक्षस्वी रक्षसामपहृत्या-
उरुश्च हिराजा वरुणश्चकारेत्याह प्रतिष्ठित्यै शतंते राजन्भिषजः सहस्रमि-
त्याह भेषजमेवास्मै करोत्यभिष्ठितोवरुणस्य पाण्डित्याह वरुणपाशमेवाग्नि-
तिष्ठति बहिरग्निजुहोत्याहुतीनां प्रतिष्ठित्याभयो अग्निवत्येवजुहोत्येष बहिषः

प्रयाजान् (२) यजति प्रजावैबर्हिः प्रजाएव वरुणपाशान्मुच्यत्याज्यमागौ-
यजति यज्ञस्यैव बभ्रुषीनांतरेति वरुणं यजति वरुणपाशादेवेन मुच्यत्यग्नी-
वरुणौ यजति साक्षादेवेन वरुणपाशान्मुच्यत्यर्षबर्हिषावनूयाजौ यजति
प्रजावै बर्हिः प्रजाएव वरुणपाशान्मुच्यति चतुरः प्रयाजान् यजति द्वावनूयाजौ
बृहत्संपद्यंते बृहद्भुक्तवः (३) ऋतुष्वेव प्रतितिष्ठत्यवभृथनिचक्रुणेत्याह यथोवि-
तमेव वरुणमवयजते समुद्रे ते हृदयमप्स्वैतरित्याह समुद्रे ह्यंतर्वरुणः संत्वा-
विशंतोर्षधीरुतापइत्याह्नाद्विरेवैनमोर्षधीभिः सम्यंच दधाति देवीरापएषवो-
गर्भइत्याह यथायजुरैवैतत्पशवोवै (४) सोमोयद्विदूनां भक्षयेत्पशुमान्स्या-
वरुणस्त्वेनं गृहीयाद्यन्नभक्षयेवपशुः स्यान्नैनं वरुणोगृहीयादुपस्पृश्यमेव पशु-
मान्भवति नैनं वरुणोगृह्णाति प्रतियुतोवरुणस्य पागइत्याह वरुणपाशा-

देवनिर्मुच्यते प्रतीक्षमार्यति वरुणस्यान्तर्हित्याएधोऽस्येधिमीमहीत्याह समिधि-
 वाग्निं नमस्यतः (५) उपायंति ते जाँसि तेजोमयिधेहीत्याह तेजएवात्मबंधने--
 १२) [रक्षां५ सिप्रयाजानृतवो वै नमस्यंतोद्वादशच] ॥३॥ सप्येन वेदि-
 मुद्धति रथाक्षेणविमिमीते यपं मिनोति त्रिवृतमेव वज्रं संभृत्यभ्रातृव्याय प्रह-
 रति स्तृत्यै यदंतर्वेदिमिनुयादेवलोकमभिजयेद्यद्वाहिवेदिमनुष्यलोकं वेद्यं तस्य
 संघो मिनोत्युभयौलोकयोर्गभिजित्याउपरसंमितां मिनूयात्पितृलोकामस्य
 रशानसंमितामनुष्यलोककामस्य च्छालसंमितामिन्द्रियकामस्य सर्वान्समान्प्र-
 तिष्ठाकामस्य येत्रयोमध्यमास्तान्समान्पशुकामस्यैतान्वै (१) अनुपशयउप-
 तिष्ठते पशुमानेव भवति व्यतिषजेदितरान्प्रजयैवैनं पशुभिव्यतिषजति य
 कामयैत प्रमार्युकः स्यादितिगर्तमितं तस्य मिनूयादुत्तरार्धे वर्षिष्ठमयहर्षीपा-

॥समेषां वै गतमिदस्यैवं मिनोति ताजक्प्रमर्षयते दक्षिणाध्यै वर्षिष्ठं मिनुयात्सुव-
 र्गकामस्याथहर्षीयाः समाक्रमणमेव तत्सेतुं यजमानः कुरुते सुवर्गस्य लोकस्य
 समष्ट्यै (२) यदेकस्मिन्यूपे द्वे रंशने परिव्ययति तस्मादेकोद्वेजाये विवते
 यत्रैकांशरशनां द्वयोर्यूपयोः परिव्ययति तस्मान्नैकाद्वीपतीं विदते यं कामये-
 तरुयस्य जायेतेत्युपांते तस्य व्यतिषजेत्तस्यैवास्य जायते यं कामयेत पुमा-
 नस्य जायेतेत्यांते तस्य प्रवेष्टयेत्पुमानेवास्य (३) जायते सुरावे देवान्
 दक्षिणतउपानयंतां देवाऽपशयेनैवापानुदंत तदुपशयस्योपशयत्वं यदक्षिणत-
 उपशयउपशये आर्तव्यापनुत्यै सर्वे वा अन्येयूपाः पशुमंतोऽपशय एवापशु-
 स्तस्य यजमानः पशुर्यन्ननिर्दिशेदार्तिमाह्वयजमानोसौ ते पशुरिति निर्दि-
 शोयं द्विष्याथेमेव (४) द्वेष्टि तमस्मै पशुनिर्दिशति यदि न द्विष्यादाख्यस्तेष-

श्रुतिर्निब्रूयात्तं ग्राम्यान्पशून्निहन्ति नारण्यान्प्रजापतिः प्रजाअसृजत् सौम-
 द्येन व्याधृतं सएतामैकादशिनीमपश्यत्तया वै सौम्याद्यमवारुन्धयद्दशयुषाम-
 वीति दशक्षराविराडन्निविराड्गजैवाज्ञाद्यमवरुन्धे (५) यएकादशःस्तनएवा-
 स्येसबुह्वैनांतेनवज्रोवाएषासंमीयते यदेकादशिनीसेश्वरापुरस्तात्प्रत्यंचं यज्ञ-
 * संमीदितोर्यत्पात्नीवतं मिनोति यज्ञस्य प्रत्युत्तंध्यैसयत्वायं—३०) [वैस-
 मष्ट्याअस्यैवरुन्धेचित्रि * हाचं] ॥ ४ ॥ प्रजापतिः प्रजाअसृजत् सरि-
 चानोमन्यत् सएतामैकादशिनीमपश्यत्तया वै सआयुरिद्वियं वीर्यमात्मज्ञवत्त
 प्रजाइव खलु वा एषसृजते योयजते सएतर्हिरिचानइव यदेवैकादशिनी
 भवत्यायुरेवतर्धेद्वियं वीर्यं यजमानआत्मन्वत्ते प्रैवाग्नेयेन वापयतिमिथुन * सा-
 रस्वत्याकरोति रेतः (१) सौम्येन क्वाति प्रजनयति पौष्णेन बार्हस्पत्यो-

भवति ब्रह्म वै देवानां बृहस्पतिर्ब्रह्मणैवास्मै प्रजाः प्रजनयति वैश्वदेवोभवति
 वैश्वदेवोवै प्रजाः प्रजाएवास्मै प्रजनयतीद्वियमेवैद्रेणावरुन्धे विशां मारुतेनौजो-
 बलमेवैद्रेण प्रसवायसावित्रोनिर्वरुणत्वाय वारुणोमध्यतएद्रमालंभते मध्यत-
 एवैद्विर्यं यजमाने दधाति (२) पुरस्तादैद्रस्य वैश्वदेवमालभतेवैश्वदेव वाअन्नम-
 न्नमेवपुरस्ताद्धने तस्मात्पुरस्तादन्नमद्यातएद्रमालभ्य मारुतमालंभते विद्विमरुतो-
 विशांमेवास्माअनुवभ्राति यदि कामयैत योर्वगतः सोपरुध्यतां योपरुद्धः सोर्वग-
 रुद्धत्वित्यैद्रस्य लोके वारुणमालंभेत वारुणस्य लोकएद्रम् (३) यएवावगतः
 सोपरुध्यते योपरुद्धः सोर्वगरुद्धति यदि कामयैत प्रजामुह्येयुरिति पृथान्यतिष-
 जेत्प्रजाएवमोहयति यदभिवाहतोपां वारुणमालंभेत प्रजावरुणोगृहीयादक्षिण-
 तउदैचमालंभतेपवाहतोपां प्रजानामवरुणग्राहाय—३७) [रेतोवधात्यैद्र५-

सप्तत्रिंशच्च] ॥ ५ ॥ इन्द्रः पत्नियामनुमयाजयत्ता पर्यगिकृतामुर्दसु-
 जत्तयामनुमराध्नोद्यत्पर्यगिकृतं पात्नीवतमुत्सृजति यामेव मनूकृष्टिमाध्नोचा-
 मेव यजमानकृध्नोति यज्ञस्य वाअप्रतिष्ठिताद्यज्ञः पराभवति यज्ञं पराभवेतं
 यजमानोनपराभवति यदाज्येन पात्नीवतः संस्थापयति यज्ञस्य प्रतिष्ठित्वे
 यज्ञं प्रतिष्ठितं यजमानोनप्रतिष्ठतिष्ठतीष्टं वपया (१) भवत्यनिष्टं वज्ञायथ-
 पात्नीवतेन प्रचरति तीर्थेणवप्रचरत्यथो एतर्होवास्यामंस्वाष्टोभवति त्वष्टा-
 वैरेतसः सिक्तस्य रूपाणि विकरोति तमेव वृषाणं पत्नीष्वपिंसृजति सोऽस्मै
 रूपाणि विकरोति—३६) [वपयापट्त्रिंशच्च] ॥ ६ ॥ घ्नति वाए-
 तत्सोमंयदभिषुण्वति यत्सौम्योभवति यथामतार्यानुस्तरर्णीघ्नति तादृगेव तद्य-
 दुत्तरार्धे वामर्धे वाजुह्याद्देवताभ्यः समर्द्धध्यादक्षिणाधेजुहोत्येषादैपितृणां

दिक्स्वायामेव दिशि पितृन्निर्वदयतउद्गातृभ्योहरंति सामदेवत्यौवैसौम्योय-
 देवसाम्नेच्छंबट्कृर्वति तस्यैवसशांतिरव (१) ईक्षते पवित्रं वै सौम्यआत्मा-
 नमेव पवयंते यआत्मानं नपरिपश्येदितासुः स्यादभिददिकृत्वावेक्षेतस्मि-
 न्धात्मानंनपरिपश्यत्यथो आत्मानमेव पवयतेयोगतर्मनाःस्यात्सोवेक्षेत यन्मे-
 मनःपरागतं यद्दामेअपरागतम् । राज्ञासोमेनतद्वयमस्मासुंवारयामसीति मन-
 एवात्मनन्दाधार (२) नगतर्मनाभवत्यपवैतनीयसवनेयज्ञःक्रामतीजानादनी-
 जानमभ्याग्रावैष्णव्यचार्घृतस्ययजत्यग्निः सर्वदेवताविष्णुर्यज्ञोदेवताश्चैवयज्ञं
 चंदाधारोपाशुयजति मिथुनत्वाय ब्रह्मवादिनो वदन्तिमित्रोयज्ञस्यस्विष्टं
 युवते वरुणोदुरिष्टं कर्ताहं यज्ञः कं यजमानो भवतीति यन्मैत्रावरुणी वशा-
 मालभते मित्रेणैव (३) यज्ञस्य स्विष्टश्शमयति वरुणेनदुरिष्टंनार्तिमाच्छति

यजमानोयथा वैलांगलेनोर्वरां प्रभिदयेवमंक्सामेयज्ञं प्रभितोयन्मैत्रावरुणी
 वशामालभते यज्ञायैव प्रभिन्नाय मृत्युमन्ववांस्यति शतैर्यातयामानि वाए-
 तस्य छंदांसि यदैजानच्छंदं सामेपरसो यद्दशायन्मैत्रावरुणीवशामालभते
 छंदांस्येव पुनराप्तीणाति (४) अयांतयामत्वायाथोछंदःस्वेव रसं दधाति --
 ६) [एवं दाधौरेव प्रीणाति पट्च] ॥ ७ ॥ देवावाइन्द्रियवीर्यं व्यभजंत
 ततो यदत्यशिष्यत तदतिग्राह्यां अभवन्तदतिग्राह्याणामतिग्राह्यत्वं यदतिग्राह्या-
 गृह्यंत इन्द्रियमेव तदीर्यं यजमान आत्मन्वंत्ते तेज आग्रे ये न इन्द्रियमूद्रेण ब्रह्मवचसं
 सौर्येणोपस्तंभन् वा एतद्यज्ञस्य यदतिग्राह्यांश्चक्रे पुष्टानियत्पुष्टेन गृह्णीयात्प्राचं
 यज्ञं पुष्टानि सः शृणीर्युर्दक्षश्चै (१) गृह्णीयात्प्रत्यंचं यज्ञमिति ग्राह्याः सः
 शृणीर्युर्विश्वजिति सर्वेषु प्रहीतव्या यज्ञस्य सर्वीर्यत्वाय प्रजापतिर्देवभ्यो-

युक्त्वा न्याविंशत्सप्रियास्तनूपन्यधत्त तदतिग्राह्यां अभवन्वितनूस्तस्य यज्ञइ-
 त्याहुर्यस्यातिग्राह्यां न गृह्यंत इत्यप्यभिष्टोमे ग्रहीतव्या यज्ञस्य सतनुवाय देवता
 वै सर्वाः सहशीरासन्तानव्यावृतं गच्छन्ते देवाः (२) एत एतान् ग्रहानप-
 श्यन् तानगृह्णतामेयमग्निर्द्रुमिन्द्रः सौर्यः सूर्यस्ततो वै तेन्याभिर्देवताभिर्व्यावृ-
 तं गच्छन्त्यस्यैवं विदुष एते ग्रहा गृह्यन्ते व्यावृतं मेव पाप्मना भ्रातृव्येण गच्छ-
 तीमे लोकाज्योतिष्मंतः समावर्द्धीर्याः कार्या इत्याहु राग्रे येनास्मिन्लोके ज्योति-
 र्धत्त एद्रेणांतरिक्षदं द्रवायू हि सयुजौ सौर्येणामुष्मिन्लोके (३) ज्योतिर्धत्ते ज्योति-
 ष्मंतोऽस्माद्दुमे लोका भवंति समावर्द्धीर्यानिनाङ्कुरुत एतान्वै ग्रहान्वं बाविश्ववय-
 सावबिचां ताभ्यामिमे लोकाः परांचश्चावर्चश्च प्राभुर्यस्यैवं विदुष एते ग्रहा गृह्यन्ते
 प्रास्माद्दुमे लोकाः परांचश्चावर्चश्च भांति—३९) [उक्त्यै देवा लोका एकान्

चत्वारिंशच्छब्दं] ॥ ८ ॥ देवावै यद्यज्ञोर्कुर्वत तदसुराअकुर्वत ते देवा-
 अवाभ्येच्छंदांसि सर्वानानि समस्थापयन्ततोदेवाअभवन्परासुरास्यैवं विदु-
 बोदाभ्योगृह्यते भवत्यात्मना परास्य भ्रातृव्योभवति यद्वै देवाअसुरानवा-
 भ्येनावद्भ्रुवन्तददीभ्यस्यादाभ्यत्वं यएवंवेद इभ्रोत्येव भ्रातृव्यं नैनं भ्रातृव्योद-
 भ्रोति (१) एषावैप्रजापतेरतिमोक्षिणीनामंतनूर्यददीभ्यउपनद्धस्य गृह्यात्य-
 तिमुक्तयाअतिपाप्मानं भ्रातृव्यं मुच्यते यएवंवेदघ्नति वाएतत्सोमंयदभिषण्वंति
 सोमैहन्त्यमाने यज्ञोहंन्यते यज्ञेयजमानोब्रह्मवादिनोवदंति किं तद्यज्ञेयज-
 मानः कुरुते येन जीवन्त्सुवर्गं लोकेमेतीति जीवग्रहोवाएषयददाभ्योर्नभिषु-
 तस्य गृह्णाति (२) जीवन्तमेवैनं सुवर्गं लोके गमयति विवाएतद्यज्ञं छिदंति
 यददीभ्ये सस्थापयंत्यः शूनपि सृजतियज्ञस्य संतत्यै—११) [दभ्रोतिग-

छात्येकात्रविंशतिश्च] ॥ १ ॥ देवावै प्रबाहुग्रहानगृह्णतस एतं प्रजा-
 पतिरशुर्मपश्यत्तमंगृह्णीत तेन वै स आधोद्यस्यैवं विदुषोऽशुगृह्णतर्ऋध्नोत्ये-
 वसकृदभिषुतस्य गृह्णाति सकृद्विसतेनाधोन्मनसागृह्णाति मनइवहि प्रजा-
 पतिः प्रजापतेरास्याओदुबरेण गृह्णात्यूर्वाउदुबरउर्जमेवार्वरुन्धे चतुःस्रक्तिभ-
 वति दिक्षु (१) एवप्रति तिष्ठति योवाअशोरायतनं वेदायतनवान्भवति
 वामदेव्यमिति सामतद्वा अस्यायतनंमनसा गायमानोगृह्णात्यायतनवानेव
 भवति यदध्वयुरशुगृह्णन्नाधेयैदुभाभ्यां नध्येताध्वयैचयजमानायचयदध्वे-
 दुभाभ्यामध्येतानवानं गृह्णाति सैवास्यद्धिर्हिरेण्यमुभिव्यनिति (२) अमृतं
 वै हिरण्यमार्युः प्राणआर्युषैवामृतमभिधिनोतिशतमानं भवति शतायुःपुरुषः
 शतैर्द्विगुआर्युष्येवैद्विग्रे प्रतितिष्ठति—२०) [दिक्ष्वनिति विंशतिश्च] ॥ १० ॥

प्रजापतिदेवेभ्यो यज्ञान्यादिशत्सरिचानो मन्यत स यज्ञानां* षोडशी-
 द्वियं वीर्यमात्मानमभिसमखिवदत्तषोडश्यभवन्नवैषोडशीनामयज्ञोस्ति यद्वाव
 षोडश* स्तोत्र* षोडश* शाखं तेन षोडशीतत्षोडशिनः षोडशित्वं यत्षोडशी-
 गृह्यत इन्द्रियमेव तद्वीर्यं यजमान आत्मन्वत्ते देवेभ्यो वै सुवर्गोलोकः (१)
 न प्राभवत्त एत* षोडशिनमपश्यन्तमगृह्यत ततो वै तेभ्यः सुवर्गोलोकः प्राभव-
 द्यत्षोडशीगृह्यते सुवर्गस्य लोकस्याभिजित्या इन्द्रो देवानामानुजावर आसीत्स-
 प्रजापतिमुपाधावत्तस्मा एत* षोडशिनं प्रायच्छुत्तमगृह्यत ततो वै सोमं देवतानां
 पर्येयस्यैवं विदुषः षोडशी गृह्यते (२) अप्रमेव समानानां पर्येति प्रातःस-
 वने गृह्णाति वज्रो वै षोडशी वर्जः प्रातःसवन* स्वादेवनं योने निर्गृह्णाति सर्व-
 ने सवने भिगृह्णाति सर्वनात्सवनादेवनं प्रज्जनयति तृतीयसवने पशुकामस्य

गृह्णीयाद्द्वजोवै षोडशी पञ्चवस्तृतीयसवनं वज्रैर्णैवास्मैतृतीयसवनात्पञ्चनव-
 रुन्धे नोक्थ्यैर्गृह्णीयात्पञ्चै पञ्चवत्कुथानि यदुक्थ्यै (३) गृह्णीयात्प्रजापञ्च-
 नस्यनिर्देदतिरात्रे पशुकामस्य गृह्णीयाद्द्वजोवै षोडशी वज्रैर्णैवास्मै पञ्चनव-
 रुन्ध्य रात्रियोपरिष्ठाच्छमयत्यप्यग्निष्टोमे राज्ञन्यस्य गृह्णीयाद्यावत्कामोहि
 राज्ञन्योयजते साहस्रवास्मै वज्रं गृह्णाति सप्तनं वज्रोभूत्याइन्धेनिर्वाहहत्येक-
 विंशस्तोत्रं भवति प्रतिष्ठित्यै हरिवच्छस्यतद्द्वंद्वस्य प्रियं धाम (४) उपाप्नोति
 कर्नीयाः सिवै देवेषु छंदाः स्यासञ्जयायाः स्यसुरेषुतेवेवाः कर्नीयसा छंदसा-
 ज्यायच्छंदोभिर्न्यैशः सन्ततोवै ते सुराणां लोकमवृजत यत्कर्नीयसा छंदसा
 ज्यायच्छंदोभिर्विशः सतिभ्रानृन्यस्यैव तल्लोकंवृक्षे षडक्षराण्यतिरेचयंति षड्वा-
 क्रतवः ऋतून्नेवप्रीणाति चत्वारिपूर्याण्यवकल्पयंति (५) चतुष्पदएव पञ्चन-

वरुन्वे हेउत्तरे द्विपदएवावरुन्वे नृधुर्भमभिसंपादयंति वागवाअनुष्टुप्सस्मा-
 त्प्राणानां वागुत्तमासंमयाविषिते सूर्ये बोडशिनः स्तोत्रमुपाकरोत्येतस्मि-
 न्वैलोकइंद्रोवृत्रमहन्त्साक्षादेव वज्रंभ्रातृव्याय प्रहरत्यरुणपिङ्गोश्चोवक्षिणै-
 तद्वैवर्जस्यरूपसमृद्धे—४७) [लोकोगृह्यतउद्धेयधामकल्पयंतिसप्तच-
 त्वारिंशच्च] ॥ ११॥ सुवर्गाय (२३८) स (१४१) मवभृ-
 ययुजूश्चि (२६२) सप्येन (२८०) प्रजापति (१८७) रिन्द्रो
 (८६) घ्नति (२०७) देवा (१८९) देवा (११९) देवाः (१२०)
 प्रजापति (२९७) रेकादश (२१२६) ॥ ११ ॥ इति तैत्तिरीयसंहितायां
 षष्ठकाण्डे षष्ठः प्रपाठकः ॥ प्राचीनवंशं (३८४०) य (३०८५)
 ब्राह्मणं (३१५५) व्यज्ञेने (२६३६) न्द्रः (२१५०) सुवर्गाय

(२१२६) षट् (१६११२) ॥ ६ ॥ इति तैत्तिरीयसंहितायां षष्ठः काण्डः
समाप्तः ॥

हरिः ओम् ॥ प्रजननं ज्योतिरग्निदेवतानां ज्योतिर्विराट्छंदसां ज्योतिर्विराडाचौग्नौ संतिष्ठते विराजमभिसंपद्यते तस्मान्ज्योतिरुच्यते द्वौस्तोमौ प्रातःसवनं वहतोयथा प्राणश्चापानश्चद्वौ माध्यदिनं सवनं यथा चक्षुश्चश्चन्द्रं च द्वौ तृतीयसवनं यथा वाक् प्रतिष्ठा च पुरुषसंमितोवाण्ण्यशोस्थूरिः (१) यं कामं कामयते तमेतेनाभ्यभुते सर्वं ह्यस्थूरिणाभ्यभुतेऽग्निष्टोमेन वै प्रजापतिः प्रजा असृजत ताअग्निष्टोमेनैव पर्यगृह्णातासां परिगृहीतानामश्वतरोत्यप्रवत तस्यानुहायरेतआदत्त तद्देवेन्यमार्दत्तस्माद्देवोद्विरेताअथो आहुर्वदेवायां न्यमार्दिति तस्माद्देवा द्विरेताअथो आहुरोषधीषु (२) न्यमार्दिति

तस्माद्वोषधयोर्नम्यकारेभ्यस्तथोआहुः प्रजासुन्यमाडिति तस्माद्यमी जायेते
तस्मादश्वतरोन प्रजायत आन्तरेताहितस्माह्विष्यनवक्लृप्तः सर्वदेवसेवासहस्रे
वाक्क्लृप्तोतिष्ठप्रवत एवंचिद्वान्मिष्टोमेन यजते प्राजाताः प्रजाजनयति परि-
प्रजातागृह्णाति तस्मादाहुर्ज्यैष्ठयज्ञइति (३) प्रजापतिर्विज्येष्ठः सह्यते नाग्रे
यजत प्रजापतिरकामयत प्रजायेयेति समुखतस्त्रिवृतं निरमिमीत तमग्निदेव-
तान्वसृजत गायत्री छंदोरथंतर* सामं ब्राह्मणोमनूष्याणामजः पशूनां तस्मा-
त्तेमुख्योमुखतोह्यसृज्यंतोरसोवाहुभ्यां पंचदशं निरमिमीत तमिंद्रोदेवतान्व-
सृज्यत त्रिष्टुप्छंदोवृहत् (४) सामं राजन्योमनूष्याणामविः पशूनां तस्मात्ते
वीर्यांवतोवीर्याभ्यसृज्यत मध्यतः संसदशंनिरमिमीत तं विश्वेदेवादेवताअन्व-
सृज्यंत जगतीछंदोवैरूप* सामवैश्योमनूष्याणां गावः पशूनां तस्माच्चआद्या-

अन्नधानाध्यसृज्यन्तु तस्माद्भूयाः सोऽन्येभ्योभूयिष्ठाहि देवताअन्वसृज्यन्त पशव-
कविः शनिरामिमीततर्मनुष्यपुच्छं देः (५) अन्वसृज्यत वै राजः सामं गवोम-
नुष्याणामश्वः पशूनां तस्मात्तौभूतसंकमिणावर्ध्वश्च शूद्रश्च तस्माच्छूद्रोपज्ञेन-
वक्त्रसोनहिदेवताअन्वसृज्यत तस्मात्पादावुपजीवतः पशोह्यसृज्येतां प्राणवै-
श्विर्वर्धमासाः पंचदशः प्रजापतिः सप्तदशस्त्रयं इमे लोका असाववित्यएकवि-
ंश एतस्मिन्वा एते श्रिता एतस्मिन्प्रतिष्ठिता य एवं वेदै तस्मिन्नेव भ्रंयत एतस्मि-
न्प्रतिष्ठिति—१) [अस्थूरिरोषधीष्विति बुहच्छुदः प्रतिष्ठितानवंच] ॥ १ ॥

प्रातःसुवनेवै गायत्रेण छंदसा त्रिवृतेस्तोमोयज्योतिर्दधेति त्रिवृता ब्रह्म-
वर्चसेन पंचदशाय ज्योतिर्दधेति पंचदशेनौजसावीर्येण सप्तदशाय ज्योतिर्द-
धेति सप्तदशेन प्राजापत्येन प्रजननेनैकविंशाय ज्योतिर्दधेति स्तोमेष्व-

तस्तीमाय ज्योतिर्दधेत्यथोस्तोमे एवस्तोमं मभिप्रणयति यावतो वै स्तोमा-
स्तावतः कामास्तावतो लोकाः (१) तावन्ति ज्योतीः ॥ व्येतावत एवस्तोमा-
नेतावतः कामानेतावतो लोकानेतावन्ति ज्योतीः ॥ व्यवरुन्धे—१३) [लोका-
खर्योदशच] ॥ २ ॥ ब्रह्मवादिनो वदन्ति सत्त्वैर्यजेत योमिष्टोमेन यज-
मानोथ सर्वस्तोमेन यजेतेति यस्य त्रिवृतमन्तर्यति प्राणाः ॥ स्तस्यान्तर्यन्ति प्राणेषु
मेप्यसदिति खलु वै यज्ञेन यजमानो यजेत यस्य पंचदशमन्तर्यन्ति वीर्यं
तस्यान्तर्यति वीर्यमेप्यसदिति खलु वै यज्ञेन यजमानो यजेत यस्य सप्तदशम-
न्तर्यति (१) प्रजां तस्यान्तर्यन्ति प्रजायां मेप्यसदिति खलु वै यज्ञेन यजमा-
नो यजेत यस्यैकविंशमन्तर्यति प्रतिष्ठां तस्यान्तर्यति प्रतिष्ठायां मेप्यसदिति
खलु वै यज्ञेन यजमानो यजेत यस्य त्रिणवमन्तर्यत्यतः ॥ अथ तस्य नक्षत्रियाच

विराजमंतर्धेत्युतषु मेप्यसंनक्षत्रियां यांचविराजीति (२) खलु वै यज्ञेन
यजमानोयजते यस्य त्रयस्त्रिंशमंतर्धेति देवतास्तस्यांतर्धेतिदेवतासुमेप्यसं-
दिति खलु वै यज्ञेन यजमानोयजते योवै स्तोमानामवमं परमतां गच्छंतं-
वेदं परमतामेवगच्छति त्रिवृद्धैस्तोमानामवमस्त्रिवृत्परमोयएवं वेदं परमतामे-
वगच्छति—४४) [अंतर्धेतीतिचतुश्चत्वारिंशच्च] ॥ ३ ॥ अंगिर-
सोवै सत्रमासतु ते सुवर्गं छोकमायन् तेपां हविष्मांश्चहविष्कृच्चाहीयेतां
ताव कामयेतां सुवर्गं छोकमियावेतितवेतंहिरात्रमपश्यतां तमाहरतां तेना-
यजेतां ततोवैतौसुवर्गंछोकमैतांयएवंविद्वाग्निद्विगात्रेणयजते सुवर्गमेव लोक-
मिति तावैतांपूर्वेणाह्वागच्छतामन्तरेण (१) अभिष्टुवः पूर्वमहर्भवति गतिरुत्तरं
ज्योतिषोमोमिष्टोमः पूर्वमहर्भवति तेजस्तेनावरुन्धे सर्वस्तोमोतिरात्रउत्तरं

सर्वस्यास्यै सर्वस्यावरुधैगायत्रं पूर्वैहन्त्साम भवति तेजो वै गायत्री गायत्री
 ब्रह्मवर्चसं तेज एव ब्रह्मवर्चसमात्मन्वत्ते त्रैष्टुभमुत्तरं ओजो वै वीर्यं त्रिष्टुभो ज एव
 वीर्यमात्मन्वत्ते रथं तरं पूर्व (२) अहन्त्साम भवतीयं वैरथं तरमस्यामेव प्रति-
 तिष्ठति बृहदुत्तरैसी वै बृहदमुष्यामेव प्रति तिष्ठति तदाहुः कजगती चानुष्टुप्-
 चेति वैखानसं पूर्वहन्त्साम भवति तेन जगत्स्यै नैति षोडशुत्तरं तेनानुष्टुभोथा-
 ह्यत्समानैर्धमासे स्यातामन्यतरस्याहो वीर्यमनु (३) पद्ये तेत्यं मावास्या-
 यां पूर्वमहर्भवत्युत्तरस्मिन्नुत्तरं नानैर्वाधमासयोर्भवतो नाना वीर्ये भवतो हविष्मन्नि-
 धनं पूर्वमहर्भवति हविष्कन्निधनमुत्तरं प्रति तिष्ठत्यै—२१ [उत्तरेण पूर्वैन्वेकविंश-
 शतिश्च] ॥ ४ ॥ आपो वा इदमग्रे सलिलमासीत्तस्मिन् प्रजापतिर्वायु-
 र्भत्वा चरत्सहमामपश्यतां वराहो भूत्वा हरतां विश्वकर्मा भूत्वा व्यमादत्सा

प्रयत्नं सापृथिव्यभवंत्तृपृथिव्यै पृथिविस्वत्स्यामश्राम्यत्प्रजापतिः सेवानेस-
 जतवसुवद्रानादित्यान्तेदेवाः प्रजापतिमब्रुवन्प्रजायामहाइति सोब्रवीत् (१)
 यथाहं युष्माः स्तपसा संक्षेवंतपसि प्रजननमिच्छध्वमिति तेभ्योप्रिमायतनं
 प्रायच्छेदेतेनायतनेन श्राम्येतेति तेप्रिनायतनेनाश्राम्यन्तेसंवत्सरएकां गामसं-
 जंतु तां वसुभ्योरुद्रेभ्य आदित्येभ्यः प्रायच्छन्नेतां रक्षध्वमिति तां वसुवोरुद्रा-
 आदित्याअरक्षंतु सावसुभ्योरुद्रेभ्य आदित्येभ्यः प्राजायतु व्रीणिच (२) शतानि
 त्रयस्त्रिंशत् शतं चाथ सैव सहस्रतम्यंभवत्ते देवाः प्रजापतिमब्रुवन्सहस्रेण
 नोयाजयेति सोमिष्टोमेन वसूनयाजयत्तद्वमंल्लोकमजयन्तच्चावदुःसुवर्धेन रुद्रा-
 नयाजयन्तैरिक्षमजयन्तच्चावदुःसोतिरात्रेणादित्यानयाजयन्तैमुं ल्लोकमजयं-
 त्त्वावदुस्तदुत्तरिक्षम् (३) व्यवैर्यतु तस्माद्दुद्राघातुकाअनायतनाहि तस्माद्वाहुः

क्षिथिलं वै मध्यममहलिरात्रस्य विहितद्वैर्यतेति त्रैषु भं मध्यमस्याह आज्यं भवति
 संयानानि सूक्तानि ११ सतिषोडशिनं ११ ॥ सत्यहोवृत्त्या अक्षिथिलं भावाय
 तस्माच्चिरात्रस्यामिष्टोमएव प्रथममहः स्यादथोक्थोथातिरात्रेषां लोकानां
 विधृत्यैत्रीणि त्रीणि शतान्यनूचीनाहमव्यवच्छिन्नानिददाति (४) एषां लोकाना-
 मनुसंततै वृक्षतं न विच्छिद्याद्विराजं नेद्विच्छिनदानीत्यथयासहस्रतम्यासत्ति-
 स्यामिंद्रंश्च विष्णुंश्च व्याप्यच्छेता ॥ स इंद्रो मन्यतानयावाइदं विष्णुः सहस्रं वक्ष्य-
 तइति तस्यामकल्पेतां द्विभागद्वंद्वस्तृतीये विष्णुस्तद्वा एवाभ्यनूच्यत उभाजंग्य-
 भूरिति तां वा एतामच्छावाकः (५) एवश ॥ सत्यथ या सहस्रतमी साहोत्रे-
 देयेति होतारं वा अभ्यति रिच्यते यदतिरिच्यते होता नाप्तस्यापयितायां हुरु-
 क्षेत्रे देयेत्यतिरिक्त्वा एषा सहस्रस्यातिरिक्त उन्नेत त्विजामथाहुः सर्वेभ्यः सदस्ये-

भ्योदेयेत्यथाहुर्दुकृत्यासावर्षचरेदित्यथाहुर्ब्रह्मणे चाग्नीधेचदेयेति (६) द्विभाग-
ब्रह्मणे तृतीयमग्नीधेद्रैवै ब्रह्मवैष्णवौग्नीधेयैवतावकल्पेतामित्यथाहुयर्ककल्या-
णीबिंहरूपा सादेयेत्यथाहुयर्दिह्रूपोभयतएनीसादेयेति सहस्रस्य परिगृहीत्येत-
द्वाएतत्सहस्रस्यार्यन*सहस्र*स्तोत्रीयाः सहस्रं दक्षिणाः सहस्रं संमितः सुवर्गो-
लोकः सुवर्गस्य लोकस्याभिजित्यै—४७) [अब्रवीच्चांतरिक्षं ददात्यच्छावा-
कइतिसप्तर्चत्वारि*शच्च] ॥ ५ ॥ सोमोवै सहस्रं मविदचमिन्द्रोन्वविदत्तौ-
यमोन्यागच्छन्तार्ब्रवीदस्तु मेत्रापीत्यस्तुही इत्यब्रूता*सयमएकस्यां वीथे
पर्यपश्यदियं वा अस्य सहस्रस्य वीथे बिभर्तीति तार्ब्रवीदियं ममास्वेतद्यु-
वयोरिति तार्ब्रूता*सर्वेवाएतेदेवस्यां वीथेम् (१) परिपश्यामो*शमाह-
रामहाइतितस्याम्* शमाहरंततामप्सु प्रावैशयन्त्सोमोयोदेहीति सारोहिणी

पिङ्गलैकहायनी रूपंकृत्वात्रयस्त्रिंशता च त्रिभिर्ध्वगतैः सहोदैतस्माद्रोहि-
 ण्यापिङ्गल्यैकहायन्या सोमं क्रीणीयाद्यएवं विद्वान्रोहिण्यापिङ्गल्यैकहायन्या
 सोमं क्रीणाति त्रयस्त्रिंशताचैवास्यत्रिभिर्ध्व (२) गतैः सोमः क्रीतोभ-
 वति सुक्रीतेन यजते तामसुप्रावैशयत्रिंशतोदेहीति सारोहिणी लक्ष्मणा
 पृष्टौहीवात्रैग्रीरूपंकृत्वा त्रयस्त्रिंशताच त्रिभिर्ध्व गतैः सहोदैतस्माद्रोहिणी
 लक्ष्मणां पृष्टौही वात्रैग्री दद्याद्यएवं विद्वान्रोहिणीं लक्ष्मणा पृष्टौही वात्रैग्री
 ददाति त्रयस्त्रिंशतैश्चैवास्य त्रीणि च गतानि सादृता (३) भवति तामप्सु
 प्रावैशयन् यमायोदेहीति साजरती मूर्खा तंजघन्यारूपंकृत्वात्रयस्त्रिंशता
 च त्रिभिर्ध्व गतैः सहोदैतस्माज्जरती मूर्खा तंजघन्या मनुस्तरणी कवीत
 यएवंविद्वान्जरती मूर्खा तंजघन्यामनुस्तरणी कुरुते त्रयस्त्रिंशतैश्चैवास्य

श्रीणि च शतानि सामुष्मिन्लोके भवति वागेव सहस्रतमी तस्मात् (४)
 वरोदेयः साहिवरः सहस्रमस्य सादता भवति तस्माद्गरोन प्रतिगृह्यः साहि-
 वरः सहस्रमस्य प्रतिगृहीतं भवतीयं वरइति ब्रूयादथान्यां ब्रूयादियं ममेति
 तथास्य तत्सहस्रमप्रतिगृहीतं भवत्युभयतएनी स्यात्तदोहरन्यतएनी स्यात्स-
 हस्रपरस्तादेतमिति चैव वरः (५) कृत्याणी रूपसंमृद्धासा स्यात्साहि वरः
 समृध्यैतामुत्तरेणाग्नीध्रं पर्याणीयाहवनीयस्यां ते द्रोणकलशमवघ्रापयेवाजिघ्र-
 कलशं मह्यरुधोरापयस्वत्यात्वाविशुत्विद्वः समद्रमिव सिधवः सामोसहस्र-
 आभज प्रजया पशुभिः सहपुनर्मोविशताद्रयिरिति प्रजयैवेन पशुभीरस्यासम्ब-
 (६) अर्धयति प्रजावान्यशुमात्रयिमान्भवति य एवं वेद तथा सहाग्नीध्रं परेत्ये-
 परस्तात्प्रीत्यां तिष्ठत्यां जुहुयादुभाजिगयथुर्न पराजयेथे न पराजिगयेकतरश्च-

नैनौः। इन्द्रश्च विष्णोयदपस्पृधेषां त्रेधा सहस्रं विततैरेयामिति त्रेधा विभक्तं वै
 त्रिरात्रे सहस्रं* साहस्रीमेवैनौ करोति सहस्रस्यैवैनां मात्राम् (७) करोति
 रूपाणि जुहोति रूपैरेवैना* समर्धयति तस्याउपोत्थायकर्णमाजपेदिदरंतेदिते
 सरस्वति प्रिये प्रयसि महिविश्रुत्येतानि ते अघ्निये नामानि सुकृतमावेवेषु
 ब्रूतादिति देवेभ्यएवैनमावेदयत्यन्वेन देवाबुध्यते—३१) [वीथीचवत्तात-
 रमाह्वरःसंमात्रामेकाग्रचत्वारिंशच्च] ॥ ६ ॥ सहस्रतभ्यां वै यज-
 मानः सुवर्गं लोकमेति सैन* सुवर्गं लोकं गमयति सामासुवर्गं लोकं गम-
 येत्याह सुवर्गमेवैनं लोकं गमयति सामा ज्योतिष्मन्तं लोकं गमयेत्याह
 ज्योतिष्मन्तमेवैनं लोकं गमयति सामा सर्वान्पुण्यान्लोकान्गमयेत्याह सर्व-
 नेवैनं पुण्यान्लोकान्गमयति सा (१) मा प्रतिष्ठां गमय प्रजया पशुभिः

सह पुनर्मा विंशताद्रियिरिति प्रजयैवैनं पशुभिर्यथा प्रतिष्ठापयति प्रजावान्-
 शुमान्नीचिमान्भवति यएवं वेदतामग्नीधे वा ब्रह्मणे वा होत्रे वोद्गात्रे वाध्व-
 र्यवेवाद्यात्सहस्रमस्य सादत्ता भवति सहस्रमस्य प्रतिगृहीतं भवति यस्ता-
 मविद्वान् (२) प्रतिगृह्णाति तां प्रतिगृह्णोयादेकास्मिन्सहस्रमेकां त्वाभूतां
 प्रतिगृह्णामि न सहस्रमेकाभाभूताविंशमा सहस्रमित्येकोमेवैनां भूतां प्रति-
 गृह्णाति न सहस्रं यएवं वेद स्योनासिसृषदासुशेवा स्योनामाविशसृषदामाविश
 सुशेवामाविश (३) इत्याह स्योवैवैनं सृषदा सुशेवा भूताविंशतिनैनं हिन-
 स्ति ब्रह्मवादिनोवदंति सहस्रं सहस्रतम्यन्येती ३ सहस्रतमी ३ सहस्रा ३ मिति
 यत्प्रार्चीमत्सुजेसहस्रं सहस्रतम्यन्वियानत्सहस्रं प्रज्ञात्रं सुवर्गं लोकं न
 प्रजानीयात्पृतीचीसुत्सृजतिता ३ सहस्रमनुवर्गोवर्तते साप्रजानती सुवर्गलो-

कर्मेति यजमानम् (४) अभ्युत्सृजति क्षिप्रे सहस्रं प्रजायत उत्तमानीयते प्रथमा
 देवान्गच्छति—१२) [सा विद्वान्विशयजमानं द्वादशच] ॥७॥ अत्रि-
 द्वाद्वीवीय प्रजां पृत्रकामाय सरिरिचानो मन्यत निर्वीर्यः शिथिलो यातया-
 मास एतं चतुरात्रमपश्यत्तमाहरेत्तेनायजत ततो वै तस्य चत्वारो वीरा आजो-
 यन्त सुहोता सूद्राता स्वध्वर्युः सुसंभेयो य एवं विद्वाश्चतुरात्रेण यजत आस्य
 चत्वारो वीरा जायन्ते सुहोता सूद्राता स्वध्वर्युः सुसंभेयो ये च त्रिविंशाः पवंमा-
 ना ब्रह्मवर्चसं तत् (१) यदुद्यन्तस्तोमाश्चीः सान्निश्चिद्वा देवं यजमानं चत्वारि
 वीर्याणि नोपा नमन्ते जइन्द्रियं ब्रह्मवर्चसमन्नाद्य स एताश्चतुरश्रतुष्टोमान्सो-
 मानपश्यत्तानाहरेत्तैरयजत तेज एव प्रथमेनावोरुन्धेन्द्रियं द्वितीयेन ब्रह्मवर्चसं
 तृतीयेनान्नाद्यं चतुर्थेन य एवं विद्वाश्चतुरश्रतुष्टोमान्सोमाना इरति तैर्यजन्ते

तेजएव (२) प्रथमेनावरुन्धद्विषे द्वितीयेन ब्रह्मवचंसं तृतीयेनावाद्यं चतुर्थेन यामेवात्रिंशद्भिर्माध्वोनामेव यजमानऋक्षोति—१८) [तदेवाष्टावशच] ॥ ८ ॥ जमदग्निः पुष्टिकामश्चतुरात्रेणायजत् स एतान्योषांश्च अपुष्यसस्मत्पलितौ जामदग्नियौ न संजानाते एतानेव पोषान्पुष्यति य एवं विद्वाश्चतुरात्रेण यजते पुरोडाशिन्युपसदोभवन्ति पशवोवै पुरोडाशोः पशून्नेवार्वरुन्धेन्न वै पुरोडाशोक्षेमेवार्वरुन्धेन्नादः पशुमान्भवति य एवं विद्वाश्चतुरात्रेण यजते—४८) [जमदग्निरष्टाचत्वारिंशत्] ॥ ९ ॥

संबत्सरोवा इवमेकआसीत्सोकामयत्तत्तदृजेयेति स एतं पंचरात्रमपश्यत्समाहरेत्तेनायजत् ततोवै स ऋतूनसृजत् य एवं विद्वान्पंचरात्रेण यजते प्रैव जायते तऋतवः सृष्टानव्यावर्तंतु ता एतं पंचरात्रमपश्यन्तमाहर्न्ते-

नाथजंतु ततोवै तेव्यावर्तत (१) यएवं विद्वान्पंचरात्रेण यजते विषात्मना
 धातृव्येणावर्तते सार्वसेनिः शौचेयोकामयत पशुमान्त्स्यामिति सएतं पंच-
 रात्रमाहर्त्तेनायजत ततोवै स सहस्रं पशून्प्राप्नोद्यएवं विद्वान् पंचरात्रेण
 यजते प्रसहस्रं पशूनाप्नोति बभूवः प्रावाहणिरकामायत वाचः प्रवदितास्या-
 मिति सएतं पंचरात्रमा (२) अहरत्तेनायजत ततोवै सवाचः प्रवदिताभ-
 वद्यएवं विद्वान्पंचरात्रेण यजते प्रवदितैव वाचोभवत्यथो एनं वाचस्यतिरि-
 त्याहर्त्तनासश्चतुरात्रोतिरिक्तः षड्रात्रोथवा एषसंप्रतियज्ञोयत्पंचरात्रोयएवं विद्वान्-
 पंचरात्रेण यजते संप्रत्येव यज्ञेन यजते पंचरात्रोभवति पंचवा ऋतवः संवत्सरः
 (३) ऋतुष्वेव संवत्सरे प्रतितिष्ठत्यथो पंचाक्षरा पङ्क्तिः पाङ्क्तोयज्ञोयज्ञमेवा-
 वरुन्वे प्रिवर्दमिष्टोमोभवति तेजएवावरुन्वे पंचदशोभवतीन्द्रियमेवावरुन्वे सप्त-

दृशोर्भवत्यन्नाद्यस्यावर्ह्या अथो प्रैव तेन जायते पंचविंशोऽग्निष्टोमोभवति
 प्रजापतेराप्स्यै महाव्रतवानन्नाद्यस्यावर्ह्यै विश्वजित्सर्वेषुष्टोतिरात्रोभवति सर्व-
 स्याभिजित्यै—४) [न्यावर्तेतासंवत्सरोऽभिजित्यै] ॥ १० ॥ देवस्य
 त्वा सवितुः प्रसर्वेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णोहस्ताभ्यामादेदइमामगृणन्नगानाम-
 तस्य पूर्वआर्युषिविदेषुकव्यातया देवाः सुतमावर्भवुर्ऋतस्य सामत्सरमार-
 पंती । अभिषाअसि भवन्ममसि यंतासि धर्तासि सोऽग्नि वैश्वानर सप्रथसं-
 गच्छ स्वाहाकृतः पृथिव्यां यंताराड्यंतासियमनोधर्तासि धरुणः (१) कृष्यै
 त्वा क्षेमाय त्वा रय्यै त्वा पोषाय त्वा पृथिव्यै त्वांतरिक्षाय त्वा दिवेत्वा सते
 त्वा सति त्वाग्रस्त्वौषधीभ्यस्त्वा विश्वेभ्यस्त्वा भूतेभ्यः—२५) [धरुणःपं-
 चविंशतिश्च] ॥ ११ ॥ विभूर्मात्रा प्रभूः पित्राश्वोसि ह्योस्यत्योसि-

नरोस्यवीसि ससिरसि वाज्यसि वृषसि नमणा असि ययुर्नामास्यादित्यानां
पत्नान्विह्यग्रये स्वाहा स्वाहद्राग्निभ्या स्वाहा प्रजापतये स्वाहा विश्वेभ्योवे-
देभ्यः स्वाहा सर्वाभ्योदेवताभ्यद्बृह धृतिः स्वाहेहविर्धृतिः स्वाहेहरतिः स्वाहा
(१) इहरमतिः स्वाहा भूरसि भवे त्वा भव्याय त्वा भविष्यते त्वा विश्वेभ्यस्त्वा
भूतेभ्योदेवांशापालाएतं देवेभ्योऽथं मेधायप्रोक्षितं गोपायत—२२) [रंतिः-
स्वाहाद्वाविंशतिश्च] ॥ १२ ॥ आर्यनाय स्वाहा प्रार्यणाय स्वाहोद्रावाय
स्वाहोद्रुताय स्वाहाशूकराय स्वाहाशूकृताय स्वाहापलायिताय स्वाहापला-
यिताय स्वाहाऽऽवर्गते स्वाहापरावर्गते स्वाहा यते स्वाहा प्रयते स्वाहा
सर्वस्मै स्वाहा—२६) [आर्यनायषड्विंशतिः] ॥ १३ ॥ अग्रये
स्वाहा सोमाय स्वाहा वायवे स्वाहापांमोदाय स्वाहा सवित्रे स्वाहा सर-

स्वस्यै स्वाहोर्वायु स्वाहा बृहस्पतये स्वाहामित्राय स्वाहा वरुणाय स्वाहा
सर्वस्मै स्वाहा—२३) [अग्रेत्रयोविंशतिः] ॥ १४ ॥ पृथिव्यै स्वाहा
तरिक्षाय स्वाहा दिवे स्वाहा सूर्याय स्वाहा चंद्रमसे स्वाहा नक्षत्रेभ्यः स्वाहा
प्राण्यै विशे स्वाहा वक्षिण्यै विशे स्वाहा प्रतीक्ष्यै विशे स्वाहोदीक्ष्यै विशे स्वाहो-
ध्वीयै विशे स्वाहा दिग्भ्यः स्वाहावांतरदिग्भ्यः स्वाहासमाभ्यः स्वाहा गरुभ्यः
स्वाहाहोरात्रेभ्यः स्वाहाधमासेभ्यः स्वाहा मासेभ्यः स्वाहर्तुभ्यः स्वाहासंवत्स-
राय स्वाहा सर्वस्मै स्वाहा—४७) [पृथिव्यैसप्तचत्वारिंशत्] ॥ १५ ॥

अग्रे स्वाहा सोमाय स्वाहा सवेत्रे स्वाहा सरस्वत्यै स्वाहा पूष्णे स्वाहा
बृहस्पतये स्वाहापांमोदाय स्वाहा वायवे स्वाहा मित्राय स्वाहा वरुणाय
स्वाहा सर्वस्मै स्वाहा—२३) [अग्रेत्रयोविंशतिः] ॥ १६ ॥

पु॒थि॒व्यै स्वाहा॑न्तरि॒क्षाय॑ स्वाहा॑ वि॒दे स्वाहा॑ग्र॒ये स्वाहा॑ सो॒माय॑ स्वाहा॑ सू॒र्याय॑
 स्वाहा॑ ब्र॒ह्म॒से स्वाहा॑दे॒स्वाहा॑ रा॒त्रि॒धै स्वाहा॑र्ज॒वे स्वाहा॑ सा॒ध॒वे स्वाहा॑ सु॒क्षि॒त्यै
 स्वाहा॑ क्षु॒धे स्वाहा॑ शि॒ति॒न्ने स्वाहा॑ रो॒माय॑ स्वाहा॑ हि॒माय॑ स्वाहा॑ शी॒ताय॑
 स्वाहा॑त॒पाय॑ स्वाहा॑र॒णाय॑ स्वाहा॑ सु॒व॒र्गाय॑ स्वाहा॑ लो॒काय॑ स्वाहा॑ स॒र्व॒स्मै
 स्वाहा॑—४४) [पु॒थि॒व्यै च॒तु॒श्च॒त्वारि॒ंशत्] ॥ १७ ॥ भु॒वो॒दे॒वानां॑
 क॒र्म॒णा॒प॒स॒र्त॒स्य॑ पु॒थ्या॑सि॒ वसु॑भि॒र्दे॒वेभि॑र्दे॒व॒त॒या गाय॑त्रेण॒ त्वा॒छ॒र्व॒सा यु॒न॒जि॒म
 व॒स॒न्ते॒न॒स्व॒र्तु॒नां ह॒विषा॑दी॒क्षया॑मि रु॒द्रेभि॑र्दे॒वेभि॑र्दे॒व॒त॒या ऋ॒ष्टु॒भेन॑ त्वा॒ छ॒र्व॒सा
 यु॒न॒जि॒म ग्री॒ष्मे॒र्ण॒त्व॒र्तु॒नां ह॒विषा॑ दी॒क्षया॑म्यदि॒त्येभि॑र्दे॒वेभि॑र्दे॒व॒त॒या जा॒ग॒तेन॑
 त्वा॒ छ॒र्व॒सा यु॒न॒जि॒म व॒र्षा॑भि॒स्व॒र्तु॒नां ह॒विषा॑दी॒क्षया॑मि वि॒श्वे॑भि॒र्दे॒वेभि॑र्दे॒व॒त॒या-
 नु॒ष्टु॒भेन॑ त्वा॒ छ॒र्व॒सा यु॒न॒जि॒म (१) श॒र॒दा॒त्त्व॒र्तु॒नां ह॒विषा॑ दी॒क्षया॑म्यग्नि॒रो॒भि॒र्दे॒-

वेभिर्देवतया पाङ्केन त्वा छंदसा युनज्मि हेमंतशिशिराभ्यां त्वर्तुना हविषा
 वीक्षयाम्याहं दीक्षामरुहमतस्य पत्नीं गायत्रेण छंदसा ब्रह्मणा चर्तः सत्यैवाः
 सत्यमूर्ते धाम् । महीमषु सूत्रामाणिमिह धृतिः स्वाहेहविधृतिः स्वाहेहरंतिः
 स्वाहेहरमतिः स्वाहा—४१) [युनज्म्येकान्नपंचाशच्च] ॥ १८ ॥
 ईकाराय स्वाहेकृताय स्वाहाकंदते स्वाहाकंदते स्वाहा प्रोथते स्वाहा प्रप्रो-
 थते स्वाहा गंधाय स्वाहा घ्राताय स्वाहा प्राणाय स्वाहा व्यानाय स्वाहापा-
 नाय स्वाहा संदीयमानाय स्वाहा संदिताय स्वाहाविचृत्यमानाय स्वाहा
 विचृताय स्वाहा पलायिष्यमानाय स्वाहा पलायिताय स्वाहोपरः स्यते
 स्वाहोपरताय स्वाहा निवेक्ष्यते स्वाहानिविशमानाय स्वाहानिविष्टाय स्वाहा-
 निषत्स्यते स्वाहा निषीदते स्वाहा निषण्णाय स्वाहा (१) आसिष्यते

स्वाहासीनाय॒ स्वाहा॑ सि॒ताय॒ स्वाहा॑ नि॒पत्स्य॑ते स्वाहा॑ नि॒पद्य॑मानाय॒ स्वाहा॑
नि॒पेन्नाय॒ स्वाहा॑ शायि॑ष्यते स्वाहा॑ शय॑नाय॒ स्वाहा॑ शयि॑ताय॒ स्वाहा॑ संमी॒-
लि॒ष्यते॒ स्वाहा॑ संमी॒लिते॒ स्वाहा॑ संमी॒लिताय॒ स्वाहा॑ स्वप्स्य॑ते स्वाहा॑
स्वप॑ते स्वाहा॑ सु॒प्ताय॒ स्वाहा॑ प्रभो॑त्स्यते स्वाहा॑ प्रबु॒ध्यमानाय॒ स्वाहा॑ प्रबु॒-
द्धाय॒ स्वाहा॑ जागरि॑ष्यते स्वाहा॑ जाग्र॑ते स्वाहा॑ जागरि॑ताय॒ स्वाहा॑ शु॒भ्रूष-
मा॒णाय॒ स्वाहा॑ शु॒ण्वते॒ स्वाहा॑ श्रु॒ताय॒ स्वाहा॑ वी॒क्षिष्य॑ते स्वाहा॑ (२)
वी॒क्षमा॒णाय॒ स्वाहा॑ वी॒क्षिताय॒ स्वाहा॑ स॒हस्य॑ते स्वाहा॑ सं॒जिह्वा॑नाय॒ स्वाहा॑
जि॒ह्वा॒नाय॒ स्वाहा॑ वि॒वर्त्स्य॑ते स्वाहा॑ वि॒वर्त॑मानाय॒ स्वाहा॑ वि॒वृ॒त्ताय॒ स्वाहा॑
वृ॒त्थास्य॑ते स्वाहा॑ वि॒ष्टेते॒ स्वाहा॑ वि॒ष्टिताय॒ स्वाहा॑ वि॒धवि॑ष्यते स्वाहा॑ वि॒धू॒न्वा-
नाय॒ स्वाहा॑ वि॒धू॒ताय॒ स्वाहा॑ क॒स्यते॒ स्वाहा॑ क॒ाम॑ते स्वाहा॑ क॒ांताय॒ स्वाहा॑

चक्रमिष्यते स्वाहा चक्रम्यमाणाया स्वाहा चक्रमिताया स्वाहा कंडूयिष्यते
 स्वाहा कंडूयमाणाया स्वाहा कंडूयिताया स्वाहानिकविष्यते स्वाहा निकव-
 माणाया स्वाहा निकविताया स्वाहा यवचितस्मै स्वाहा यत्पिबति तस्मै स्वाहा
 यन्मेदति तस्मै स्वाहा यच्छकुत्करोति तस्मै स्वाहा रेतसेस्वाहा प्रजाभ्यः
 स्वाहा प्रजननाया स्वाहा सर्वस्मै स्वाहा—२७) [निर्वणायस्वाहावीक्षिष्यते
 स्वाहानिकवमाणायास्वाहासप्तविंशतिश्च] ॥११॥ अग्नये स्वाहा वायवे
 स्वाहा सूर्याय स्वाहर्तमेस्युतस्युतमेसिसुत्यस्य सत्यमस्युतस्य पंधा-
 अति देवानां छायाभृतस्य नाम तत्सत्यं यत्वं प्रजापतिरस्यधियवस्मिन्वा-
 जिनीव शुभ्रस्पर्धते दिवः सूर्येण विभोषेवृणानः पवते कव्यन्युगुन गोपा-
 इर्यः परिष्मा—४८) [अग्नयेष्टाचत्वारिंशत्] ॥ २० ॥ प्रजनने

(३०९) मातःसदने (६३) ब्रह्मवादिनो (१३४) गिरस (१७१)
 आपुः (३४७) सोमः (३८९) सहस्रतम्या (२१२) त्रि (११८)
 ज्जमदीभिः (४८) संवत्सरो (२००) देवस्य (७५) विभू (७२) राय-
 नाया (२६) ग्रये (२३) पृथिव्या (४७) अग्रये (२३) पृथिव्यै (४४)
 भुव (१९) ईकुराया (१७७) ग्रये (४८) विश्रुतिः (२६२५)
 ॥ २० ॥ इति तैत्तिरीयसीहितायां सप्तमकाण्डे प्रथमः प्रपाठकः ॥ १ ॥

हरिः ओम् ॥ साध्यावै देवाः सुवर्गकाभाएत*ब्रह्मत्रमपश्यन्तमाहर्न्तेना-
 यजंतु ततोवैते सुवर्गं ह्येकमायन् यएवं विद्वाःसंः ब्रह्मत्रमासते सुवर्गमेव
 लोकं यति देवसुत्रं वै ब्रह्मत्रः प्रत्यक्ष*ह्येतानि पृष्ठानि यएवं विद्वाःसंः ब्रह्म-
 त्रमासते साक्षादेवदेवताभ्यामेतैर्हति ब्रह्मत्रो भवति ब्रह्म क्रतवः ब्रह्मपुष्टानि

(१) पृष्ठैरेवतून्वारोहृत्यनुभिः संवत्सरं ते संवत्सरएव प्रतितिष्ठति बृहद्व-
 र्धतराभ्यां यंतीयं वावरंयंतरमसौ बृहदाभ्यामेव यंत्यथो अनयोरिव प्रतिति-
 ष्ठत्येते वै यज्ञस्योजसायनीयुतीताभ्यामेव सुवर्गं ल्लोकं यंति त्रिवर्दमिष्टोमो
 भवति तेजएवावरुन्धते पंचदशोभवतीद्विगमेवावरुन्धते सप्तदशः (२) भव-
 त्यन्नाद्यस्यावरुध्या अथो प्रैव तेन जायंतएकविंशोभवति प्रतितिष्ठत्या अथो
 रुचमेवात्मन्दधते त्रिणवोभवति विजित्यै त्रयस्त्रिंशोभवति प्रतितिष्ठत्यै सवो-
 हविर्धानेन एतेन बृहद्विणं यजेरन्नाभ्वथीहविर्धानं चाग्नीध्रं च भवतस्तद्धि-
 सुवर्गं चकीरती भवतः सुवर्गस्य लोकस्य समष्ट्याउलूखलबुधोयथोभवति
 प्रतितिष्ठत्यै प्राचोयांति प्राडिवहि सुवर्गः (३) लोकः सरस्वत्यायांत्येषवै वैव-
 यानः पंथास्तमेवान्वारोहंत्याक्रोहीतोयांत्यवर्तिमेवान्यस्मिन्प्रतिषण्य प्रतित्थां

गच्छति यदा दशं शतं कुर्वत्यर्थैकमुत्थानं * गतायुः पुरुषः शतैर्द्रिय आयुष्येवे-
द्रिये प्रतिष्ठितिं यदा शतं * सहस्रं कुर्वत्यर्थैकमुत्थानं * सहस्रसंमितो वा असौ
लोकौ मुमेव लोकमभिजयति यदा (४) एषां प्रमीयेत यदा वा जीयेरन्नर्थै-
कमुत्थानं तद्वितीर्थम् -- ११] [पृष्ठानि सप्तदशः सुवर्गो यदैकादशच] ॥ १ ॥

कुसुर्विदुर्दौर्दालकिरकामयत पशुमान्स्यामिति स एत * सप्तरात्रमा-
हर्त्तेनीयजत तेन वै सयावतो ग्राम्याः पशवस्तानवारुन्व य एवं विद्वान्सप्त-
रात्रेण यजते यावत्त एव ग्राम्याः पशवस्तानेवारुन्व सप्तरात्रो भवति सप्त-
ग्राम्याः पशवः सप्तराण्याः सप्त छंदा * स्युभयस्यावर्तुध्वै त्रिवर्दग्निष्टो मो भवति
तेजः (१) एवावर्तुन्व पंचदशो भवतीन्द्रियमेवारुन्व सप्तदशो भवत्यन्नायस्याव-
रुध्या अथो प्रैव तेन जायत एकवि * दशो भवति प्रतिष्ठित्या अथो रुचमेवात्मन्वते

त्रिणवो भवति विजित्यै पंचविंशोऽग्निष्टोमो भवति प्रजापतेराह्यै महाव्रतवान्मना-
 यस्यावर्तुष्यै विश्वजित्सर्वपृष्ठोतिरात्रो भवति सर्वस्याभिजित्यै यत्प्रत्यक्षं पूर्व-
 प्वहः सु पृष्ठान्युपेयुः प्रत्यक्षम् (२) विश्वजिति यथा दुग्धामपसीदत्येवमुत्तम-
 महः स्यान्नैकरात्रश्च न स्याद्बृहद्रथंतरे पूर्वेष्वहः सूर्ययंतीये वाव रथंतरमसौ
 बृहदाभ्यामेव नयंत्यथो अनयोरेव प्रतितिष्ठति यत्प्रत्यक्षं विश्वजिति पृष्ठान्यु-
 पयंति यथा प्रत्तो बृहेताद्देवेवतत्—४२) [तेजःप्रत्यक्षं द्विचत्वारिंशं शब्द]

॥ २ ॥ बृहस्पतिरकामयत ब्रह्मवर्चसी स्यामिति स एतमष्टरात्रमपरय-
 तमाहरेत्तेनायजत ततो वै सब्रह्मवर्चस्य भवद्यएवं विद्वानष्टरात्रेण यजेते ब्रह्म-
 वर्चस्यैव भवत्यष्टरात्रो भवत्यष्टाक्षरा गायत्री गायत्री ब्रह्मवर्चसं गायत्रियैव
 ब्रह्मवर्चसमवर्तुष्येष्टरात्रो भवति चतस्रो वै दिग्भ्यर्तस्रो वांतरदिशा विभ्यएव ब्रह्म-

वर्चसमर्वरुन्धे (१) त्रिवृदग्निष्टोमोभवंति तेज एवावर्रुन्धे पञ्चदशोभवंती-
द्वियमेवावर्रुन्धे सप्तदशोभंवत्यन्नाद्यस्यावर्रुध्याअथो प्रैव तेन जायतएकविंश
शोभंवति प्रतिष्ठित्याअथो रुचमेवात्मन्धन्ने त्रिणवोभंवति विजित्यै त्रयस्त्रिंश
शोभंवति प्रतिष्ठित्यै पंचविंशोऽग्निष्टोमोभंवति प्रजापतेराह्यै महाव्रतवान-
न्नाद्यस्यावर्रुध्यै विश्वजित्सर्वपृष्ठोतिरात्रोभंवति सर्वस्याभिजित्यै—२] रुन्धे-
प्रभिजित्यै] ॥ ३ ॥ प्रजापतिः प्रजाअसृजत् ताः सृष्टाः क्षुधन्यायन्त्सएतं
नवरात्रमपश्यन्तमाहर्त्तेनायजत् ततोवै प्रजाभ्योकल्पत् यहिं प्रजाः क्षुधं
निगच्छैयस्ताहिं नवरात्रेण यजेतेमेहिवा एतासां लोकाअङ्गता अथैताः क्षुधंनिग-
च्छंतीमानेवाभ्यौलोकान्कल्पयति तान्कल्पमानान्प्रजाभ्योनुकल्पते कल्पते
(१) अस्माइमे लोकाऊर्जं प्रजासु दधाति त्रिरात्रेणैवेमं लोकं कल्पयति

त्रिरात्रेणांतरिक्षं त्रिरात्रेणामुं लोकं यथा गुणेगुणमन्वस्यत्येवमेव तल्लोके
 लोकमन्वस्यति दृष्ट्या अक्षिपिलं भावाय ज्योतिर्गौरायरिति ज्ञाताः स्तोमा-
 भवतीयं वाव ज्योतिरंतरिक्षं गौरसावायुरेष्वेव लोकेषु प्रतितिष्ठति ज्ञात्रं प्रजा-
 नाम् (२) गच्छति नवरात्रोभवत्यभिषुर्वमेवास्मिन्तेजोदधाति योज्योगोमयावी-
 स्यात्सननवरात्रेण यजेत प्राणाहि वाएतस्याधृताअथेतस्य ज्योगोमयति प्राणा-
 नेवास्मिन्दाधारोतयदीतासुर्भवति जीवत्येव--३३) [कल्पतेप्रजानांत्रयलिभ-
 शच्च] ॥ ४ ॥ प्रजापतिरकामयत् प्रजायेयेति सप्तं दशहोतारमयश्य-
 त्तमजुहोत्तेन दशरात्रमसृजत् तेन दशरात्रेण प्राजायत दशरात्राय दीक्षिष्य-
 माणोदशहोतारं जुहुयादशहोत्रैव दशरात्रं सृजते तेन दशरात्रेण प्रजायते
 वैराजोवा एषयज्ञोयदशरात्रोयएवं विद्वान्दशरात्रेण यजते विराजमेव गच्छति

प्राजाप॒त्योवा ए॒षय॒ज्ञोय॑द॒शरा॒त्रः (१) यए॒वं वि॒द्वान्द॑श॒रात्रे॒ण यज॑ते प्रेव-
 जा॒यत॑ई॒दोवै स॒ह॒इ दे॒वता॑भि॒रासी॒त्स न॒व्यावृ॑त॒म गच्छ॑त्स प्र॒जाप॑तिमु॒पाधा॑वृत्त-
 स्मा॒एतं द॑श॒रात्रं प्रा॒र्यच्छ॑त्तमा॒हर्त्तेना॑यज॒ततो॒वै सौ॒न्याभि॑दे॒वता॑भि॒व्यावृ॑त॒म-
 गच्छ॑द्यए॒वं वि॒द्वान्द॑श॒रात्रे॒ण यज॑ते व्या॒वृते॑मे॒व पा॒प्मना॒ भ्रात॑व्ये॒ण गच्छ॑ति त्रि-
 कु॒कुद्वै (२) ए॒षय॒ज्ञोय॑द॒शरा॒त्रः क॒कुत्प॑च॒दशः क॒कुदैक॑वि॒ःशः क॒कुब्र॑यस्त्रि॒-
 शो॒यए॒वं वि॒द्वान्द॑श॒रात्रे॒ण यज॑ते त्रि॒क॒कुदे॒व संमा॑नानां भवति यज॑मानः
 प॑ंच॒दशो॑यज॑मानए॒कवि॒ःशो॒यज॑मानस्त्रयस्त्रि॒ःशः पु॒रइ॑तराअ॒भिच॑र्यमा॒णोद॑-
 श॒रात्रे॒ण यज॑त दे॒वपू॒राए॒व प॒र्यूह॑ते तस्य॒ नकु॑त॒श्चनो॑ पा॒व्याधो॑भवति नैन॑म॒भि-
 च॑रन्स्तृणुते दे॒वासू॒राः संय॑ताआसन्ते दे॒वाए॒ताः (३) दे॒वपू॒राअ॑पश्य॒न्यइ॑-
 श॒रात्र॑स्ताःप॒र्यौह॑त॒ तेषां॑ न कु॒तश्च॒नोपा॑व्या॒धोभव॑त्ततो॒देवा॑अ॒भ॒वन्प॒रासू॒रायो॑-

भ्रातृव्यवान्स्यात्सदशरात्रेण यजेत देवपुराएव पर्यूहते तस्य न कुतश्चनोपा-
व्याधोभवंति भवत्यात्मना परास्य भ्रातृव्योभवति स्तोमस्तोमस्योपस्तिर्भ-
वति भ्रातृव्यमेवोपस्ति कुरुते जामिबै (४) एतत्कुर्वन्ति यज्यायां स
स्तोममपेत्यकनीयां समुपयन्ति यदग्निष्टोमसामान्यवस्ताच्च पुरास्ताच्च भवन्त्य-
जामित्वाय त्रिवृदग्निष्टोमोऽग्निष्टुदग्निषु भवति तेजएवावरुन्धे पंचदशउकथ्ये-
द्वीद्विद्विद्यमेवावरुन्धे त्रिवृदग्निष्टोमो वैश्वदेवीषु पुष्टिमवावरुन्धे सप्तदशोऽग्निष्टोमः
प्राजापत्यासु तीव्रसोमोऽन्नाद्यस्यावरुन्ध्या अथो प्रव तेन जायते (५) एकविंशउ-
कथ्यः सौरीषु प्रतिष्ठित्या अथो रुचमेवात्मन्धत्ते सप्तदशोऽग्निष्टोमः प्राजापत्या-
सूपहव्यउपहवमेव गच्छति त्रिणवावीऽग्निष्टोमावभितर्द्रीषु विजित्यै त्रयस्त्रिंश-
शउकथ्यो वैश्वदेवीषु प्रतिष्ठित्यै विश्वजित्सर्वपृष्ठोतिरात्रोभवति सर्वस्याभि-

जित्वै—३१) [वदारात्रोवाएतावैजायतएकत्रिंशच्च] ॥ ५ ॥ ऋतवोवै
 प्रजाकार्माः प्रजां नाविदंत तेकामयंत प्रजां सृजेमहि प्रजामवरुन्धीमहि
 प्रजांविन्देमहि प्रजार्वतः स्यामेति तएतमैकादशरात्रमपश्यन्तमाहरं तेनायजंत
 ततोवै ते प्रजामसृजंत प्रजामवारुन्धत प्रजामविदंत प्रजार्वतोभवन्त ऋतवोभव-
 न्तदार्तवानामार्तवत्वमृदूनां वा एते पुरास्तस्मात् (१) आर्तवारुच्यंते यएवं
 विद्वांसैकादशरात्रमासंते प्रजामैव सृजंते प्रजामवरुन्धते प्रजां विदंते
 प्रजार्वतोभवन्ति ज्योतिरतिरात्रोभवति ज्योतिरेव पुरस्ताद्धते सुवर्गस्य लोक-
 स्यानुख्यात्यै पृष्ठयः षडहोभवति षड्वा ऋतवः षट्पृष्ठानि पृष्ठैरेवर्तनवारोहं-
 त्युत्तभिः संवत्सरंते संवत्सरएव प्रतितिष्ठति चतुर्विंशोभवति चतुर्विंशस्य-
 क्षरा गायत्री (२) गायत्रं ब्रह्मवर्चसं गायत्रियामेव ब्रह्मवर्चसे प्रतितिष्ठति

चतुश्चत्वारि० शोभं॒वति॒ चतुश्चत्वारि० शदक्षरा त्रिष्टुभिर्द्वि॒यं त्रिष्टुभिष्टुभ्ये॒वेद्वि॒ये
 प्रति॒तिष्ठ॑त्यष्टाचत्वारि० शोभं॒वत्यष्टाचत्वारि० शदक्षरा जगती जा॒र्गताः पु॒न-
 वो जग॑त्यामे॒व प॒शुप॑प्रति॒तिष्ठ॑त्येकादशरात्रोभं॒वति॒ पंच॒ वा ऋ॒तव॑भार्त॒वाः
 पंच॒तुष्टे॒वार्ति॒वेषु॑ सं॒वत्स॑रे प्रति॒ष्ठाय॑ प्र॒जाम॑व॒रुन्व॑तेतिरात्राव॒भितो॑भ॒वतः॒ प्र॒जायै॒
 परि॑गृहीत्यै—४१) [तस्माद्वायु॒येका॒न्नप॑चा॒शच्च॑] ॥ ६ ॥ ए॒न्द्रवा॒य-
 वाग्ना॒गृही॒याद्यः॒ काम॑ये॒त यथा॑पूर्व॒ं प्र॒जाः क॑ल्पे॒रन्निति॑ य॒ज्ञस्य॒ वैष्ण॑सिम॒नु-
 प्र॒जाः क॑ल्प॒न्ते य॒ज्ञस्या॑र्क॒सिम॒नु न॒ क॑ल्प॒न्ते यथा॑पूर्वमे॒व प्र॒जाः क॑ल्प॒यति॒ न
 ज्यायां० स॒ कर्नी॑यान॒ति॒क्राम॑त्य॒न्द्रवा॒यवाग्ना॒गृही॒यादाम॑यावि॒नः प्रा॒णेन॒ वा
 ए॒षव्य॑ध्यते॒ यस्या॑म॒यति॒ प्रा॒णै॒न्द्रवा॒यवः प्रा॒णै॒नैवै॒न० स॒म॒र्ध॒यति॒ मैत्रा॑वरु॒णा-
 घ्ना॒गृही॒रन् येषां॑ दी॒क्षिता॒नां प्र॑मी॒येत॒ (१) प्रा॒णापा॒नाभ्यां॒ वा ए॒ते व्य॑ध्य॒न्ते

वेषो दीक्षितानां प्रसीयते प्राणायामो मित्रारुणो प्राणायामादेव मंथतः
 परिहरत आश्विनाग्रान्यद्वीतानुजावरौश्विनौ वे देवानामानुजावरी एष्वेवाग्रं
 पथैतामश्विनवितस्य देवताय अनुजावरस्तावेबै नमं परिणयतः शुक्राग्रान्यद्वीत
 गतधीः प्रतिष्ठाकामोसौ वा आदित्यः शुक्रएवोर्तोर्ते मनुष्यः (२) श्रियै सत्वा
 निवर्तेत दिवांतामारभते न ततः पार्ष्णिभवाति मंथ्यग्रान्यद्वीताभिचरन्तार्त-
 पात्रं वा एतद्यन्मधिपात्रं मथ्युन्नेवैनं ग्राहयति ताजगार्तिमाच्छ्रित्याग्रयणा-
 ग्रान्यद्वीत यस्य पिता पितामहः पुण्यः स्यादथ तत्र प्रोप्रायाद्वा वा एषई-
 द्वियेण व्यृध्यते यस्य पिता पितामहः पुण्यः (३) भवत्यथ तत्र ग्रामो-
 त्युरैवैतद्यज्ञस्य वामिव यदाग्रयणोवाचैवैनमिद्वियेण समर्चयति न ततः पार्ष्णि-
 यान्भवत्युक्त्याग्रान्यद्वीताभिचर्यमाणः सर्वेषां वा एतत्पात्राणां मिद्वियं यदुक्त्य-

पात्र * सर्वेणैवैनमिद्वियेणाति प्रयुक्ते सरस्वत्यभिर्नोनेषिवस्यद्विति पुरोरुचं कुर्या-
द्वागवै (४) सरस्वती वाचैवैनमति प्रयुक्ते मात्वत्क्षेत्राण्यरणानि गुन्मेत्याह
मृत्योर्वै क्षेत्राण्यरणानि तेनैव मृत्योः क्षेत्राणि न गच्छति पूर्णान्ग्रहान्गृही-
यादामयाविर्नः प्राणान्वा एतस्यगुगच्छति यस्यामयति प्राणाग्रहाः प्राणाने-
वास्यशुचोर्मुच्युतयदीतासुर्भवति जीवत्येव पूर्णान्ग्रहान् (५) गृहीयाद्यहि
पर्जन्योन वर्षेत्प्राणान्वा एतहि प्रजानां गुगच्छति यहि पर्जन्योन वर्षति
प्राणाग्रहाः प्राणानेव प्रजानां शुचोर्मुच्यति ताजकप्रवर्धति—२५) [प्रमीये-
तमनुष्यः पुण्योवैग्रहान्यंचवि * शतिश्च] ॥ ७ ॥ गायत्रोवा ऐन्द्रवायवो-
वायत्रं प्रायणीयमहस्तस्मात्प्रायणीयेहैन्द्रवायवोगृह्यते स्वष्ट्वैनमावर्तने
गृह्यति त्रैष्टुभोवै शृक्लैष्टुभं द्वितीयमहस्तस्माद्वितीयेहन्धुकोर्गृह्यते स्वष्ट्वै-

नमायतने गृह्णाति जागतोवा आग्रयणो जागतं तृतीयमहस्तस्मात्तृतीयवेहमा-
 ग्रयणोगृह्यते स्वएवैनमायतने गृह्णात्येतद्वै (१) यज्ञमप्यच्छंदाः स्याप्रोति
 यदाग्रयणश्रवोगृह्यते यत्रैव यज्ञमहंशततएवैनं पुनः प्रयुक्ते जगन्मुखोवै द्विती-
 यस्त्रिरात्रो जागति आग्रयणो यच्चतुर्थेहमाग्रयणोगृह्यते स्वएवैनमायतने गृह्णात्यथो-
 स्वमेव छंदोनुपर्यावर्तते राधंतरोवा ऐंद्रवायवोरार्धतरं पंचममहस्तस्मात्पंच-
 मेहन् (२) ऐंद्रवायवोगृह्यते स्वएवैनमायतने गृह्णाति बाहंतोवै शुक्रोबाहंतः
 षष्ठमहस्तस्मान्यष्टेहच्छुक्रोगृह्यते स्वएवैनमायतने गृह्णात्येतद्वै द्वितीयं यज्ञमा-
 प्यच्छंदाः स्याप्रोति यच्छुक्रः श्रवोगृह्यते यत्रैव यज्ञमहंशततएवैनं पुनः प्रयुक्ते
 त्रिष्टुष्टमुखोवै तृतीयस्त्रिरात्रस्त्रैष्टुभः (३) शुक्रोयत्संप्रमेहंस्तुक्रोगृह्यते स्वए-
 वैनमायतने गृह्णात्यथो स्वमेव छंदोनुपर्यावर्तते वाग्वा आग्रयणो वाग्वाष्टममह-

स्तस्मादष्टमेहत्वाग्रयणोगृह्यते स्वएवैनमायतने गृह्णाति प्राणोवाएद्वेवायवः
 प्राणोनवममहस्तस्मान्नवमेहत्वेद्रवायवोगृह्यते स्वएवैनमायतने गृह्णात्येतत्
 (४) वै तृतीयं यज्ञमापद्यच्छंदाः स्याप्नोति यदैन्द्रवायवः श्वोगृह्यते यत्रैव यज्ञ-
 महंशान्ततएवैनं पुनः प्रयुक्तेथो स्वमेव छंदोर्नपयवर्तते पृथोवा एतेध्यपथे
 नयति येन्येनैन्द्रवायवात्प्रतिपद्यतेतः खलु वाएषयज्ञस्य यदंशममहर्दशमेहत्वे-
 द्रवायवोगृह्यते यज्ञस्य (५) एवातं गत्वा पथात्पथामपियंत्यथो यथावर्हीय-
 साप्रतिसारं वर्हति तादृगेव तच्छंदाः स्यन्योन्यस्य लोकमभ्यध्यायन्तान्येते-
 नैव देवाव्यं वाहयनैन्द्रवायवस्य वाएतदायतनं यच्चतुर्थमहस्तस्मिन्नाग्रयणोगृ-
 ह्यते तस्मादाग्रयणस्यायतनेनवमेहत्वेन्द्रवायवोगृह्यते शक्रस्य वा एतदायतनं
 यत्तृचमम् (६) अहस्तस्मिन्नेन्द्रवायवोगृह्यते तस्मादैन्द्रवायवस्यायतने सप्तमे-

दन्धुकोगृह्यातआग्रयणस्य वा एतदायतनं यत्पृष्ठमहस्तास्मिन्धुकोगृह्याते तस्मा-
 द्धुकोस्यायतनेष्टमेहन्नाग्रयणोगृह्याते छंदाः स्येव तद्विवाहयति प्रवस्यसोविवाह-
 मप्नोति य एवं वेदार्थो देवताभ्यएव यज्ञे संविदं दधाति तस्माद्विदमन्योन्यस्मै
 (७) ददाति--१) [वाअहः स्विष्टुभएतद्यज्ञस्यपंचममन्यस्माएकंच] ॥ ८ ॥
 प्रजापतिरकामयत प्रजायेयेति स एतं द्वादशरात्रमपश्यत्तमाहर्त्तेनायजत ततोवै
 सप्राजायतयः कामयेत प्रजायेयेति सद्वादशरात्रेण यजेत प्रैवजायते ब्रह्म-
 वादिनोवदंत्यग्निष्टोमप्रायणायज्ञाअथ कस्मादतिरात्रः पूर्वः प्रयुज्यतइति चक्षुषी
 वा एते यज्ञस्य यदतिरात्रौ कुनीनिके अग्निष्टोमौ यत् (१) अग्निष्टोमं पूर्वं प्रयु-
 जीरन्बहिर्धा कुनीनिके दध्युस्तस्मादतिरात्रः पूर्वः प्रयुज्यते चक्षुषी एव यज्ञेधि-
 त्वामभ्युतः कुनीनिके प्रतिदधति योवै गांयत्रो ज्योतिः पक्षां वेद ज्योतिषा-

भा॒सासु॑वर्गं लो॒कमे॑ति याव॑मिष्टो॒मौ तौ प॒क्षौ ये॑ते॒रुष्टाबु॑क॒थ्याः स॒आत्मै॑षा वै
 मा॒यत्री ज्यो॑तिः प॒क्षाय॑ ए॒वं वे॒वृज्यो॑ति॒षा भा॒सा सु॑वर्गं लो॒कम् (२) ए॒ति
 प्र॒जाप॑ति॒र्वा ए॒षद्वाद॑श॒धा वि॒हि॒तो॒यद्वाद॑शरा॒त्रोया॑व॒तिरा॒त्री तौ प॒क्षौ ये॑ते॒रुष्टा-
 व॒क॒थ्याः स॒आत्मा प्र॒जाप॑ति॒र्वा वैष॑ सन्स॒ह्रुवै॒स॒त्रेण॑ स्पृ॒णोति॑ प्रा॒णावै॑स॒त्याणा-
 ने॒व स्पृ॑णोति॒ सर्वा॑सां वा॒एते॑ प्र॒जाना॑ प्र॒णैरा॑स्ते॒ ये स॒त्रमा॑स॒ते तस्मा॑त्पृच्छ॒ति
 कि॒मेते॑ स॒त्रिण॑इति॒ प्रियः॑ प्र॒जाना॑म् (३) उ॒त्थितो॑ भव॒ति य॒एवं वे॑द—५)
 [य॒ल्लो॒कं प्र॒जाना॑प॒ंच च] ॥ १ ॥ न॒वाए॒षो॒न्यतो॑वि॒श्वानरः॑ सु॒वर्गाय॑
 लो॒काय॑ प्रा॒भव॑द॒ध्वोह॒वाए॒ष आ॑त॒त आ॑सी॒ते वे॒वाए॑तं वै॒श्वानरं॑ प॒र्वोह॑न्सु॒वर्गस्य॑
 लो॒कस्य॑ प्र॒भूत्या॑कृत॒वोवा॑ ए॒तेन॑ प्र॒जाप॑तिमयाज॒यन्ते॒ष्वाभ्रो॑द॒धित॒द्वा॒प्नोति॑ ह॒वा-
 ऋ॒त्विक्ष॒य॒एवं वि॒द्वान्दा॑द॒शाहे॒न य॒जते॑ ते॒दिम॑नैर॒च्छत॑ सर॒सम॑हं॒व संता॑य॒ प्राय॑-

छत्त (१) यवै ग्रीष्मायौषधीर्वषाभ्योन्नीहिन्द्रदेमावतिलौ हेमंतक्षिणि-
 राभ्यां तेनैद्रे प्रजापतिरयाजतत्ततोवाइंद्रद्रोभवत्तस्मोदाहुरानुजावरस्य युज्ञ-
 इति सद्योतेनाग्नेयं जतैषहवैकुणपमत्ति यः सूत्रे प्रतिगृह्णाति पुरुषकुणपमैश्वकु-
 णपं गौर्वाअन्नं येन पात्रेणान्नं विधत्ति यत्तं न निर्णेनिजति ततोधि (२) मलै
 जायत एकएव यजेतैकोहि प्रजापतिराध्रौद्वादशरात्रीर्दोक्षितः स्याद्वादशमाताः
 संवत्सरः संवत्सरः प्रजापतिः प्रजापतिर्वा वैषण्वहत्वैजायते यस्तपसोधिजा-
 यते चतुर्धा वाएतास्तिस्त्रास्तिस्त्रोरात्रयोयद्वादशोपसदोयाः प्रथमायज्ञं ताभिः
 संभरति या द्वितीया युज्ञं ताभिरारभते (३) यास्तृतीयाः पात्राणि ताभि-
 निर्णेनिक्ते यार्धतुर्धोरपि ताभिगत्मानमंतरतः शुधते योवाअस्य पशुमन्ति
 मासससोत्ति यः पुरोडाशं मस्तिष्कसयः परिवारं पुरीषसयआण्वै

मज्जान् सयः सोमस्वेदस्सोपि हवाअस्य शीर्षण्यानिष्पदः प्रतिगृह्णाति
 योद्वाद्वाहेप्रतिगृह्णाति तस्माद्वादशाहेन (४) न याज्यं पाप्मनोव्यावृत्तै— (४)
 [अयच्छुदधिर्भतेद्वादशाहेनचत्वारिच] ॥ १० ॥ एकस्मै स्वाहा
 द्वाभ्यास्स्वाहा त्रिभ्यः स्वाहा चतुर्भ्यः स्वाहा पंचभ्यः स्वाहा षड्भ्यः
 स्वाहा सप्तभ्यः स्वाहाष्टाभ्यः स्वाहा नवभ्यः स्वाहा दशभ्यः स्वाहैकादशभ्यः
 स्वाहा द्वादशभ्यः स्वाहा त्रयोदशभ्यः स्वाहा चतुर्दशभ्यः स्वाहा पंचदशभ्यः
 स्वाहा षोडशभ्यः स्वाहा सप्तदशभ्यः स्वाहाष्टादशभ्यः स्वाहैकान्नविंशत्यै
 स्वाहा नवविंशत्यै स्वाहैकान्नचत्वारिंशते स्वाहा नवचत्वारिंशते
 स्वाहैकान्न (१) षष्ठ्यै स्वाहा नवषष्ठ्यै स्वाहैकान्नशीत्यै स्वाहा नवांशीत्यै
 स्वाहैकान्नशताय स्वाहा शताय स्वाहा द्वाभ्यां शताभ्यास्स्वाहा सर्वस्मै

स्वाहा—२१) [नैकविंशतिश्च] ॥ ११ ॥ एकस्मै स्वाहा त्रिभ्यः
स्वाहा पंचभ्यः स्वाहा सप्तभ्यः स्वाहा नवभ्यः स्वाहा दशभ्यः स्वाहा त्रयो-
दशभ्यः स्वाहा पंचदशभ्यः स्वाहा सप्तदशभ्यः स्वाहाैकान्नविंशत्यै स्वाहा
नवविंशत्यै स्वाहाैकान्नचत्वारिंशते स्वाहा नवचत्वारिंशते स्वाहाैकान्न-
षष्ठ्यै स्वाहा नवषष्ठ्यै स्वाहाैकान्नशीत्यै स्वाहा नवशीत्यै स्वाहाैकान्नशताय
स्वाहा शताय स्वाहा सर्वस्मै स्वाहा—१) [एकस्मैपंचाशत्] ॥ १२ ॥

द्वाभ्यां स्वाहा चतुर्भ्यः स्वाहा षड्भ्यः स्वाहाष्टाभ्यः स्वाहा दशभ्यः
स्वाहा द्वादशभ्यः स्वाहा चतुर्दशभ्यः स्वाहा षोडशभ्यः स्वाहाष्टादशभ्यः
स्वाहा विंशत्यै स्वाहाष्टानवत्यै स्वाहा शताय स्वाहा सर्वस्मै स्वाहा—२६)
[द्वाभ्यां षड्विंशतिः] ॥ १३ ॥ त्रिभ्यः स्वाहा पंचभ्यः स्वाहा

सप्तभ्यः स्वाहा नवभ्यः स्वाहैकादशभ्यः स्वाहा त्रयोदशभ्यः स्वाहा पंच-
दशभ्यः स्वाहा सप्तदशभ्यः स्वाहैकान्नविंशत्यै स्वाहा नवविंशत्यै स्वाहै-
कान्नचत्वारिंशते स्वाहा नवचत्वारिंशते स्वाहैकान्नगृष्ट्यै स्वाहा नवगृष्ट्यै
स्वाहैकान्नशीत्यै स्वाहानवांशीत्यै स्वाहैकान्नगताय स्वाहा गताय स्वाहा
सर्वस्मै स्वाहा—४८) [त्रिभ्योऽष्टाचत्वारिंशत्] ॥ १४ ॥ चतुर्भ्यः
स्वाहाष्टाभ्यः स्वाहा द्वादशभ्यः स्वाहात्रयोदशभ्यः स्वाहाविंशत्यै स्वाहा
पणवत्यै स्वाहा गताय स्वाहा सर्वस्मै स्वाहा—१६) [चतुर्भ्यःषोडश]
॥ १५ ॥ पंचभ्यः स्वाहा दशभ्यः स्वाहा पंचदशभ्यः स्वाहा विंशत्यै
स्वाहा पंचनवत्यै स्वाहा गताय स्वाहा सर्वस्मै स्वाहा—१४) [पंचभ्य-
श्चतुर्दश] ॥ १६ ॥ दशभ्यः स्वाहा विंशत्यै स्वाहा त्रिंशते स्वाहा

चत्वारिंशते स्वाहा पंचाशते स्वाहा षष्ठ्यै स्वाहा सप्तत्यै स्वाहा गीत्यै
 स्वाहा नवत्यै स्वाहा शताय स्वाहा सर्वस्मै स्वाहा—२२) [वशभ्योद्वा-
 विंशतिः] ॥ १७ ॥ विंशत्यै स्वाहा चत्वारिंशते स्वाहा षष्ठ्यै
 स्वाहाशीत्यै स्वाहा शताय स्वाहा सर्वस्मै स्वाहा—१२) [विंशत्यैद्वा-
 दश] ॥ १८ ॥ पंचाशते स्वाहा शताय स्वाहा द्वाभ्यां शताभ्यां
 स्वाहा त्रिभ्यः शतेभ्यः स्वाहा चतुर्भ्यः शतेभ्यः स्वाहा पंचभ्यः शतेभ्यः
 स्वाहा षड्भ्यः शतेभ्यः स्वाहा सप्तभ्यः शतेभ्यः स्वाहाष्टाभ्यः शतेभ्यः स्वाहा
 नवभ्यः शतेभ्यः स्वाहा सहस्राय स्वाहा सर्वस्मै स्वाहा—३२) [पंचाश-
 तेद्वात्रिंशत्] ॥ १९ ॥ शताय स्वाहा सहस्राय स्वाहायुताय स्वाहा
 नियुताय स्वाहा प्रयुताय स्वाहविंशाय स्वाहा न्यविंशाय स्वाहा समुद्राय स्वाहा

मध्याय स्वाहांताय स्वाहा परार्धाय स्वाहोषमे स्वाहा व्युष्ट्यै स्वाहोदेव्यते
 स्वाहोद्यते स्वाहोदिताय स्वाहा सुवर्गाय स्वाहा लोकाय स्वाहा सर्वस्मै
 स्वाहा—३८) [गतायाष्टात्रिंशत्] ॥ २० ॥ साध्याः (२११)
 कुसुबिन्दो (१४२) बृहस्पतिः (१००) प्रजापतिः (१३३) प्रजा-
 पति (२८१) ऋतव (१४१) ऐन्द्रवायवाग्ना (२७५) गायत्रः (३५१)
 प्रजापति (१५५) नै (२०४) कस्मा (७१) एकस्मै (५०) द्वाभ्यां
 (२६) त्रिभ्य (४८) श्रुतुभ्यः (१६) पञ्चभ्यो (१४) दशभ्यो (२२)
 वि० गृत्वै (१२) पञ्चाशते (३२) गृताय (३८) वि० गृतिः (२३३०)
 ॥ २० ॥ इति तैत्तिरीयसंहितायां सप्तमकाण्डे द्वितीयः प्रपाठकः ॥

हरिः ओम् ॥ प्रजवं वा एतेन यंति यदंगममहः पापावहीयं वा एतेन

भवन्ति यद्दशममहर्षेवै प्रजवं यतामपंधेन प्रतिपद्यते यः स्थाणुः हन्ति योच्चै-
 षन्त्येति सहीयते सयोवै दशमेहञ्जविवाक्यउपहन्यते सहीयते तस्मै यउपह-
 ताय व्याहृतमेवान्वारभ्य समभ्रतेथ योव्याहृतः (१) हीयते तस्माद्दशमेह-
 ञ्जविवाक्यउपहतायनव्युच्यमथो खल्वोहर्षज्ञस्य वै समृद्धेन देवाः सर्वर्गे लोक-
 मायन्यज्ञस्य व्यृद्धेनासुरान्परभावयन्निति यत्खलु वै यज्ञस्य समृद्धं तद्यज-
 मानस्य यद्गृहं तद्भार्तृव्यस्य सयोवै दशमेहञ्जविवाक्यउपहन्यते सएवातिरे-
 चयति ते ये बाह्यादृशीकर्वः (२) स्युस्तेविब्रूयुर्यदि तत्र न विंदेयुरंतः सद्-
 साद्युच्यंयदि तत्र न विंदेयुगृहपतिना व्युच्यंतव्युच्यमेवाथवा एतत्सर्पराज्ञिया
 ऋग्भिः स्तुवंतीयं वै सर्पतोराज्ञीयद्वा अस्याकिंचार्चति यवानुचुस्तेनेयः सर्प-
 राज्ञी तेयेदेव किंच वाचानुचुर्यवितोध्यचितारः (३) तदुभयमाप्त्वावरुध्यो-

तिष्ठामेति ताभिर्मनसास्तवते नवाङ्गमार्गश्चरथोनाश्वतररथः सद्यः पर्याप्तुम-
 हति मनोवाङ्माः सद्यः पर्याप्तुमर्हति मनः परिभवितुमथ ब्रह्मवदंति परिमि-
 तावाक्चः परिमितानि सामानि परिमितानि यजूं व्यथेतस्यैवांतो नास्ति
 यद्वह्य तत्प्रतिगुणत आचक्षीत सः (४) प्रतिगुरः—१) [सदृशीकवोऽधि-
 तारः सएकैच] ॥ १ ॥ ब्रह्मवादिनोवदंति किं द्वादशाहस्य प्रथमेना-
 ऋत्विजां यजमानोवृद्धइति तेजइंद्रियमिति किं द्वितीयेनेति प्राणान्नाद्यमिति
 किं तृतीयेनेति त्रीणिमान्द्र्योका निति किंचतुर्थेनेति चतुष्पदः पशूनि
 किंपंचमेनेति पंचाक्षरांपङ्क्तिमिति किं षष्ठेनेति षड्गुणमिति किं सप्तमेनेति
 सप्तपदांशकरीमिति (१) किमष्टमेनेत्यष्टाक्षरां गायत्रीमिति किं न-
 वमेनेति त्रिवृतं स्तोममिति किं दशमेनेति दशाक्षरां त्रिराजमिति किमेका-

दशनेत्येकादशाक्षरां त्रिष्टुभामिति किंद्वादशेनेति द्वादशाक्षरां जगतीमित्येता-
 वद्वाअस्ति यावदेतद्यावदेवास्ति तदेवां वृद्धे—४१) [शकरीमित्येकचत्वा-
 रिः शब्द] ॥ २ ॥ एषवाआप्तोद्वादशाहोयत्रयोदशरात्रः समानः ह्येतदह-
 र्यप्तायणीयंश्चोदयनीयंश्च इत्येतिरात्रोभवति त्रयंइमे लोकाएषां लोकानामास्यै
 प्राणोवै प्रथमोतिरात्रोव्यानोद्वितीयोपांनस्तृतीयः प्राणपानोवोनेष्वेवाद्वाद्ये
 प्रतितिष्ठति सर्वमार्युयति य एवं विद्वाः सखयोदशरात्रमासंतेतदाहर्वाग्वाष्वा-
 विर्तता (१) यद्वादशाहस्तां विच्छिद्युर्यन्मध्येतिरात्रं कुर्युरुपदासुकागहपते-
 र्वाक्स्यादुपरिष्ठाच्छेदोमानां महाव्रतं कुर्वति संततामेव वाचमवर्तन्धतेर्नुपदासु-
 कागहपतेर्वर्गभवतिपशवोवै छेदोमाअन्नं महाव्रतं यदुपरिष्ठाच्छेदोमानां महा-
 व्रतं कुर्वति पशुपुं चैवात्रार्द्यं च प्रतितिष्ठति—४३) [वितंतात्रिचत्वारिः

शब्द] ॥ ३ ॥ आदित्याअकामयतोभयोलोकयोर्ऋध्रयामेति तएतं
 चतुर्दशरात्रमपश्यन्तमाहुरतेनायजंत ततोवै तउभयोलोकयोराध्रुववृस्मिश्चा-
 मुष्मिश्च यएवं विद्वाश्चतुर्दशरात्रमासंतउभयोरैव लोकयोर्ऋध्रुवंन्यस्मिश्च
 आमुष्मिश्च चतुर्दशरात्रोभवति सप्तग्राम्याओषधयः सप्तरण्याउभयरीषाम-
 वरुध्यै यत्पराचीनानिपृष्ठानि (१) भवत्यमुमेवतैलोक्यमभिजयंति यत्पती-
 चीनानि पृष्ठानि पृष्ठानि भवतीममेव तैलोक्यमभिजयंति त्रयस्त्रिंशौ मध्यतः स्तोमो
 भवतः साध्वाण्यमेव गच्छंत्यधिराजौ भवतोधिराजाएव समानानी भवत्य-
 तिरात्रावभितोभवतः परिगृहीत्यै—३४) [पृष्ठानिचतुस्त्रिंशश्च] ॥ ४ ॥
 प्रजापतिः सुवर्गं ह्योकमैनं देवाअन्वायन्तानादित्याश्च पशवश्चान्वा-
 यन्ते देवा अब्रुवन्त्यापशून्पार्जाविष्मत्तइमेन्वाग्मजिति तेभ्य एतं चतुर्वश-

रात्रं प्रत्यौहन्त आदित्याः पृष्ठैः सुवर्गं लोकमारोहन्त्यहाभ्यामस्मिन्लोके पशू-
 न्प्रत्यौहन्पृष्ठैरादित्या अमुष्मिन्लोके आध्रुवन्यहाभ्यामस्मिन् (१) लोके
 पशवो य एवं विद्वाः सन्धतुर्दशरात्रमासेत उभयोरैव लोकयोर्ऋध्रुवंत्यस्मिन् आ-
 मुष्मिन् अथ पृष्ठैरेवामुष्मिन्लोके ऋध्रुवंति त्र्यहाभ्यामस्मिन्लोके ज्योतिर्गौरा-
 युरिति त्र्यहोर्भवतीयं वाव ज्योतिर्तरिक्षं गौरसावायुरिमानेव लोकानभ्यारो-
 हन्ति यदन्यतः पृष्ठानि स्युर्विविधः स्यान्मध्ये पृष्ठानि भवन्ति सविवधत्वाय
 (२) ओजो वै वीर्यं पृष्ठान्योज एव वीर्यं मध्यतो दधते बृहद्रथं तराभ्यां यंतीयं
 वाव रथं तरमसौ बृहदाभ्यामेव यंत्यथो अनयोरैव प्रतितिष्ठन्त्येते वै यज्ञस्या-
 जसार्थनीस्रुतीताभ्यामेव सुवर्गं लोकं यन्ति पराचोवा एते सुवर्गं लोकम-
 भ्यारोहन्ति ये पराचीनानि पृष्ठान्युपयन्ति प्रत्यङ्महोर्भवति प्रत्यवन्तुथा अथो

प्रतिष्ठित्यै (३) उभयोर्लोकयोर्ऋध्वोत्तिष्ठति चतुर्दशैतास्तासां यादश दशा-
क्षरा विराडन्त्रं विराड्विराजैवान्नाद्यमवरुन्धते याश्चतस्रश्चतस्रोदिशोदिक्ष्वेव प्रति-
तिष्ठत्यतिरात्रावभितोभवतः परिगृहीत्यै—३१) [अस्मिन्तस्रविधत्वायप्रति-
ष्ठित्याएकत्रिंशच्च] ॥ ५ ॥ इन्द्रो वै सह इदेवताभिरास्मिन्तस्रव्यावृतं मग-
च्छत्सप्रजापतिमुपाधावृतस्मा एतं पंचदशरात्रं प्रायच्छत्समाहर्त्ते नो यजत ततो वै
सोन्याभिर्देवताभिर्व्यावृतं मगच्छद्य एवं विद्वांसः पंचदशरात्रमासते व्यावृ-
तमेव पाप्मना भ्रातृव्येण गच्छति ज्योतिर्गौरायुरिति त्र्यहो भवतीयं वाव
ज्योतिरंतरिक्षम् (१) गौरसावायुरेष्वेव लोकेषु प्रतितिष्ठत्यसत्रं वा एतद्यदंछं
वोमं यच्छं वोमा भवति तेन सत्रं देवता एव पृष्ठैरवरुन्धते पृष्ठान्छंदोमैरोजो वै वीर्यं
पृष्ठानि पृष्ठान्छंदोमा ओजस्येव वीर्यं पृष्ठेषु प्रतितिष्ठति पंचदशरात्रो भवति

पंचदशोवज्जोवज्जमेव भ्रातृव्येभ्यः प्रहरंत्यतिरात्रावभितोभवतइंद्रियस्य (१)
 परिगृहीत्यै—१) [अंतरिक्षमिंद्रियस्यैकैव] ॥ ६ ॥ इन्द्रोवै शिथलद्व-
 वाप्रतिष्ठितआसीत्सोसुरेभ्योबिभेत्सप्रजापतिमुपाधावृत्तस्माएतं पंचदशरात्रं
 वज्जं प्रायच्छत्तेनासुरान्पराभाव्यं विजित्य श्रियंमगच्छदग्निपुतापाप्मानं निर-
 दहत पंचदशरात्रेणौजोबलमिंद्रियं वीर्यमात्ममज्जवत्त यएवं विद्वाश्सः पंचदश-
 रात्रमासते भ्रातृव्यानेव पराभाव्यंविजित्य श्रियं गच्छंत्यग्निपुता पाप्मानंनिः
 (१) दहते पंचदशरात्रेणौजोबलमिंद्रियं वीर्यमात्ममन्दधतएताएव पशव्याः
 पंचदशवा अर्धमासस्य रात्रयोर्धमासशः संवत्सर आप्यते संवत्सरं पशवोनु-
 प्रजायंते तस्मात्पशव्याएताएव सुवर्ग्याः पंचदशवाअर्धमासस्य रात्रयोर्धमा-
 सशः संवत्सर आप्यते संवत्सरः सुवर्गोलोकस्तस्मात्सुवर्ग्याज्योतिर्गौरायुरिति

द्यहोर्भवतीयं वावज्योतिरंतरिक्षम् (२) गौरसावायुरिमानेव लोकानभ्या-
 रोहति यदन्यतः पृष्ठानि स्युर्विविवधः स्यान्मध्ये पृष्ठानि भवन्ति सविवधत्वा-
 यौजोवै वीर्यं पृष्ठान्योजैव वीर्यं मध्यतोदधते बृहद्रथंतराभ्यां यंतीयं वाव रथं-
 तरमसौ बृहदाभ्यामेव यंत्यथो अनयोरैव प्रतितिष्ठत्येते वै यज्ञस्योजसायनी
 स्रुती ताभ्यामेवसुवर्गं लोकम् (३) यंतिपराचोवाण्ते सुवर्गं लोकमभ्यारो-
 हन्ति येषराचीनानि पृष्ठान्युपयन्ति प्रत्यङ्मूहोर्भवति प्रत्यङ्मूह्याअथो प्रति-
 ष्ठित्याउभयोर्लोकयोर्ऋध्वोत्तिष्ठन्ति पंचदशैतास्तासां यादश दशाक्षरा विरा-
 ढन्नं विराड्विराजैवान्नाद्यमवरुन्धते याः पंच पंचदिशोदिक्ष्वैव प्रतितिष्ठत्यतिरा-
 द्वावभितोभवतइंद्रियस्य वीर्यस्य प्रजायै (४) पृष्ठानां परिगृहीत्यै—२)
 [निरंतरिक्षलोकंप्रजायैहृच] ॥ ७ ॥ प्रजापतिरकामयताच्चावः स्यामिति

सएत२सप्तदशरात्रमपश्यत्तमाह॒तेना॑यजत॒ ततो॑वै सो॒म्रादो॑भवद्यए॒वं वि॒द्वा२सः॑
सप्तदशरात्रमा॒सते॒न्नादा॑एव भ॒वति॒ पंचा॑होभ॒वति॒ पंच॒ वा ऋ॒तवः॑ संवत्सर॒ऋ-
तु॒ष्वेव॑ स॒वत्सरे॒प्रति॑तिष्ठ॒त्यथो॑ पंचा॒क्षरा॒ पृ॒क्लिः॑ पा॒ङ्क्तौ॒ यज्ञो॒यज्ञमे॒वाव॑रुन्धते॒ संत्र-
बा॑एतत् (१) यद॑छंदो॒मं य॒च्छंदो॒माभ॑वति॒ तेन॑ स॒त्रं दे॒वता॑एव॒ पृ॒ष्ठैर॑व॒रुन्ध॑ते
प॒शून्छंदो॒मैरो॒जोवै॒ वी॒र्यं॑ पृ॒ष्ठानि॑ प॒शव॑श्छंदो॒माओ॒जस्ये॒व वी॒र्यं॑ प॒शुषु॑ प्रीति॒ति-
ष्ठ॑ति॒ सप्त॑दशरात्रोभ॒वति॒ सप्त॑दशः प्र॒जाप॑तिः प्र॒जाप॑तेरा॒स्यां अ॒तिरा॒त्राव॑भि-
तो॒भव॑तो॒न्नाद्य॑स्य॒ परि॑गृही॒त्यै—३७) [ए॒तत्स॒प्तत्रि॑ंशच्च] ॥ ८ ॥
सा॒वि॒रा॒द्विक्र॑म्यातिष्ठ॒द्रह्य॑णादे॒वेष्व॒न्नेना॑सुरै॒षु ते॒ दे॒वा अ॑कामय॒तोभ॒य२ संवृ॑जी-
महि॒ ब्रह्म॑चा॒लं चे॒ति त॑ए॒तावि॑श्रुति॒रात्री॑रपश्यन्त॒तोवै॒ तउ॒भय॑२ स॒मवृ॑जत॒
ब्रह्म॑चा॒नं च॒ ब्रह्म॑वर्च॒सिनो॑न्नादा॒अ॒भव॑न्यए॒वं वि॒द्वा२स॑ए॒ता आ॑सतउ॒भय॑मे॒व

संवृजते ब्रह्म चान्नै च (१) ब्रह्मवर्चसिनो ब्रह्मभवंति देवा एते विराजो-
तयोरिव नाना प्रतितिष्ठति वि० शो वै पुरुषो दशहस्त्या अंगुलयो दशपद्या यावा-
नेव पुरुषस्तमाह्वोतिष्ठति ज्योतिर्गौरायुरिति द्युहा भवंतीयं वाचज्योतिरंतरिक्ष-
गौरसावायुरिमानेवलोकानभ्यारोहंत्यभिपूर्वं द्युहा भवंत्यभिपूर्वमेव सुवर्गं (२)
लोकमभ्यारोहति यदन्यतः पृष्ठानि स्युर्विविधं स्यान्मध्ये पृष्ठानि भवंति
सविधत्वा योजौ वै वीर्यं पृष्ठान्योजएव वीर्यं मध्यतो दधते बृहद्रथंतराभ्यां
यंतीयं वाव रथंतरमुसौ बृहदाभ्यामेव यंत्यथो अनयोरिव प्रतितिष्ठत्येते वै
यज्ञस्यौजसायनीस्रुतीताभ्यामेव सुवर्गं ह्येकं यंति परांचो वा एते सुवर्गं
ह्येकम् (३) अभ्यारोहति येषरार्चनीनि पृष्ठान्युपयंति प्रत्यङ् व्यहो भवति
प्रत्यवर्कूढ्या अथो प्रतिष्ठित्या उभयोर्योर्लोकयोर्ऋध्योतिष्ठत्यतिरात्राविभक्तौ भव-

तोन्नह्यवर्चसस्यान्नाद्यस्य परिगृहीत्यै—२३) [चसुवर्गल्लोकं प्रयोवि* इति श्व]
 ॥ १ ॥ असावादिद्योस्मिन्लोक आसीत् देवाः पृष्ठैः परिगृह्य सुवर्ग
 ल्लोकमगमयन्परैरवस्तात्पर्यगृह्णन्दिवाकीर्त्येन सुवर्गे लोके प्रत्य स्थापयन्परः
 परस्तात्पर्यगृह्णन्पृष्ठरूपावरोहन्त्सवाअसावादिद्योमुष्मिन्लोकं परैरुभयतः परि-
 गृहीतो यत्पृष्ठानि भवति सुवर्गमेव तैर्लोकं यजमानायति परैरवस्तात्परिगृ-
 ह्णन्ति दिवाकीर्त्येन (१) सुवर्गे लोके प्रतितिष्ठति परैः परस्तात्परिगृह्णन्ति
 पृष्ठरूपावरोहन्ति यत्परैरवस्तात् स्युः पराचः सुवर्गल्लोकान्निष्पद्येरन्यदवस्ता-
 त्स्युः प्रजानि देहेयुरभितो दिवाकीर्त्यै परः सामानो भवति सुवर्गएवैर्नल्लोक-
 उभयतः परिगृह्णन्ति यजमानावै दिवाकीर्त्यै* संवत्सरः परः सामानोभि
 तो दिवाकीर्त्यै परः सामानो भवति संवत्सर एवोभयतः (२) प्रतितिष्ठति

पृष्ठं वै दिवाकीर्त्यं पार्श्वपरः सामानोभितो दिवाकीर्त्यं परः सामानोभ-
वंति तस्मादभितः पृष्ठं पार्श्वं भूयिष्ठाग्रहांगृह्यते भूयिष्ठः अस्यते यज्ञस्यैव
तन्मध्यतोऽग्निं मध्यं त्वविस्त्रः साय सप्त गृह्यते सप्त वै शीर्षिण्याः प्राणाः प्रा-
णानेव यजमानेषु दधति यत्पराचीर्चानि पृष्ठानि भवत्यमुमेव तैर्लोकमम्बा-
रोहन्ति यदिमं लोकं न (३) प्रत्युरोहयुरुद्धामाद्यैर्यजमानाः प्रवामीयेर-
न्यत्प्रतीचीर्चानि पृष्ठानि भवतीममेव तैर्लोकं प्रत्यवरोहन्त्यथो अस्मिन्नेव लोके
प्रतिषिष्टं त्यनुन्मादायेन्द्रोवा अप्रतिष्ठित आसीत्सप्रजापतिमुपाधावत्तस्मात्तमे-
कविः शतिरात्रं प्रायच्छन्नमाहरन्तेनायजत ततो वै सप्रत्यतिष्ठद्ये बहुयाजिनो-
प्रतिष्ठिताः (४) स्युस्तर्पकविः शतिरात्रमासीरन्द्वादश मासाः पंचर्त्तवस्वय-
इमे लोका असावादित्यर्पकविः शतार्त्तवतो वै देवल्लोकास्तेष्वेव यथापूर्वं प्रति-

तिष्ठन्त्यसावादित्योनव्यरोचतु सप्रजापतिमुपाधावत्तस्माएतमेकविंशतिरात्रं
 प्रायश्चित्तमाहरेत्तेनायजत ततोवै सौरोचतु यएवं विद्वांस्सएकविंशतिरात्र-
 मासते (५) रोचतएवैकविंशतिरात्रोभवति रुग्णएकविंशोरुचमेव गच्छे-
 त्यथो प्रतिष्ठामेव प्रतिष्ठाहोत्रिकविंशतिरात्रावभितोभवतोब्रह्मवर्चसस्य परि-
 गृहीत्यै—) [दिवाकीर्त्यैवोभयतोनाप्रतिष्ठिताआसतएकविंशतिश्च]
 ॥ १० ॥ अर्वाङ्मयज्ञः संक्रामत्वमुष्मादधिमामभि । ऋषीणां यः पुरो-
 हितः । निद्वंद्वं निर्वीरं कृत्वा विष्कंधं तस्मिन्हीयतां योस्मान्देष्टि । शरीरं
 यज्ञशमलं कुसीदंतस्मिन्सीदतु योस्मान्देष्टि । यज्ञयज्ञस्य यत्तेजस्तेन संक्राम-
 मामभि । ब्राह्मणान्विजोदेवान्यज्ञस्य तपसा ते सवाहमाहुवे । इष्टेनैवैक-
 मुप (१) ते ह्येव सवाहम । संते वृजे सुकृतं संप्रजां पृशून् । प्रेषन्त्सा-

मिधेनीराघारावाज्यभागवाभ्रुतं प्रत्याभ्रुतमाङ्गणामि ते । प्रयाजानुसजा-
 न्तिसष्टकृत्तमिडांमाशिषआवृजे सुवः । अग्निनेद्रेण सोमैनु सरस्वत्या विष्णुना
 देवताभिः । याज्यानुवाक्याभ्यामुपते हुवे सवाहं यज्ञमावदेतेवष्टकृतम् ।
 स्तुतं शस्त्रं प्रतिगरं ग्रहमिडांमाशिषः (२) आवृजे सुवः । पत्नीसंयाजा-
 नुपते हुवे सवाहं समिष्टयजुरावदेतव । पशून्त्सुतं पुरोडाशात्सर्वनान्योत-
 यज्ञम् । देवान्त्सेन्द्रानुपते हुवेसवाहमग्निमुवात्सोमवतोयेचविश्वे—३२)
 [उपाशिषोद्वात्रिशच्च] ॥ ११ ॥ भतं भव्यं भविष्यद्वष्टत्स्वाहा
 नमःक्रकसाम यजुर्वष्टत्स्वाहा नमोगायत्री त्रिष्टुब्जगती वष्टत्स्वाहा नमः पृथि-
 व्यैतरिक्षं यौर्वष्टत्स्वाहा नमोग्रिवार्युः सूर्योवष्टत्स्वाहा नमः प्राणोव्यानोपा-
 नोवष्टत्स्वाहा नमोन्नै कृषिवृष्टिर्वष्टत्स्वाहा नमः पिता पुत्रः पौत्रोवष्ट-

रत्वाहा नमोभूर्भुवः (१) सुवर्वष्टत्स्वाहा नमः—४) [भुवश्चत्वारिच]
 ॥ १२ ॥ आमेगृहाभवंत्वाप्रजामआमायुज्ञोविंशतु वीर्यवान् ।
 आपोदेवीर्यज्ञियामाविंशतु सहस्रस्य माभूमामा प्रहसिन् । आमे ग्रहोभ-
 वत्वापुरोरुक्स्तुतशस्त्रे माविंशताः समीची । आवित्यारुद्रावसेवोमे सदस्याः
 सहस्रस्य माभूमामा प्रहसिन् । आमाग्निष्टोमोविंशतु (१) उक्थ्यश्चाति-
 रात्रोमाविंशत्वापि शर्वरः । तिरोअक्षिया मासुहुताआविंशतु सहस्रस्य माभू-
 मामा प्रहसिन्—१८) [विशुत्वष्टावशच] ॥ १३ ॥ अग्निना तपो-
 न्वभवद्वाचा ब्रह्म मणिनां रुपाणीद्रेण देवान्वातेन प्राणान्त्सूर्येण द्यां चंद्रमस्ता-
 नक्षत्राणि यमेन पितृव्राज्ञां मनूष्यान्फलेन देवानजगरेण सर्पान्ययोधेणारण्याम्
 पशून्मृद्येनेनपतत्रिणोवृष्णाभ्वानृषभेण मावस्तेनाजावृष्णिनावीक्षिणामानि-

यवेनौषधीन्यग्राधेन वनस्पतीनुदंबरेणोज्ञं गायत्रिया छंदोऽसि त्रिवृता स्तोमा-
 न्ब्राह्मणेन (१) वाचम्—१) [ब्राह्मणे नैकंच] ॥ १४ ॥ स्वाहाविमा-
 वीताय स्वाहा स्वाहाधीति मनसे स्वाहा स्वाहा मनः प्रजापतेये स्वाहा काय
 स्वाहा कस्मै स्वाहा कतमस्मै स्वाहादित्यै स्वाहादित्यै महौ स्वाहा दित्यै
 सुमर्डीकायै स्वाहा सरस्वत्यै स्वाहा सरस्वत्यै बृहत्यै स्वाहा सरस्वत्यै पाव-
 कायै स्वाहा पूष्णे स्वाहापूष्णे प्रपृथ्याय स्वाहा पूष्णे नरधिपाय स्वाहा त्वष्ट्रे
 स्वाहा त्वष्ट्रे तुरीपाय स्वाहा त्वष्ट्रेपुरुषाय स्वाहा (१) विष्णवे स्वाहा
 दिष्णवे निखुर्यपाय स्वाहा विष्णवे निभयपाय स्वाहा सर्वस्मै स्वाहा—
 १०) [स्वाहादशंच] ॥ १५ ॥ दृढ्यः स्वाहा हनूभ्याऽस्वाहोष्ठा-
 भ्याऽस्वाहा मुखाय स्वाहा नासिकाभ्याऽस्वाहाक्षीभ्याऽस्वाहा कर्णभ्याऽ

स्वाहा पारङ्क्षवोवायैभ्यः स्वपक्ष्मभ्यः स्वाहा वारङ्क्षवः पार्यैभ्यः पक्ष्मभ्यः
 स्वाहा गीष्णै स्वाहा भ्रूभ्यास्वहा ललाटांय स्वाहा मूर्ध्ने स्वाहा मस्ति-
 ष्कांय स्वाहा केशैभ्यः स्वाहा वहाय स्वाहा ग्रीवाभ्यः स्वाहा स्कंधेभ्यः
 स्वाहा कीकंसाभ्यः स्वाहा पृष्ठीभ्यः स्वाहा पाजस्याय स्वाहा पाश्वाभ्यास्
 स्वाहा (१) अस्माभ्यास्वहा दोपभ्यास्वहा बाहुभ्यास्वहा जंघाभ्यास्
 स्वाहा श्रोणीभ्यास्वहा हस्तभ्यास्वहा एवद्व्यास्वहा जंघाभ्यास्वहा
 भ्रुसदे स्वाहा शिखंडेभ्यः स्वाहा वालुधानाय स्वाहा डाभ्यास्वहा शोपाय
 स्वाहा रेतसे स्वाहा प्रजाभ्यः स्वाहा प्रजननाय स्वाहा पुद्गयः स्वाहा शोफेभ्यः
 स्वाहा लोमभ्यः स्वाहा त्वचे स्वाहा लोहिताय स्वाहा मांसाय स्वाहा
 स्वावस्यः स्वाहास्थभ्यः स्वाहा मज्जभ्यः स्वाहा (२) अंगैभ्यः स्वाहा-

त्मने स्वाहा सर्वस्मै स्वाहा—६) [स्वाहास्वाहाषट्च] ॥ १६ ॥
 अज्येताय स्वाहा जित्पथाय स्वाहा शितिपदे स्वाहा शितिकुर्वे स्वाहा
 शितिरंधाय स्वाहा शितिपुष्टाय स्वाहा शित्यं सायस्वाहा पुष्पकर्णाय स्वाहा
 शित्योष्ठाय स्वाहा शितिभ्रवे स्वाहा शितिभसदे स्वाहा श्वेतानंकशाय स्वाहा
 जये स्वाहा ललामाय स्वाहा सितज्ञवे स्वाहा कृष्णैताय स्वाहा रोहितैताय
 स्वाहारुणैताय स्वाहेदशाय स्वाहा कीदृशाय स्वाहा तादृशाय स्वाहा सदृ-
 शाय स्वाहा विसदृशाय स्वाहा सुसदृशाय स्वाहा रूपायस्वाहा (१) सर्वस्मै
 स्वाहा—२) [स्वाहाद्वेच] ॥ १७ ॥ कृष्णाय स्वाहा श्वेताय स्वाहा
 पिशंगाय स्वाहा मारंगाय स्वाहोरुणाय स्वाहा गौराय स्वाहा वज्रवे स्वाहा
 नकुलाय स्वाहा रोहिताय स्वाहा शोणाय स्वाहा श्यावाय स्वाहा श्यामय

स्वाहा पाकलाय स्वाहा मरुपाय स्वाहानुरूपाय स्वाहा विरूपाय स्वाहा
 सरूपाय स्वाहा प्रतिरूपाय स्वाहा शबलाय स्वाहा कमलाय स्वाहा पद्मे
 स्वाहा पृथ्वीसूक्तपाय स्वाहा सर्वस्मै स्वाहा--४६) [कृष्णायपटञ्चत्वा-
 रिःशत्] ॥ १८ ॥ ओषधीभ्यः स्वाहा मूलैभ्यः स्वाहा तूलैभ्यः
 स्वाहा कांडैभ्यः स्वाहा वल्लैभ्यः स्वाहा पुष्पैभ्यः स्वाहा फलैभ्यः स्वाहा
 गृहीतेभ्यः स्वाहागृहीतेभ्यः स्वाहावपेक्षेभ्यः स्वाहा शयनेभ्यः स्वाहा सर्वस्मै
 स्वाहा--२४) [ओषधीभ्यश्चतुर्विंशतिः] ॥ १९ ॥ वनस्पतिभ्यः स्वाहा
 मूलैभ्यः स्वाहा तूलैभ्यः स्वाहा स्कन्धैभ्यः स्वाहा शाखाभ्यः स्वाहा पुष्पैभ्यः
 स्वाहा फलैभ्यः स्वाहा गृहीतेभ्यः स्वाहागृहीतेभ्यः स्वाहावप-
 नेभ्यः स्वाहा शयनेभ्यः स्वाहा शिष्टाय स्वाहातिशिष्टाय स्वाहा परिशिष्टाय

स्वाहा स॒शिष्टाय॒ स्वाहोच्छिष्टाय॒ स्वाहां रि॒क्ताय॒ स्वाहारि॒क्ताय॒ स्वाहा॒ परि॒-
 क्ताय॒ स्वाहा स॒रि॒क्ताय॒ स्वाहोद्रि॒क्ताय॒ स्वाहा सर्व॑स्मै स्वाहां—४६) [वन॒-
 स्पति॑भ्यःषट्चत्वारि॑शत्] ॥ २० ॥ प्र॒जवै (२०१) ब्रह्मवा॒दिनं (११)
 एष (८३) आ॒दि॒त्याः (८४) प्र॒जाप॑ति (१८१) रि॒न्द्र (१०१) इन्द्रैः
 (२०२) प्र॒जाप॑तिः (८७) सा (१७३) सा (२७१) व॒र्वाङ् (१३२)
 भूत (५४) मा (६८) मि॒ना (५१) स्वाहां (६५) द॒द्यो (१०६)
 ऊ॒ज्ये॒ताय॑ (५२) कृ॒ष्णायौ (४६) ष॒धी॒भ्यो (२४) वन॒स्पति॑भ्यो
 (४६) वि॒श॒शतिः (२११८) ॥ २० ॥ इति तैत्तिरीयसंहितायां सप्तमकाण्डे
 तृतीयः प्रपाठकः ॥

हरिः ओम् ॥ बृहस्पतिरकामयत् श्रन्म देवादधौरन्गच्छेयं पुरोधामिति

सप्ततं चतुर्विंशतिरात्रमपश्यत्तमाहर्त्तेनायजत् ततोवै तस्मै श्रद्धेवाअर्घवता-
 मच्छत्पुरोधां यएवं विद्वांश्चतुर्विंशतिरात्रमासते श्रद्धेभ्योमनुष्यादवते
 गच्छति पुरोधां ज्योतिर्गौरायुरिति श्रद्धाभवंतीयं वाच ज्योतिरंतरिक्षं मौरसा-
 वायुः (१) इमानेव लोकानभ्यारोहंत्यभिपूर्वं श्रद्धाभवंत्यभिपूर्वमेव सुवर्ग-
 लोकमभ्यारोहंत्यसंत्रं वा एतयदंछंदोमंयच्छंदोमाभवति तेन सत्रं देवताएव
 पृथैरवरुन्धते पृशूच्छंदोमै रोजोवै वीथं पृष्ठानि पृशवच्छंदोमाओजस्येव वीथं
 पृष्ठेषु प्रतितिष्ठति बृहद्रथंतराभ्यायंतीयं वाच रथंतरमसौ बृहदाभ्यामेव (२)
 यंत्यथौ अनयोरेव प्रतितिष्ठत्येते वै यज्ञस्याजसार्यनी स्मृती ताभ्यामेव सुवर्ग-
 लोकं वेति चतुर्विंशतिरात्रोभवति चतुर्विंशतिरर्घमासाः सवत्सरः सवत्सरः
 सुवर्गलोकः सवत्सरएव सुवर्गलोके प्रतितिष्ठत्यथो चतुर्विंशत्यक्षरा मायत्री

गायत्री ब्रह्मवर्चसं गायत्रियैव ब्रह्मवर्चसमवर्तुन्धतेतिरात्रावभितोभवतोब्रह्मव-
 र्चसस्य परिगृहीत्यै—४५) [आयुरेवपंचचत्वारिंशच्च] ॥ १ ॥
 यथावै मनूष्याएवं देवाअग्रआसन्तेकामयंतावर्तिपाप्मानं मृत्युमपहत्य दैवी*
 स*सर्वं गच्छेमेति तएतं चंतुर्विंशतिरात्रमपश्यन्तमाहरन्तेनायजंतु सतोवै
 तेवर्तिपाप्मानं मृत्युमपहत्य दैवी*स*सर्वमगच्छुन्य एवं विद्वांसश्चतुर्विंश-
 तिरात्रमासतेवर्तिमेवपाप्मानमपहत्य श्रियं गच्छंति श्रीहिं मनूष्यस्य
 (१) दैवीस*सज्ज्योतिरतिरात्रो भवति सुवर्गस्य लोकस्यानुख्यात्यै
 पृष्ठयः षडहोभवति षड्वा ऋतवः संवत्सरस्तं मासाअर्धमासाऋतवः प्रविश्य
 दैवी*स*सर्वमगच्छुन्य एवं विद्वांसश्चतुर्विंशतिरात्रमासते संवत्सरमेव
 प्रविश्य वस्यंसी*स*सर्वं गच्छंति त्रयस्त्रयस्त्रिंशाअवस्ताम्वति त्रयस्त्रय-

स्त्रिः शाः परस्तां च यस्त्रिः शैरो बोभयतो वति पाप्मानं मपहत्य देवीः सः सर्व-
 मभ्यतः (२) गच्छति पृष्ठानि हि देवीसुः सज्जामिवा एतत्कुर्वति यत्र त्रयस्त्र-
 यस्त्रिः शा अन्वंचो मध्ये निरुक्तो भवति तेनाजाम्यध्वानि पृष्ठानि भवंत्यध्वो-
 भ्रष्टो मातुभाभ्याः रूपाभ्याः सुवर्गं लोके यंत्यसत्रं वा एतद्यदच्छदोमं यच्छ-
 दोमा भवति तेन सत्रं देवता एव पृष्ठैरवरुन्वते पृष्ठान्छदोमैरोजो वै वीर्यं पृष्ठानि
 पृशवः (३) छंदोमा ओजस्येव वीर्यं पशुषु प्रतितिष्ठति त्रयस्त्रयस्त्रिः शा अवस्ता-
 द्रवंति त्रयस्त्रयस्त्रिः शाः परस्तान्मध्ये पृष्ठान्युरो वै त्रयस्त्रिः शा आत्मा पृष्ठान्या-
 त्मन एव तद्यजमानाः शर्मन्हातेनात्यैव हृद्रथंतराभ्यां यंतोयं वाव रथंतरासौ
 बृहदाभ्यामेव यंत्यथौ अनयोरेव प्रतितिष्ठत्येते वै यज्ञस्यो जसा रथनीस्रुतीताभ्या-
 मेव (४) सुवर्गं लोके यति परांचोवा एते सुवर्गलोके मम्यारोहति येपेरा-

वीनानि पृष्ठान्युपयन्ति प्रत्यङ्गर्षदहोर्भवति प्रत्यर्वरुह्याअथोप्रतिष्ठित्याउभयो-
लोकयोर्ऋध्वोर्निष्ठंति त्रिवृतोर्ध्वित्रिवृतमुपयन्ति स्योमानाः संपस्थै प्रभवाय
ज्योतिरग्निष्टोमोर्भवत्ययं वाव सक्षयोस्मादेव तेन क्षयात्रयंति चतुर्विंशति-
रात्रोर्भवति चतुर्विंशतिरर्धमासाः सैवत्सरः (५) सैवत्सरः सुवर्गलोकः
सैवत्सरएव सुवर्गे लोके प्रतितिष्ठंत्यथो चतुर्विंशत्यक्षरा गायत्री गायत्री
ब्रह्मवर्चसं गायत्रियैव ब्रह्मवर्चसमर्वरुन्धते तिरात्रावृभितोभवतोब्रह्मवर्चसस्य-
परिगृहीत्यै—२४) [मनुष्यस्यमध्यतःपशवएवसैवत्सरश्चतुर्विंशतिश्च] ॥२॥

ऋक्षावाइयमलोमकासीत्साकामयतौर्षधीभिर्वनस्पतिभिः प्रजायेयेति
सैतास्त्रिंशतःरात्रीरपश्यत्तोवाइयमोर्षधीभिर्वनस्पतिभिः प्रजायत ये प्रजा-
कामाः पशुकांमास्युस्तएताआसीरन्ध्रैवजायन्ते प्रजया पशुभिरियं वा अक्षुष्य-

तैत्तिरीयं विराजमेव यन्मन्त्रमन्विता आद्यमवाहन्वीर्यवीः (१) वमस्वर्ती-
 न्मृजां पुरश्तेनावर्धतु साजुमानं महिमानं मगच्छतु एव विद्वांस एता आ-
 सते विराजमेवार्मन्विता आद्यमवर्धन्ते ते वर्धते प्रजयां पशुभिर्जमानं महि-
 मानं गच्छन्ति ज्योतिरतिरात्रो भवति सुवर्गस्य लोकस्यानुरूप्याद्यै पृथयः षड-
 हो भवति षड्भुक्तवः षड्पुष्टानि पृष्टैरेवर्तुनन्वारो हंत्युतुभिः संवत्सरं ते संव-
 त्सरा एव (२) प्रति तिष्ठन्ति त्रयस्त्रिंशद्वाचं यस्त्रिंशद्वाचमुपयति यस्त्रयस्त्रिंशद्वा-
 चमर्थो प्रजापतिर्ब्रह्मन्वाचः प्रजापतिमेवार्भन्ते प्रति तिष्ठन्ति त्रिणवो भवन्ति
 विजित्या एकविंशो भवति प्रति तिष्ठन्त्या अथो रुचमेवात्मन्वचते त्रिवृषं त्रिष्टुभ-
 वति पाप्मानमेव तेन निर्बहन्ते यो तेजो वै त्रिवृत्तेज एवात्मन्वचते पञ्चदशार्द्रास्तो मो-
 भवती द्विपमेवार्ब (३) रुच्यते सप्तदशो भवत्यन्नाद्यस्यावर्त्तुया अथो प्रिव तेन जाय-

तएकविंशोभभवति प्रतिष्ठित्याअथो रुचमेवात्मन्वधते चतुर्विंशोभभवति चतुर्विंशतिरर्धमासाः संवत्सरः संवत्सरः संवर्गलोकः संवत्सरएव संवर्गलोकप्रतिष्ठित्यर्थो एवै विबुवान् विबुधतोभवति षण्णं विद्वांसं एताआसते चतुर्विंशत्यष्टान्युपयंति संवत्सरएव प्रतिष्ठाय (४) देवताअभ्यारोहति त्रयस्त्रिंशत्त्रयस्त्रिंशत्त्रयस्त्रिंशत् शदै देवतादेवतास्वेव प्रतिष्ठितं विजयोभ-
वतीमे वै लोकालिणवएष्वैव लोकेषु प्रतिष्ठितं द्वायैकविंशोभभवतः प्रतिष्ठित्याअथो रुचमेवात्मन्वधते बृहवः बौद्धशिखीभवति तस्माद्बृहवः प्रजासु वृषाणो-
यदेते स्तोमाव्यतिषक्ताभवति तस्माद्वियमोर्धवीभिर्बनस्पतिभिर्ष्यतिषक्ता (५)
न्यतिप्रण्यंते प्रजया पशुभिर्यएवं विद्वांसं एताआसते क्षमावाएते संवर्ग लोकं
यंत्युवावचान हि स्तोमानुपयंति यदेतऊर्ध्वाः कृताः स्तोमाभवति कृताएव

सुवर्गलोकोकं यत्सुभयोरेभ्योलोकयोः कल्पते त्रिःशवेतास्त्रिःशवक्षरा विराट्ते
विराट्स्रैवात्रायमवर्तुवतेतिरात्रावभितोभवतोन्नाद्यस्य परिगृहीत्ये—(४१)
[ओषधीरेवावप्रतिष्ठाप्यव्यतिषक्तैकाग्र्यचाशब्] ॥ ३ ॥ प्रजापतिः सुवर्ग
लोकोकमेतं देवायेनयेन छंदसानुप्रायुजत तेन नाप्रवृन्तएताद्वात्रिःशतः रात्रीर्य-
श्वन्धात्रिःशवक्षरानुष्टुगानुष्टुभः प्रजापतिः स्वनैव छंदसा प्रजापतिमाप्स्वाभ्या-
रुदा सुवर्गलोकोकमायन् य एवं विद्वाः संएता आसंते द्वात्रिःशवेताद्वात्रिःशव-
क्षरानुष्टुगानुष्टुभः प्रजापतिः स्वनैव छंदसा प्रजापतिमाप्स्वाभिर्य गच्छति (१)
भीहिर्मनुष्यस्य सुवर्गलोकोद्वात्रिःशवेताद्वात्रिःशवक्षरानुष्टुगानुष्टुप्तवर्मिष
वाचमाप्नुवति सर्वे वाचोर्ववितारो भवति सर्वे हि भिर्य गच्छतिष्योतिर्भौरायु-
रिति इयहाभवंतीयं वाच ष्योतिर्दतरिभं गौरसावायुरिमानेव लोकानभ्यारो-

हंत्वभि पूर्वस्यहा भवत्यभि पूर्वमेव सुवर्गलोकमभ्यारोहति बृहदर्थतराभ्या-
 मिति (२) इयं वाच रथंतरमसौ बृहदाभ्यामेव यत्स्थयो अनयोरेव प्रति-
 ष्ठिते वै यज्ञस्याजसायनी स्मृती ताभ्यामेव सुवर्गं लोकं गतिं परांशोका
 एते सुवर्गं लोकमभ्यारोहति ये पराचरुयहानुपयति प्रत्यङ्महोभवति प्रत्यव-
 रुढ्या अथो प्रतिष्ठितपाउभयोलोकयोर्ऋध्वोत्तिष्ठतिद्वात्रिशवेतास्तासां
 यास्त्रिशस्त्रिशदक्षरा (३) विराडनं विराड्गिराजैवात्रायमवरुन्वते ये द्वे
 अहोरात्रे एव ते उभाभ्यांरूपाभ्यां सुवर्गं लोकं गत्यतिरात्रावभितौ भवतः
 परिगृहीत्वै—२२) [गच्छंतियंतित्रिशदक्षराद्वाविंशतिभ्यः] ॥ ४ ॥
 द्वेवाव देवसूत्रे द्वादशाहश्चैव त्रयस्त्रिंशदहश्च य एवं विद्वांसस्त्रयस्त्रिंशद-
 हमासते साक्षादेवैवताभ्यारोहति यथा खलु वै श्रेयानभ्यारुहः कामयते

तथा करोति यद्यवविध्यतिपापीयान्भवति यद्विनावविध्यति सहज्यएवं विद्वाः
 संलयस्त्रिःशद्वहमासते विषाप्मना भ्रातृव्येणवर्ततेहर्भाजोवाएतादेवाग्र-
 आहरेन् (१) अहरेकोभजताहरेकस्ताभिर्वते प्रबाहुगाम्भुवनयएवं विद्वाः
 संलयस्त्रिःशद्वहमासते सर्वेएव प्रबाहुगाम्भुवन्ति सर्वेग्रामणीयं प्राप्तुवन्ति पंचा-
 द्वाभवंति पंच वा ऋतवः संवत्सरऋतुष्वेव संवत्सरे प्रतितिष्ठत्यथो पंचाक्षरा
 पङ्क्तिः पाङ्क्त्यज्ञोयज्ञमेवावरुन्धते त्रीण्योश्चिनानि भवंति त्रयइमे लोकाणु
 (२) एव लोकेषु प्रतितिष्ठत्यथो त्रीणि वै यज्ञस्यैद्वियाणि तान्येवावरुन्धते
 विश्वजिद्वत्यन्नाद्यस्यावरुध्यै सर्वपृष्ठोभवति सर्वस्याभिजित्यै वाग्वै द्वादशाहो
 यत्पुरस्ताद्वादगाहमुपेयुरनासां वाचमुपेयुरुपवासुकेषां वाक्स्यादुपरिष्टाद्वादशा-
 हमुपयंत्यासामेव वाचमुपयंति तस्मादुपरिष्टाद्वाचा वदामोवांतरं (३) वै दशरा-

त्रेण प्रजापतिः प्रजाअंसृजतु यदंशरात्रोभवति प्रजाएव तथर्जमानाः सृजंतए-
ता* ह्वाउदुंकः शौल्वायनः सुत्रस्यधिमवाच यदंशरात्रोयदंशरात्रोभवति सुत्र-
स्यर्थाअथो यदेव पूर्व्वहः सु विलोमक्रियते तस्यै वैषाशातिद्वनीकावाएता-
रात्रयोयर्जमानाविश्वजित्सहतिरात्रेण पूर्वाः षोडशसह (४) अतिरात्रेणो-
त्तराः षोडश एवं विद्वाः संखयलिः शदुहमासंतएषां द्वनीका प्रजा जायते
तिरात्रावभितो भवतः परिगृहीत्यै—१७) [अहरन्नेष्ववांतर* सहस्रसद-
षच] ॥ ५ ॥ आदित्याअकामायंत सुवर्गल्लोकमियामेति ते सुवर्ग-
ल्लोकं न प्राजानन्न सुवर्गल्लोकमायन्तएत* षड्त्रि* शद्रात्रमपभ्यन्तमाहरन्ते-
नायजंत ततोवै ते सुवर्गल्लोकं प्राजानन्सुवर्गल्लोकमायन्य एवं विद्वाः सः
षड्त्रि* शद्रात्रमासते सुवर्गमेव लोकं प्रजानति सुवर्गल्लोकं यति ज्योति-

रतिरात्रः (१) भवति ज्योतिरेव पुरस्ताद्व्यते सुवर्गस्य लोकस्यानुरूप्यात्यै षड्-
 हा भवति षड्हाकृतवर्कृतुष्वेव प्रतितिष्ठति चत्वारो भवन्ति चतस्रो विशो विधेव
 प्रतितिष्ठन्त्यसत्रं वा एतद्यद्वन्द्वोमं यद्वन्द्वोमा भवति तेन सत्रं देवताएव
 पुष्टैरवरुन्धते पशून्द्वोमैरोजो वै वीर्यं पृष्ठानि पशवश्चन्दोमा ओजस्येव (२)
 वीर्यं पशुषु प्रतितिष्ठति षड्वित्रिः शद्रात्रो भवति षड्वित्रिः शदक्षरा बृहती
 बाह्वताः पशवो बृहत्यैव पशूनवरुन्धते बृहती चन्दसाः स्वाराज्यमाभुता भुवते
 स्वाराज्यं य एवं विद्वाः सः षड्वित्रिः शद्रात्रमासते सुवर्गमेव लोकं यत्यतिरा-
 त्रावभितो भवतः सुवर्गस्य लोकस्य परिगृहीत्यै—३६) [अतिरात्र एव षड्-
 वित्रिः शच] ॥ ६ ॥ वसिष्ठो हतपुत्रो कामयत विदेयं प्रजामभिसौदासा-
 न्मन्वेयमिति स एतमैकस्मान्नपञ्चाशमपश्यन्तमाहुरन्ते नायजत ततो वै सो विदत

प्रजाभिःसौवासानभवद्यएवं विद्वाः स एकस्मान्न पञ्चागमासते विदन्ते प्रजा-
मभिःचातृव्यान्भवन्ति त्रयस्त्रिवृत्तोऽग्निष्टोमभवंति वज्रस्यैव मुखः स हयंति
दश पञ्चदशभवंति पञ्चदशोवज्रः (१) वज्रमेव भ्रातृव्येभ्यः प्रहरन्ति षोड-
शिमदंशमहर्भवति वज्रएव वीर्यं दधाति द्वादंश सप्तदशभवंत्यन्नाद्यस्यावरु-
ध्याअर्थो प्रैव तैर्जीयन्ते पृष्ठय षडहोभवति षड्भ्रातृवः षट्पृष्ठानि पृष्ठैरेवर्त-
न्वाराहेहृत्युतुभिः संवत्सरं ते संवत्सरएव प्रतितिष्ठन्ति द्वादंशैकविंशाभवंति
प्रतिष्ठित्याअथो रुचमेवात्मन् (२) दधते बृहवः षोडशिनोभवन्ति विजित्यै
षड्भ्रिनानि भवंति षड्भ्रातृवः षट्पृष्ठानि प्रतितिष्ठन्त्यनानि रिकावा एतारात्र-
वर्तनास्तद्यदेकस्यै न पञ्चाशदतिरिक्तास्तद्यद्वयसीरष्टाचत्वारिः शतईनाश्च
खलु वाअतिरिक्ताश्च प्रजापतिः प्राजापयतु ये प्रजाकारमाः पशुकारमाः स्युस्त-

एता आसीरन्मैव जायंते प्रजया (३) पशुभिर्वैराजोवाएषयज्ञोयैदेकस्मान्न-
 पंचाशोएवं विद्वाः स एकस्मान्नपंचाशमासते विराजमेव गच्छत्यन्नावाभवं-
 त्यतिरात्रावभितोभवतोन्नाद्यस्य परिगृहीत्यै—२२) [वज्र आत्मन्प्रजयाद्वा-
 विशतिश्च] ॥ ७ ॥ संवत्सराय दीक्षिष्यमाणे एकाष्टकार्या दीक्षेत्रेषा-
 वै संवत्सरस्य पत्नी यदेकाष्टकैतस्यां वाएषएताः रात्रि वसति साक्षादेव संव-
 त्सरमारभ्य दीक्षंतु आर्तुं वाएते संवत्सरस्याभिर्दीक्षंते य एकाष्टकायां दीक्ष-
 तंतनामानावतुभूवतोव्यस्तं वाएते संवत्सरस्याभिर्दीक्षंते य एकाष्टकायां दीक्ष-
 तंतनामानावतुभूवतः फल्गुनी पूर्णमासे दीक्षन्मुखं वाएतत् (१) संवत्स-
 रस्य यत्फल्गुनी पूर्णमासोमुखतएव संवत्सरमारभ्य दीक्षंते तस्यैकैवनिर्या-
 यत्साम्मैद्ये विषुवान्तसंपद्यंते चित्रापूर्ण मासे दीक्षन्मुखं वाएतत् संवत्सरस्य

यच्चित्रापूर्णमासोमुखतएव सैवस्तरमारभ्य दीक्षते तस्यन काचन निर्याभवाति
 चतुरहेपुरस्तात्पौर्णमास्ये दीक्षन्तेवामेकाष्टकायां क्रयः संपद्यते तेनैकाष्टकां
 न छुंबटुकुर्वीति तेषां (२) पूर्वपक्षे मस्या संपद्यते पूर्वपक्षं मासाअभिसंप-
 द्यते ते पूर्वपक्षउन्निष्ठंति तान्निष्ठतओषधयोवनस्पतयोर्नन्निष्ठंति तान्कल्याणो
 कीर्तिरनून्निष्ठत्यरोत्सुरिमेयजमानाहति तदनुसर्वे राध्रुवंति—३४) [एतच्चे-
 षांचतुस्त्रिंशश्चाक्ष] ॥ ८ ॥ सुवर्गं वाएते लोकं यंति ये सत्रमुपयंत्यभी-
 धत्तएव दीक्षाभिरात्मानं श्रपयंतउपसद्भिर्द्वाभ्यां लोमाबंधंति द्वाभ्यां त्वचं
 द्वाभ्यामसूद्वाभ्यां मांसं द्वाभ्यामस्थि द्वाभ्यां मज्जनमास्मदक्षिणं वै सत्र-
 मात्मानमेव दक्षिणां नीत्वा सुवर्गलोकं यंति शिखामनुप्रवर्पतुक्कथाअपो
 रयीयाश्च सः सुवर्गलोकमंयामेति (१) [सुवर्गं पंचाशत्] ॥ ९ ॥

ब्रह्मवादिनो वदन्त्यतिरात्रः परमोयज्ञकृतानां कस्मान्नं प्रथममुपयन्तीत्येतद्वा अ-
 यिष्टोमं प्रथममुपयन्त्यथोक्थ्यमथ बोद्धुं शिनमथातिरात्रमनुपूर्वमेवैतद्यज्ञकृतनु-
 पेत्य तानालभ्यपरिगृह्य सोममेवैतत्पिबन्त आसते ज्योतिष्टोमं प्रथममुपयन्ति-
 ज्योतिष्टोमो वै स्तोमानां मुखं मुखतएव स्तोमान्प्रयुजते ते (१) सस्-
 ताविराजमभिसंपद्यन्ते देवर्चावतिरिच्येते एकयागौरितिरिक्तएकया यरूनः सर्व-
 गो वै लोको ज्योतिरूग्विराड्मुवर्गमेव तेन लोकं यन्ति रथन्तरं दिवा भवति
 रथन्तरं नक्तमित्याहुर्ब्रह्मवादिनः केन तदजामीति सौभरं तृतीयसवने ब्रह्मसामं
 बृहत्तन्मध्यतोर्दधति विधृत्यै तेनाजामि—४१) [तएकाक्षरपचाशब्] ॥१०॥

ज्योतिष्टोमं प्रथममुपयन्त्यस्मिन्नेव तेन लोके प्रतितिष्ठति गोष्टोमं द्विती-
 यमुपयन्त्यन्तरिक्षएव तेन प्रति तिष्ठत्यायुष्टोमं तृतीयमुपयन्त्यमुष्मिन्नेव तेन

लोके प्रतितिष्ठतीयं वावज्योतिरंतरिक्षं गौरसावायुर्यदेतान्स्तोमानुपयंत्येष्वेव
तल्लोकेषु सत्रिणः प्रतितिष्ठतोयंति ते स॥ स्तुताविराजं (१) अभिसंपद्यंते
ह चर्चावतिरिच्येते एकया गौरतिरिक्तएकयायुरुनः सुवर्गो वै लोकोज्योति-
रुग्विराडूर्जमेवावरुन्धते तेन ध्रुवार्तिमार्छुत्यक्षौघुकाभवति क्षुत्सैवाधाइव हि
सत्रिणोऽग्निष्टोमावभितः प्रधीतावृक्यामध्येनभ्यंततदेतत्परिरियदेवचक्रं यदेतेन
(२) षडहेन यंति देवचक्रमेव समारोहं त्यरिष्ट्यै ते स्वस्तिसमंभुवते षड-
हेनं यंति षड्भक्तवक्रतुष्वेव प्रतितिष्ठंत्युभयतोऽज्योतिषा यंत्युभयतं एव सुवर्गे
लोके प्रतितिष्ठतोयंति द्वौ षडहौ भवतस्तानि द्वादशाहानि संपद्यंते द्वादशौ वै
पुरुषोद्वे सक्थ्यौ द्वौ बाहू आत्मा च शिरश्च चत्वार्यंगानि स्तनौ द्वादशौ (३)
तत्पुरुषं मनपूर्यावंतंते त्रयः षड्हाभवंति तान्यष्टादशाहानि संपद्यंते नवान्यानि

नवान्यानि नव वै पुरुषे प्राणास्तन्प्राणाननुपर्यावर्तते चत्वारः षडहामवन्ति
तानि चतुर्विंशतिरहानि संपद्यते चतुर्विंशतिरर्धमासाः संवत्सरस्तत्संव-
त्सरमनुपर्यावर्तते प्रतिष्ठितः संवत्सरइति खलु वा आहुर्वर्षीयान्प्रतिष्ठायाह-
त्येतावद्वै (४) संवत्सरस्य ब्राह्मणं यावन्मासोमासिमस्येव प्रतितिष्ठतो-
यति—८) [विराजमेतेनद्वावशौवाअष्टौ च] ॥ ११ ॥ मेपस्त्वा पच-
नैरवतु लोहितग्रीवश्छागैः शलमलिवृध्यापणोब्रह्मणा कुक्षोमेधेन न्यग्रोधश्च-
मसैरुदुंबरउर्जा गायत्रीछंदोभिलिवृत्स्तोमै रवतीः स्थावतीस्त्वावंतु प्रियं त्वा
प्रियाणां वर्षिष्ठमाप्यानां निधीनां त्वा निधिपतिश्च हवामहे वसोमम—१६)
[मेषः षट्त्रिंशत्] ॥ १२ ॥ कूप्याभ्यः स्वाहाकूप्याभ्यः स्वाहा
विकूप्याभ्यः स्वाहावृट्याभ्यः स्वाहा खन्याभ्यः स्वाहा ह्याभ्यः स्वाहा सूयाभ्यः

स्वाहा सरस्याभ्यः स्वाहा वैशंतीभ्यः स्वाहा पल्वल्याभ्यः स्वाहा वष्याभ्यः
 स्वाहा वृष्याभ्यः स्वाहा ऋतुनीभ्यः स्वाहा पुष्याभ्यः स्वाहा स्यंरमानाभ्यः
 स्वाहा स्थावराभ्यः स्वाहा नावेयीभ्यः स्वाहा सैववीभ्यः स्वाहा समुद्रियाभ्यः
 स्वाहा सर्वोभ्यः स्वाहा—४०) [कूप्याभ्यश्चत्वारिंशत्] ॥१३॥
 अथः स्वाहा वहतीभ्यः स्वाहा परिवहतीभ्यः स्वाहा समंतवहतीभ्यः स्वाहा
 दीर्घं वहतीभ्यः स्वाहा शीघ्रं वहतीभ्यः स्वाहोर्ग्रं वहतीभ्यः स्वाहा भीमं वह-
 तीभ्यः स्वाहाभ्योभ्यः स्वाहा नभोभ्यः स्वाहा महोभ्यः स्वाहा सर्वस्मै
 स्वाहा—२८) [अस्मएकान्नित्रिंशत्] ॥१४॥ योअर्वितुं जिघांसति
 तमभ्यमीति वरुणः । पुरोमर्तैः पुरन्वा । अहं च त्वं च वृत्रहन्तर्त्तवभूव सुनि-
 म्युआ । अरातीवाचिददिवोनुनौ शूरमसतैर्भद्रादंस्य गतयः । अभिक्रत्वेदं

भूरुपुण्ड्रमन्त्रैर्विव्यद्धमहिमानु२ रजा२सि । स्वेनाहिवृत्र२ शर्वसा जयथन शत्रु-
 र्तं विविदत् (१) युवाते—२) [विविद्वेच] ॥ १५ ॥ नमोराज्ञे
 नमोवरुणाय नमोऽश्वाय नमः प्रजापतये नमोऽधिपतये धिपतिरस्य धिपतिं माकु-
 र्वधिपतिरहं प्रजानां भूयासं मां धेहि मयि धेद्युपाकृताय स्वाहा लब्धाय-
 स्वाहा हुताय स्वाहा—२१) [नमएकान्नत्रि२ शत्] ॥ १६ ॥ मयो
 भूर्वातोअभिवातून्नाडैर्जस्वतीरोषधीरारिंशतां । पीवस्वतीर्जोवधन्याः पिबन्व-
 वृसा यं पृदतैरुद्रमृड । याः सरूपाविरूपाएकरूपायासोमग्निरिष्ट्यानामानि
 वेदे । या अंगिरस्तपसहचक्रुस्ताभ्यः पर्जन्यमहिशमं यच्छ । यादेवेषु तनु-
 वमैरपंत यासा२ सोमोविश्वारूपाणि देव । ताअस्मभ्यं पर्यसा पितृमानाः
 प्रजावतीरिद्व (१) गोष्ठे रिरिहि । प्रजापतिर्महामेतारारणोविश्वदेवः पितृभिः

संविदानः । शिवाः सतीरुपनोगोष्ठमाकस्तासां वयं प्रजया स२सदेम । इह
धृतिः स्वाहेह विवृतिः स्वाहेहरतिः स्वाहेहरमतिः स्वाहा मही मयु सुत्रा-
मर्णं—३८) [इन्द्राष्टात्रि२शब्] ॥ १७ ॥ कि२स्विदासीत्पूर्वचिनिः
कि२स्विदासीद्दृहद्वयः । कि२स्विदासीत्पिशंगिला कि२स्विदासीत्पिलिप्पिला ।
यौरासीत्पूर्वचिश्चिरश्चआसीद्दृहद्वयः । रात्रिरासीत्पिशंगिलाधिरासीत्पिलि-
प्पिला । कः स्विदेकाकी चरति कउ स्विज्जायते पुनः । कि२स्विद्धिमस्य
भेषजं कि२स्विदावर्पनं महत् । सूर्यैकाकी चरति (१) चंद्रमा जायते
पुनः । अग्निर्द्धिमस्य भेषजं भमिरावर्पनं महत् । पृच्छामि त्वा परमंतं पृथिव्याः
पृच्छामि त्वा भुवनस्य नाभिम् । पृच्छामि त्वा वृष्णो अश्वस्य रेतः पृच्छामि
वाचः परुमं व्योम । वेदिमाहुः परमंतं पृथिव्यायज्ञमाहुर्भुवनस्य नाभिम् ।

सोममाहुर्वृष्णोअश्वस्य रेतोब्रह्मैव वाचः परमं व्योम—४६) [चरतिषट्-
 चत्वारिंशद्वाच] ॥ १८ ॥ अंबे अंबाल्यंबिके नमानयति कश्चन ।
 ससस्त्यश्वकः । सुभगे कांपीलवासिनि सुवर्गे लोके संप्रोणवीथां । आहम-
 जानि गर्भघमात्वमजसि गर्भधं । तौसहचतुरः पदः संप्रसारयावहै ।
 वृषावा२रेतोधरेतोदधातूत्सकथ्योर्गर्भेद्विजिमुदं जिमन्वज । यःस्त्रीणां जीव-
 भोजनोयआसां (१) बिलधावनः । प्रियःस्त्रीणामपिच्यः । यआसांकृष्णे
 लक्ष्मणि सर्दिगृविपरावंधीत् । अंबे अंबाल्यंबिके न मायभति कश्चन ।
 ससस्त्यश्वकः । उर्ध्वामेनामुच्छ्रयतोद्विणभारं गिराविव । अथास्यामध्येमेध-
 ता२शीते वार्ते पुनत्रिव । अंबे अंबाल्यंबिके नमायभति कश्चन । ससस्त्य-
 श्वकः । यद्धरिणीयवमत्तिन (२) पुष्टं पशुमन्यते । गृद्रावदयैजारानपोषा-

यवनायति । अंबे अंबाल्यंबिके न मांयभतिकश्चन । ससस्यश्वकः । इयंय-
काशकुंतिकाहलामिति सर्पति । आहतंगभेषोनिजंगुलीतिघाणिका ।
अंबे अंबाल्यंबिके न मांयभति कश्चन । ससस्यश्वकः । माता च ते पिता
च तेग्रं वक्षस्य रोहतः (३) । प्रसुलामीति ते पितागभेमृष्टिमेतस्सयत् ।
वधिकाव्णोअकारिषं जिष्णोरश्वस्य वाजिनः । सुरभिर्नोमुखोकरत्पणआ-
यूश्चि तारिषत् । आपोहिष्णामयोभुवस्तानउज्जैघातन । महेरणाय चक्षसे ।
योवः शिवतमोरसस्तस्यं भाजयते हनः । उगतीरिव मातरः । तस्माअरंग-
मामघोयस्य क्षयाय जिन्वथ (४) । आपोजनयथाचनः--४) [आसां-
नरोहतोजिन्वथचत्वारिच] ॥ ११ ॥ भूर्भुवः सुवर्वसवस्त्वांजंतु वायु-
त्रेण छंदसा रुद्रस्त्वांजंतु त्रैपुमेन छंदसादित्यास्त्वांजंतु जागतेन छंदसा-

यद्वातो॒अ॒षो॒अ॒ग॒म॒वि॒द्र॒स्य॒ त॒नु॒र्व॒ प्रि॒याम् । ए॒त॒श्च॒स्तो॒तरे॒तेन॑ प॒था पु॒नर॒श्व॒माव॑-
 र्त्त॒यासि॑नः । ला॒जी ३ न्छा॒ची ३ न्य॒शो॒म॒माम् ३ । य॒व्या॒द्यै ग॒व्या॒याए॒तेदे॑-
 वा॒अ॒न्न॒म॒नै॒तव॒न्न॒म॒द्धि॒प्र॒जाप॑ते । यु॒ज॒तिं ब्र॒ह्मं (१) अ॒रु॒षं च॒र॒तं॒परि॑त॒स्थुषः॑ ।
 रो॒च॒ते रो॒च॒नादि॒वि । यु॒ज॒त्य॒स्य॒ का॒म्या॒ ह॒री वि॒प॒क्ष॒सा॒र॒थे । शो॒णा॒धु॒ष्ण॒
 न॒वा॒ह॒सा । के॒तुं कु॒ण्व॒न् के॒तवे॒ पे॒शो॒म॒र्या॒अ॒पे॒श॒से । स॒म॒र्ष॒द्रि॒द्रा॒जा॒य॒थाः—(२५)
 [ब्र॒ह्म॒पंच॒वि॒ंश॒तिश्च॑] ॥ २० ॥ प्रा॒णाय॒ स्वा॒हो व्य॒नाय॒ स्वा॒हो॒पा॒-
 नाय॒ स्वा॒हा स्ना॒व॒भ्यः॒ स्वा॒हो सं॒ताने॒भ्यः॒ स्वा॒हा परि॑सं॒ताने॒भ्यः॒ स्वा॒हा प॒र्व॒भ्यः॒
 स्वा॒हो सं॒धाने॒भ्यः॒ स्वा॒हा श॒री॒र॒भ्यः॒ स्वा॒हो य॒ज्ञाय॒ स्वा॒हा द॒क्षि॒णा॒भ्यः॒ स्वा॒हो
 सु॒व॒र्गाय॒ स्वा॒हो लो॒काय॒ स्वा॒हा स॒र्व॒भ्यः॒ स्वा॒हो—(२८) [प्रा॒णाय॒ष्टा॒वि॒ंश॒-
 तिः] ॥ २१ ॥ मि॒ताय॒ स्वा॒हा॒सि॒ताय॒स्वा॒हा॒भि॒हि॒ताय॒ स्वा॒हा॒न॒भि॒-

हिताय स्वाहा युक्ताय स्वाहायुक्ताय स्वाहा सुयुक्ताय स्वाहोयुक्ताय स्वाहा
विमुक्ताय स्वाहा प्रमुक्ताय स्वाहावंचते स्वाहा परिवंचते स्वाहा संबंचते
स्वाहानुवंचते स्वाहोद्वंचते स्वाहायते स्वाहा धावते स्वाहा तिष्ठते स्वाहा
सर्वस्मै स्वाहा—३) [सितायाष्टात्रिंशत्] ॥ २२ ॥ बृहस्पति
(१४५) रथ (२७४) क्षीः (२९९) प्रजापति (१७२) द्वे (२१७)
आदित्या (१३६) वसिष्ठः (१७२) संवत्सराय (१३४) सुवर्गे (५०)
ब्रह्मवादिनो (९९) ज्योतिष्टोमं (२०८) मेषः (३६) कूप्याभ्यो (४०)
द्रो (२९) यो (५२) नमो (२९) मर्योभूः (८८) किमं (९६) द्वे (२०४)
भूः (७५) प्राणाय (२८) सिताय (३८) द्वाविंशतिः (२६२१) ॥ २२ ॥
इति तैत्तिरीयसंहितायां सप्तमकाण्डे चतुर्थः प्रपाठकः ॥ ४ ॥

हरिःओम् ॥ गवोवाएतत्सत्रमासताङ्गाःसुतीः अंगणि नोजायताइति
 कामेन तासां दश मासानिर्बण्णाआसन्नथ अंगण्यजायंत ताउदतिष्ठन्नरा-
 त्समेत्यथ यासां नाजायंत ताः संवत्सरमाह्वोदतिष्ठन्नरात्समेति यासां चार्जा-
 यंत यासां च नताउभयीरुदतिष्ठन्नरात्समेति गोसत्रं वै (१) संवत्सरोय-
 एवं विद्वांसः संवत्सरमुपयंत्यध्रुवंत्येव तस्मात्तपूरावार्षिकौ मासौ पत्नी
 चरति सूत्राभिजितश्चास्यै तस्मात्संवत्सरसवो यत्किंच गृहे क्रियते तदासम-
 वरुद्धमभिजितं क्रियते समुद्रं वा एते प्रह्वंते ये संवत्सरमुपयंति योवै
 समुद्रस्य पारं न पश्यति नवै सततउदति संवत्सरः (२) वै समुद्रस्तस्यै
 तत्पारं यदतिरात्रौ यएवं विद्वांसः संवत्सरमुपयंत्यनातिवोहचं गच्छं-
 तीयं वै पूर्वोत्तिरात्रौसावुत्तरोमनः पूर्वोवागुत्तरः प्राणः पूर्वोपानउत्तरः प्ररोधनं

पूर्वउदयनमुत्तरोज्योतिष्ठोमोवैश्वानरोतिराश्रोभवति ज्योतिरेव पुरस्ताद्वते
 सुवर्गस्य लोकस्यानुख्यात्यै चतुर्विंशः प्रायणीयोभवति चतुर्विंशतिर-
 धिमासाः (३) संवत्सरः प्रयंतएव संवत्सरे प्रतितिष्ठति तस्य त्रीणि च गतानि
 षष्टिश्च स्तोत्रीयास्तावतीः संवत्सरस्य रात्रयउभे एव संवत्सरस्य रूपे ओप्रु-
 वंति ते सस्थित्याअरिष्ट्याउत्तरैरहोभिश्चरंति षड्हाभवंति षड्भुक्तवः
 संवत्सरऋतुष्वेव संवत्सरे प्रतितिष्ठति गौश्चायुध मध्यतः स्तोमौ भवतः संव-
 त्सरस्यैव तन्मिथुनं मध्यतः (४) दधति प्रजननाय ज्योतिरभितोभवति
 विमोचनमेव तच्छंदास्येव तद्विमोक्तं यंत्ययौ उभयतोऽज्योतिरैव षड्हेन
 सुवर्गल्लोकं गीति ब्रह्मवादिनोवदंत्यासते केन यतीति देवयानेन पथेति ब्रूया-
 त्छंदासि वै देवयानः पंथागायत्री त्रिषुवजगंतो ज्योतिर्वैगायत्री मौलिषु-

गायुर्जगती यदेते स्तोमा भवति देवयानेनैव (५) तत्पथा यति समान-
 साम भवति देवलोकौवै साम देवलोको देव नयत्यन्या अन्त्या ऋचो भवन्ति मनु-
 ष्यलोको वा ऋचो मनुष्यलोको देवान्यमन्यं देवलोकमभ्यारोहंतो यत्य भवतो ब्र-
 ह्मसामं भवति सुवर्गस्य लोकस्या भवत्या अभिजिद्रवति सुवर्गस्य लोक-
 स्याभिजित्यै विश्वजिद्रवति विश्वस्य जित्यै मासिमासि पृष्ठान्युपयंति मासि-
 मास्यति प्राह्या गृह्यंते मासिमास्येव वीर्यं (६) दधति मासां प्रतिष्ठित्या उप-
 रिष्ठान्मासां पृष्ठान्युपयंति तस्मादपरिष्टादोषधयः फलं गृह्णाति— (१३)
 [वैसवत्सरो ऽर्धमासामध्यतएव वीर्यं त्रयोदशच] ॥ १ ॥ गावो वा एत-
 त्सत्र मासता शृंगाः सतीः शृंगाणि सिवां सतीस्तासां दशमासा निषण्णा आस-
 त्थु शृंगाण्य जायंतता अंबुवन्नरा त्स्मोतिष्ठा मावतं काममरुत्समहि येन कामेन

न्यर्बवामेति तासांमुत्वाअब्रुवन्नर्वावायावतीर्वासामहाएवेमौ द्वादशौ मासौ
 संबत्सर*संपाद्योत्तिष्ठामेति तासां (१) द्वादशे मासि गंगाणि प्रवर्त्तत
 श्रद्धया वाश्रद्धया वा ताडमायास्तंपराउभयोवाव ता अभुवन्याश्च गंगा-
 ण्यसंवन्ध्याश्चोजमवारुन्धतमोति दशसुमासंतिष्ठन्नमोति द्वादशसु यएवं वेद
 पर्वेन खलु वाएते यैति विंदति खलु वै पर्वेन यन्तद्वाएतदृद्धमयनंतस्मात्
 (२) एतद्वोसनि—२) [तासांतस्माद्वेच] ॥ २ ॥ प्रथमे मासि पुष्ठा-
 न्युपयंति मध्यमउपयंत्युत्तमउपयंति तदाहृत्यै त्रिकस्याहउपसीदंति दहंवै
 सापराभ्यां बोहाभ्यां दूहेथ कुतः साधोक्ष्यते यां द्वादशकृत्वउपसीदंतीति संव-
 त्सर*संपाद्योत्तमे मासि सकृत्पुष्टान्युपैयुस्तद्यजमानायज्ञं पशूनवरुन्धते सम-
 द्रवै (१) एतेनवारमपारं प्रप्लवंते ये संवत्सरमुपयंति यद्द्विद्वथंतरे अन्वजै-

युर्यथा मध्ये समुद्रस्य स्रवमन्वर्जेषु स्ताहकदनुत्सर्गं बृहद्रथंतराभ्यामिति वा
प्रतिष्ठां गच्छति सर्वेभ्यो वै कामेभ्यः सिद्धिर्हेतयजमानाः सर्वान्कामानवर्ह-
न्वते--४) [वैचतुस्त्रिः शत्र] ॥ ३ ॥ समान्य ऋचो भवति मनुष्य-
लोको वा ऋचो मनुष्यलोका देव नर्यत्यन्यदंन्यत्साम भवति देवल्लोको वै साम
देवल्लोका देवान्यमन्य मनुष्यलोकं प्रत्यवरोहंतीत्यति जगती मप्रउपयति
जगती वै छंदोऽसि प्रत्यवरोहंत्या मयणं ग्रहा बृहत्पुष्टानि त्रयस्त्रिः शः स्तोमा-
स्तस्माज्जयायाः सं कर्नीयान्प्रत्यवरोहति वैश्वकर्म्मणो गृह्यते विश्वान्येव तेन
कर्माणि यजमाना अवरुन्धत आदित्यः (१) गृह्यत इयं वा अदितिरस्यामेव
प्रति तिष्ठत्यन्योन्यो गृह्यते मिथुनत्वाय प्रजात्या अवांतरं वै दशरात्रेण प्रजापतिः
प्रजा असृजत यदशरात्रो भवति प्रजा एव तयजमानाः सृजंत एताः हवा उदकः

शौलवायनः सत्रस्यार्धमुवाच यद्दशरात्रोयद्दशरात्रोभवति सत्रस्यर्धार्धं अथो
यद्येव पूर्वेष्वहःसु विलोमक्रियते तस्यैव (२) एषाशांतिः—(२) [आदित्यएव
द्वेच] ॥ ४ ॥ यदि सोमौ सः सुतौ स्यातां महति रात्रिषु प्रातरनुवाकमु-
पाकुर्वात्पूवो वाचपूवो देवताः पूर्वच्छदांसि वृद्धे वृषण्वतीं प्रतिपदं कुर्यात्प्रातः-
सवनोदेवैषामिन्द्रं वृद्धेपो खल्वोहः सवनमूखे सवनमूखे कार्येति सवनमूखा
त्सवनमूखादेवैषामिन्द्रं वृद्धे संवेशायोपवेशायत्रियास्त्रिष्टुभोजगत्या अनुष्टुभः
पुङ्क्तया अभिभूतौ स्वाहा छदांसि वै संवेशोपवेशो छंदोभिरेवैषां (१)
छदांसि वृद्धे सजनीयः शस्यं विहव्यः शस्यं मृगस्यस्य कथाशुभीयः शस्य-
मेतावहा अस्ति यावदेतयावदेवास्ति तदैषां वृद्धे यदि प्रातः सवने कलशोद्दी-
येत वैष्णवीषु शिपिविष्टवतीषु स्तुवीरन्यद्वै यज्ञस्यातिरिच्यते विष्णंतच्छिपि-

विष्टमम्यतिरिच्यते तद्विष्णुः शिपिविष्टोतिरिक्तएवातिरिक्तं दधान्धथोअतिरि-
 क्तैवातिरिक्तमास्वाव (२) रुच्यते यद्विमध्यदिने दीयैत वयट्कारनिधन-
 सारमकुर्वुववट्कारोवै यज्ञस्यप्रतिष्ठा प्रतिष्ठामेवैनद्वमयति यदि तृतीयसवनए-
 तवेव—११) [एवामवैकान्नवैशतिश्च] ॥ ५ ॥ बृडहैमासान्संपा-
 द्याहुरुत्सृजंति बृडहैहिं मासान्संपश्यैत्यर्धमासैमासान्संपाद्याहुरुत्सृजंत्यर्ध-
 मासैहिंमासान्संपश्यैत्यर्धमावास्या मासान्संपाद्याहुरुत्सृजंत्यर्धमावास्या हि
 मासान्संपश्यंति पौर्णमास्या मासान्संपाद्याहुरुत्सृजंति पौर्णमास्या हि
 मासान्संपश्यंति योवै पूर्णआसिचति पराससिचति यः पूर्णादुदचति (१)
 प्राणमस्मिन्संबधाति यत्पौर्णमास्यामासान्संपाद्याहुरुत्सृजंति संवत्सरायैव
 तत्प्राणं वधति तवनु सन्निधिः प्राणंति यद्वह्नोःसुजेयुर्ध्याहृतिरुपनद्धोविपतत्ये-

व॥ संवत्सरोविपतेदाक्षिमाच्छ्रुत्यैषौर्णमास्या मासान्संपाद्याहरुत्सृजति संव-
त्सरायैव तदुदानं बधति तदनु सत्रिणउत्त (२) अनति नातिमाच्छति पूर्ण-
मासैव देवानां सुतोयत्पौर्णमास्यामासान्संपाद्याहरुत्सृजति देवानामेव तद्य-
ज्ञेन यज्ञं प्रत्यवरोहंति विवाएतद्यज्ञं छिदंति यत्बडहसंततु संतमथाहरुत्सृजति
प्राजापत्यं पशुमालंभते प्रजापतिः सर्वोदेवतदेवताभिरेव यज्ञं संतंन्वति यंति
वाएते सर्वनाद्येहः (३) उत्सृजति तुरीयं खलु वाएतत्सर्वं यत्साम्राय्यं
यत्साम्राय्यं भवति तेनैव सर्वनाम्रयति समुपहूय भक्षयेत्येतत्सोमपीथाद्येतहि
यथायतनं वाएतेषां सवनभाजोदेवतागच्छंति येहरुत्सृजंत्यनुसवनं पुरोडा-
गाभिर्वपति यथायतनादेव सवनभाजोदेवताअवरुन्धतेष्टाकपालान्प्रातःसवन-
एकादशकपालान्माध्यंदिने सर्वने द्वादशकापालां स्तृतीयसवने छंदांस्थे-

वास्वा (४) अर्वरुन्धते वैश्वदेवं चरुं तृतीयसवने निर्वपति वैश्वदेवं वै तृतीयस-
वनं तेनैव तृतीयसवनान्नयति—१५) [उक्त्वत्युक्त्वास्वापंचदशच] ॥ ९ ॥

उत्सृज्या ३ नोत्सृज्या ३ मितिमीमांसा संते ब्रह्मवादिनस्तद्वाहुत्सृज्यं
मेवेत्यंमावास्यायां च पौर्णमास्यां चोत्सृज्यमित्याहुते हि यज्ञं बहंतइति ते
त्वावनोत्सृज्येइत्याहुये अवांतरं यज्ञं भेजाते इति याप्रथमा व्यष्टका तस्या-
मुत्सृज्यमित्याहुषवै मासोविंशरइति नादिष्ट (१) उत्सृजेयुर्यदादिष्टमु-
त्सृजेयुर्यादृशे पुनः पर्याष्टावे मध्येपडहस्यं सुंपद्येतपडहैर्मासोत्सृपाद्य यत्सं-
सममहस्तस्मिन्नुत्सृजेयुस्तवग्रये वसुमते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेयुर्ब्र-
ह्मवादीयमरुत्वंते पुरोडाशमेकांशकपालं वैश्वदेवं द्वावशकपालममेवैवसु-
मतः प्रातःसवनं यदग्रये वसुमते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपति देवता-

मेव तद्भागिनीं कूर्वाति (२) सर्वममष्टाभिरुपेयंति यदैदं दधि भवती-
 द्रमेव तद्भागधेयान्नव्यावयतींद्रस्य वै मरुत्वतो माध्यैदिनं सर्वं यदिद्वीय
 मरुत्वते पुरोडाशमेकादशकपालं निर्वपेति देवतामेव तद्भागिनीं कूर्वाति सर्व-
 नमेकादशभिरुपेयंति विश्वेषां वै देवानामभूमतां तृतीयसवनं यद्वैभ्यदेवं
 द्वादशकपालं निर्वपेति देवताएव तद्भागिनीः कूर्वाति सर्वं नंद्वादशभिः (३)
 उपेयंति प्राजापत्यं पशुमालंभते यज्ञोवै प्रजापतिर्यज्ञस्याननुसर्गाया भिवर्त-
 इतः षण्मासो ब्रह्मसामं भवति ब्रह्म वा अभिवर्तो ब्रह्मणैव तत्सुवर्गलोका-
 भिवर्तयेत्येति प्रतिकूलमिवहीतः सुवर्गलोकं द्रुक्ते न आभर पिता पुत्रे-
 भ्यो यथा । शिक्षानो अस्मिन्पुरुहूत यामानि जीवाज्योतिरशीमहीति (४)
 अमुत आयता षण्मासो ब्रह्मसामं भवत्ययं वै लोकोज्योतिः प्रजाज्योतिरि-

ममेव तल्लोकं पश्यतोभिवदंत आर्यति—२०) [आदिपुंक्वतिद्वावशभिरि-
तिवि२ शतिश्च] ॥ ७ ॥ देवानां वाअंतं जग्मुवामिद्वियं वीर्यमपाक्राम-
तत्क्रोशेनावारुन्धत तत्क्रोशस्य क्रोशत्वं यत्क्रोशेन चात्वालस्यांतं स्तुवंति
यज्ञस्यैवांतं गृत्वैद्वियं वीर्यमवरुन्धते सत्रस्यर्ध्याहवनीयस्यांतं स्तुवंत्यग्निमेवो-
पद्रष्टारं कृत्वहिंमुपयंति प्रजापतेहृदयेन हविर्धानंतः स्तुवंति प्रमाणमेवास्य-
गच्छंति श्लोकेन पुरस्तात्सदसः (१) स्तुवंत्यनुश्लोकेन पश्चाद्यज्ञस्यैवांतं-
गत्वा श्लोकभाजोभवन्ति नवभिग्ध्वर्युरुद्गायति नव वै पुरुषे प्राणाः प्राणा-
नेव यजमानेषु दधाति सर्वोऽेद्वियोभवन्तिप्राणेष्वेवैद्वियं दधत्यप्रतिहृताभिरु-
द्गायति तस्मात्पुरुषः सर्वोऽण्यन्यानि शीर्णोऽंगानि प्रत्यंचति शिरएव न पृष-
दशश्चरथंतरं भवतीद्वियमेवावरुन्धते सप्तदशं (२) बृहदन्नाद्यस्यावरुन्ध्या-

अथो प्रैव तेन जायंत एकविंशं भद्रं द्विपदासु प्रतीष्टित्यै पत्नय उपगार्यंति
मिथुनत्वाय प्रजात्यै प्रजापतिः प्रजा असृजत् सौकामयतासामहं राज्यं
परीयामिति तासां राजनेनैव राज्यं पर्येतद्राजनस्य राजनवं यद्राजनं भवति
प्रजानां मेव तद्यजमाना राज्यं परीयंति पंचविंशं भवति प्रजापतेः (३)
आस्यै पंचभिस्तिष्ठंतः स्तुवंति देवलोकमेवाभिजयंति पंचभिरासीनामनुष्य-
लोकमेवाभिजयंति दश संपद्यंते दशक्षरा विराडन्नं विराड्विराजैवास्त्राद्यमव-
रुन्धते पंचधा विनिषद्य स्तुवंति पंचादिशो दिक्ष्वेव प्रतीतिष्ठत्यैकैकया स्तुतया
समायंति दिग्भ्य एवास्त्राद्यं संभरंति ताभिरुद्रातोद्गायति दिग्भ्य एवास्त्राद्यं
(४) संभृत्य ते जं आत्मनं दधते तस्मादेकः प्राणः सर्वाण्यंगान्यवत्यथो यथा
सुपूर्ण उत्पत्तिष्यञ्छिर उत्तमं कुरुत एवमेव तद्यजमानाः प्रजानां मुत्तमं भवंत्यासं-

दीमुद्रातारोहति साम्राज्यमेव गच्छति ह्येव हो तानाकस्यैव पृष्ठं रोहति
 कूर्चावध्वर्युर्ब्रह्मस्यैव विष्टपं गच्छत्येतावै तोवै देवलोकास्तेष्वेव यथापूर्वं प्रति
 (५) तिष्ठन्त्यथो आक्रमणभवतस्तेषु यजमानाः कुर्वते सुवर्गस्य लोकस्य
 समंष्टयै—११) [सप्तदशं प्रजापतेरन्नाद्यप्रत्येकांशश्च] ॥ ८ ॥

अक्षर्येण वैसहस्रशः प्रजापतिः प्रजाअसृजत् ताभ्यइलो देवेरांलता-
 मवारुन्वयदुर्कथं भवति प्रजाएव तद्यजमानाः सृजंतइलोदं भवति प्रजाभ्य एव
 सृष्टाभ्यइरां लूतामवरुन्वते तस्माद्या समा सत्रं समृद्धं क्षोधुंकास्ता समा
 प्रजाइष ह्यो सामूर्जे मावदते या समा व्यृद्धमक्षोधुकास्ता समा
 प्रजाः (१) नह्यासामिषमूर्जे मावदतउत्कोदं कुर्वेतयथाबन्धान्मुमुचानाउत्कोदं
 कुर्वत एवमेव तद्यजमानादेवबन्धान्मुमुचानाउत्कोदं कुर्वतइषमूर्जेमात्मान्बन्धान्

वाणः शततन्तुर्भवति कृतायुः पुरुषः कर्तेद्रियआयुष्येर्वेद्विये प्रतितिष्ठत्या-
जिर्धावंत्यनभिजितस्याभिजित्यै दुंदुभीन्समाघ्नति परमावाएषा वाग्यावदुभौ
परमामेव (२) वाचमवरुन्धते भूमिदुद्गभि माघ्नति यैवेमां वाक्प्रविष्टासा-
मेवावरुन्धतेथो इमामेव जयंतिसर्वावाचोवदंति सर्वासां वाचामवरुन्ध्या ओषे-
चर्मन्ध्यायच्छेते इंद्रियस्यावरुन्ध्याआन्यः कोशंति प्रान्यः कोशंति यआको-
शंति पुनात्यैवैनान्सयः प्रहासति पुतेष्वेवान्नाद्यं दधात्यृषिकृतं च (३)
वाएते देवकृतं च पूर्वमासैरवरुन्धते यद्वृतेच्छदासामानि भवत्युभयस्याव-
रुध्यै यंति वाएते मिथुनाद्ये सैवत्सरमुपयंत्यंतर्वेदिमिथुनौ संभवतस्तेनैवमि-
थुनान्नयंति—३०) [प्रजाएवचंत्रिशब्द] ॥ १ ॥ चर्मवर्भिर्दंति
पाप्मानमेवैषामवर्भिर्दंति माप रात्सीमर्तित्व्यात्सीरित्याह संप्रत्येवैषा पाप्मा-

नमस्वर्भित्युक्कुंभानविनिवार्य दास्योमार्जालीयं परिनृत्यति पवोनिघ्नतोरिं
 मेषुं गार्यत्योमवृवै देवानां परममन्त्रार्थं परममेवास्त्राद्यमवर्तयते पवोतिघ्नति
 महीयामेवैषुवचति—४९) [चर्मैकान्नपंचाशत्] ॥ १० ॥ पथिष्ये
 स्वाहांतर्क्षाय स्वाहा दिवे स्वाहा संक्षोष्यते स्वाहा संशुर्वमानाय स्वाहा
 संतुताय स्वाहा मेघायिष्यते स्वाहा मेघायते स्वाहा मेघिताय स्वाहा मेघाय
 स्वाहा नीहाराय स्वाहा निहाकायै स्वाहा प्रामचाय स्वाहा प्रचलाकायै
 स्वाहा विद्योतिष्यते स्वाहा विद्योर्तमानाय स्वाहा संविद्योर्तमानाय स्वाहा
 स्तनयिष्यते स्वाहा स्तनयते स्वाहोग्रस्तनयते स्वाहा वर्धिष्यते स्वाहा
 वर्षते स्वाहाभिवर्षते स्वाहा परिवर्षते स्वाहा संवर्षते (१) स्वाहानुवर्षते
 स्वाहा शीकायिष्यते स्वाहा शीकायते स्वाहा शीकिताय स्वाहा प्रोधिष्यते

स्वाहां प्रुणते स्वाहा परिप्रुणते स्वाहोद्ग्रीप्यते स्वाहोद्गृहीताय
 स्वाहां विष्णोष्यते स्वाहा विष्णुवमानाय स्वाहा विष्णुताय स्वाहा तप्यते
 स्वाहा तपते स्वाहोग्रमातपते स्वाहग्भ्यः स्वाहा यजुर्भ्यः स्वाहा सामग्भ्यः
 स्वाहाङ्गिरोभ्यः स्वाहा वेदेभ्यः स्वाहा गार्ग्यभ्यः स्वाहा नाराडासीभ्यः
 स्वाहा रैभीभ्यः स्वाहा (२) सर्वैस्मै स्वाहा--२) [संवर्षते स्वाहा
 द्वेच] ॥ ११ ॥ दत्वंते स्वाहा दंतकाय स्वाहा प्राणिने स्वाहा प्राणाय
 स्वाहा मुखंवेते स्वाहा मुखाय स्वाहा नासिकवते स्वाहा नासिकाय स्वाहा-
 क्षण्वते स्वाहानक्षिकाय स्वाहा कर्णिने स्वाहा कर्णकाय स्वाहा शीर्षण्वते
 स्वाहा शीर्षकाय स्वाहा पृष्ठे स्वाहोपादकाय स्वाहा प्राणते स्वाहाप्राणते
 स्वाहा बर्दते स्वाहावर्दते स्वाहा पश्यते स्वाहापश्यते स्वाहा शृण्वते स्वाहा-

शृण्वते स्वाहा मनस्विने स्वाहा (१) अमनसे स्वाहा रेतस्विने स्वाहा-
 रेतस्काय स्वाहा प्रजाभ्यः स्वाहाप्रजननाय स्वाहा लोमवते स्वाहालोम-
 काय स्वाहा त्वचे स्वाहात्वक्काय स्वाहा चर्मण्वते स्वाहाचर्मकाय स्वाहा
 लोहितवते स्वाहालोहिताय स्वाहा मांसन्वते स्वाहामांसकाय स्वाहा
 स्नावभ्यः स्वाहास्नावकाय स्वाहास्थन्वते स्वाहा तस्थिकाय स्वाहाम-
 ञ्जन्वते स्वाहामञ्जकाय स्वाहाग्निने स्वाहानंगाय स्वाहात्मने स्वाहाना-
 त्मने स्वाहा (२) सर्वस्मै स्वाहा—२) [स्वाहास्वाहाद्वच] ॥ १२ ॥

कस्त्वायुनक्ति सत्वायुनक्तु विष्णुस्त्वायुनक्तस्व यज्ञस्यर्धमहासर्न-
 त्याअमुष्मै कामायायुषे त्वा प्राणाय त्वापाणाय त्वा व्यानाय त्वा व्युष्ट्यै
 त्वा रुद्र्यै त्वा राधसे त्वा घोषाय त्वा पोषाय त्वा राक्षोषाय त्वा प्रव्युष्ट्यै

त्वा—३८) [कौण्डात्रिंशत्] ॥ १३ ॥ अग्रये भाषत्राय त्रिवृते-
 रायंतराय वासुतायाष्टाकपालहंदाय त्रैलुभाय पंचदशाय ब्रह्मत्रायै-
 कादशकपालोविश्वेभ्योदेवेभ्योजागतिभ्यः सप्तदशेभ्योवैरूपेभ्योवापिकेभ्यो
 द्वादशकपालोमित्रावरुणाभ्यामानुष्टुभाभ्यामेकविंशाभ्यां वैराजाभ्यां
 शारदाभ्यां पयस्यां बृहस्पतये पाङ्गायत्रिणवार्य शाकुराय हैमंतिकाय चरुः
 सवित्रातिच्छंदसाय त्रयस्त्रिंशाय रैवताय शैडिराय द्वादशकपालोदिविष्यै
 विष्णुपत्न्यै चरुमये वैश्वानराय द्वादशकपालोनुमत्यै चरुः कायएकक-
 पालः—४७) [अग्रयेसप्तचत्वारिंशत्] ॥ १४ ॥ योवाअग्रावग्निः
 प्रीतृयते यश्चसोमोराजा तयोरिषमातिथ्वं यदग्नीषोमीयोयैषरुद्रोयश्नीयते यस्त्वं-
 चितुमावेतानि हवीरिषि न निर्बपेदेषएव रुद्रोशांतउपोत्थाये प्रजां पशून्त्यज-

मानस्यामिमन्येतु यत्संचिते प्रावेतानि हवीः॥ वि० निर्वपति भागवेयेनैवेन॥
शमयति नार्यरुद्रोशांतः (१) उपोत्थार्य प्रजापशून्मिमन्यते वक्षोहवीः॥ वि०
भवति नव वै पुरुषे प्राणानाभिर्वशमी प्राणानेव यजमाने वधात्यथोदशाक्षरा
विराट्त्वं विराट्प्राज्येवाजाये प्रतितिष्ठत्युतुभिर्वा एषछंदोभिः स्तोमैः पृष्ठेभ्य-
तुर्वइत्याहुयेवेतानि हवीः॥ वि० निर्वपत्युतुभिरेवेनं छंदोभिः स्तोमैः पृष्ठेभ्यनुते
दिशः सुबुवाणेन (२) अभिजित्या इत्याहुयेदेतानि हवीः॥ वि० निर्वपति
दिशामभिजित्या एतया वा इंद्रे वा अयाजयन्तस्मादिंद्रसवएतया मनुमनुष्यास्त-
स्मान्मनुसुबोपथेद्रेवानां यथा मनुमनुष्याणामेवं भवति यएवं विद्वानेतये-
ष्टया यजते विगभवतीः पुरोनुवाक्या भवति सर्वोत्सां दिशामभिजित्ये -- ११)
[सुबुवाणेनैकचत्वारिंशच्च] ॥ १५ ॥ यः प्राणतोमिमिषतोमं हित्वैक

इव्राजाजगतोवभूव । यईशे अस्य द्विपदधृतुष्पदः कस्मै देवाय हविषा
विधेम । उपयामगृहीतोसि प्रजापतये त्वा जुष्टगृह्णामि तस्य ते द्यौर्महिमा-
नक्षत्राणि रूपमादित्यस्ते तेजस्तस्मै त्वा महिसे प्रजापतये स्वाहा—३८)
[योऽष्टात्रिंशत्] ॥ ३६ ॥ यआत्मदाबलवायस्य विश्वउपासते
प्रक्षिपं यस्य देवाः । यस्य छायामृतं यस्य मृत्युः कस्मैदेवाय हविषा विधेम
उपयामगृहीतोसि प्रजापतये त्वा जुष्टगृह्णामि तस्यतेपृथिवी महिमौर्ववयोव-
नस्पतयोरूपमग्निस्ते तेजस्तस्मै त्वा महिसे प्रजापतये स्वाहा—३९) [यए-
कान्तवत्वारिंशत्] ॥ ३७ ॥ आब्रह्मन्ब्राह्मणोब्रह्मवर्चसीजायतामा-
स्मिन्नाष्ट्रे रोजन्यइषव्यः शरोमहारथोजायतां दोग्ध्रीं घेनुर्वोहानुदानाशुः
सप्तिः पुरंधियोपांजिष्णरथेषाःसभेयोधुवास्य यजमानस्य वीरोजायतां

निका॒मे॒ नि॒का॒मे॒ नः॒ पु॒र्ज॒न्यो॒र्व॒य॒तु॒ फु॒लि॒न्यो॒न॒ओ॒र्ष॒ध॒यः॒ प॒र्य॒तां॒ यो॒ग॒क्षे॒मो॒र्षः॒
क॒ल्प॒तां—४१) [ए॒कं॒च॒त्वा॒रि॒श॒त्] ॥ १८ ॥ आ॒क्रा॒न्वा॒-
जी॒र्ष॒थि॒वी॒म॒ग्निं॒ यु॒ज॒म॒क॒त॒ वा॒ज्य॒र्वा॒क्रा॒न्वा॒ज्य॒त॒रि॒क्षं॒ वा॒युं॒ यु॒ज॒म॒क॒त॒वा॒ज्य॒-
वा॒द्यां॒ वा॒ज्या॒क्रं॒स्त॒सूर्यं॒ यु॒ज॒म॒क॒त॒वा॒ज्य॒र्वा॒ग्नि॒स्ते॒ वा॒जि॒न् यु॒ङ्कु॒न्त्वा॒र॒भे॒
स्व॒स्ति॒ मा॒सं॒पा॒र॒य॒वा॒यु॒स्ते॒ वा॒जि॒न् यु॒ङ्कु॒न्त्वा॒र॒भे॒ स्व॒स्ति॒ मा॒सं॒ (१)
पा॒र॒या॒दि॒त्य॒स्ते॒ वा॒जि॒न् यु॒ङ्कु॒न्त्वा॒र॒भे॒स्व॒स्ति॒ मा॒सं॒ पा॒र॒य॒प्रा॒ण॒धृ॒ग॒सि॒ प्रा॒णं॒
मे॒ह॒ह॒व्या॒न॒धृ॒ग॒सि॒ व्या॒नं॒मे॒ह॒हा॒पा॒न॒धृ॒ग॒स्य॒पा॒नं॒ मे॒ह॒ह॒ च॒क्षु॒र॒सि॒ च॒क्षु॒-
र्मा॒यि॒ धे॒हि॒ श्रो॒त्रं॒मा॒सि॒ श्रो॒त्रं॒ मा॒यि॒ धे॒हा॒पु॒र॒स्या॒यु॒र्म॒यि॒ धे॒हि—४३) [सं॒त्रि॒-
च॒त्वा॒रि॒श॒त्] ॥ १९ ॥ ज॒मि॒वी॒जं॒ व॒ष्टो॒प॒र्जन्यः॒ प॒क्तो॒सु॒स्य॒सु॒वि॒-
त्प॒ला॒ ओ॒र्ष॒ध॒यः॒ स्व॒धि॒च॒रणे॒ य॒सू॒प॒स॒व॒नो॒ग्निः॒ स्व॒ध्व॒क्ष॒म॒न्तरि॒क्ष॒सु॒पा॒वः॒

पवंमानः सपस्थानाद्यौः शिवमसौ तर्पन् यथा पूर्वमहोरात्रे पंचदशिनोर्व-
 मासस्त्रिंशिनोमासाः कृताऋतवः शांतः सवत्सरः—३१) [जइयेकोच्चि-
 शत] ॥ २० ॥ आग्नेयोष्टाकंपालः सौम्यश्चरुः सवित्रोष्टाकंपालः
 पोष्णश्चरुर्द्रश्चरुग्रयेवैश्वानराय द्वावशकपालोमृगाखरे यदि नागरुल्लेदग्रये-
 होमुचेष्टाकंपालः सौर्यं पर्योवायव्यं आप्यभागः—२४) [आग्नेयश्चतुर्विं-
 शतिः] ॥ २१ ॥ अग्रये*होमुचेष्टाकंपालुद्रोयाः* होमुचएकादशक-
 पालो मित्रावरुणाभ्यामागोमुग्भ्यां पर्युस्योवायोसावित्रागोमुग्भ्यां चरु-
 श्विभ्यामागोमुग्भ्यां धानामरुद्राएनोमुग्भ्यः सप्तकपालोविश्वेभ्योवेवेभ्यएनो-
 मुग्भ्योद्वावशकपालोर्नमस्यै चरुग्रये वैश्वानरायद्वावशकपालोद्यावापृथिवी-
 भ्याम*होमुग्भ्यां द्विकपालः—३०) [अग्रयेत्रिंशत] ॥ २२ ॥ अग्रये-

समनमत्पृथिव्यै समनमद्यथाग्निः पृथिव्यासमनमदेवं मह्यं भद्राः संनतयः
संनमंतु वायवे समनमदंतरिक्षाय समनमद्यथा वायुरंतरिक्षेण सूर्योय सम-
नमहिवे समनमद्यथा सूर्योदित्वा चंद्रमंते समनमक्षत्रेभ्यः समनमद्यथा
चंद्रमानक्षत्रैर्वरुणाय समनमदद्वाः समनमद्यथा (१) वरुणोद्विः साक्षे सम-
नमद्वेसमनमद्यथा सामर्चा ब्रह्मणे समनमत्क्षत्राय समनमद्यथा ब्रह्म क्षेत्रेण
राज्ञे समनमद्विशे समनमद्यथा राजा विशारथाय समनमदश्वेभ्यः समन-
मद्यथा रथोश्वैः प्रजापतये समनमद्वेभ्यः समनमद्यथा प्रजापतिभूतैः सम-
नमेदेवं मह्यं (२) भद्राः संनतयः संनमंतु--४) [यथामह्यं चत्वारिच]
॥ २३ ॥ ये ते पंथानः सवितः पूर्यासोरिणवोवितंताअंतरिक्षे । तेभि-
नोअद्यपथिभिः सुगेभीरक्षांचनोअधि च देव ब्रूहि । नमोमये पृथिविभित्ते ।

लोकस्पृते लोकमस्मै यजमानाय देहि नमो वायवेतरिक्षिते लोकस्पृते
 लोकमस्मै यजमानाय देहि नमः सूर्याय दिविक्षिते लोकस्पृते लोकमस्मै
 यजमानाय देहि--४४) [येचतुश्चत्वारिंशत्] ॥ २४ ॥ योवा-
 अश्वस्य मेध्यस्य शिरोवेदशीर्ष्वान्मेध्योभवत्यवा वाअश्वस्य मेध्यस्य शिरः
 सूर्यश्चक्षुर्वार्तः प्राणश्चंद्रमाः श्रोत्रं दिशः पादाअवांतरदिशाः पक्षीवोहोरात्रोनेमे-
 र्बोधमासाः पर्वणि मासाः सुधानीन्यतवर्गानि संवत्सरआत्मा रश्मयः केशा-
 नक्षत्राणि रूपं तारकाअस्थानि नभोमासान्योषधयोलोमानि वनस्पतयो-
 वालाअग्निमुखं वैश्वानरोव्यात्तं (१) समुद्रउदरमंतरिक्षं पायुर्द्यवापृथिवी
 आंडौ घ्रावा शेषः सोमोरेतोयज्जम्भ्यते तद्विद्योतते यद्विधूनुते तत्स्तनयति
 यन्मेहेति तद्वर्षति वागेवास्य वागहर्वा अश्वस्य जायमानस्य महिमापुरस्ता-

जजायते रात्रिरेनं महिमापश्चादनुजायतएतौ वै महिमानावर्ध्वमभितः संब-
 भूतुर्हयोदेवानंवहत् (२) अर्वांसुरान्वाजीर्गंधर्वानश्वांसुनृप्यन्तसमुद्रोवा-
 वाअर्ध्वस्य योनिः समुद्रः—१२) [व्यात्तमवहद्वादेशच] ॥ २५ ॥ गावो-
 (३१३) गावः (१०२) प्रथमे (८४) संमान्यो (१०२) यदि
 (११९) पटुहै (२१५) रुतसृज्यै ३ (२२०) देवानां (२६१) मक्ष्येण
 (१८०) चर्म (४९) पृथिव्यै (१०२) दत्त्वते (१०२) को (३८)
 मये (४७) यो (१४१) यो (३८) य (३९) आ (४१) आ
 (९३) ज (३१) इयाग्रेयो (२४) मये (३०) मये (१०४) ये
 (४४) यः (११२) पश्चविंशतिः (३६३१) ॥ २५ ॥ इति
 तैत्तिरीयसंहितायां सप्तमकाण्डे पंचमः प्रपाठकः ॥ ५ ॥

प्रजननं (२६२५) साध्याः (२३३०) प्रजवुं (२११८) बृहस्पति
(२६२१) गर्वाः (३६३१) पञ्च (१३३२५) ॥ ५ ॥ इति तैत्ति-
रीयसंहितायां सप्तमकाण्डः समाप्तः ॥ ७ ॥

इषे (१६५८३) वायव्यं (११२६५) प्रजापति (१०६२२) युञ्जानः
(१४१०५) सावित्राणि (११४०४) प्राचीनवशं (१६११२) प्रज-
ननं (१३३२५) सुत (११०२१६) ॥ ७ ॥

॥ इति तैत्तिरीयसंहिता समाप्ता ॥

प्रसिद्धिलेखः

ऋग्वेदसंहिताभाष्यं—श्रीमद्विद्यारण्यमुनिविरचितम्	वोडसोपावर्धम्	डाकः २५५ सह
हामहोपाध्याय्यं राजारामशास्त्रिभिः संशोधितम्	मृत्युम् रूपकाणि
ऋग्वेदसंहिता, परिशिष्टं सर्वानुक्रमसहितं च	८०—०
शुक्लयजुर्वेदीयवाजसनेयसंहितापदानि—वोडसोपावर्धम्	४—८
होपाध्याय्यं राजारामशास्त्रिभिः संशोधितानि	२—१२
ऐतरेयब्राह्मणं—वोडसोपावर्धम्	२—१२
संशोधितम्	२—१२
शिक्षा, उद्योगनियं, छंदः, निबंधः, अष्टाध्यायी, तथा निरुक्तादि	२—२
वेदस्य षडङ्गानि	१—८
हट्टयोगप्रदीपिका	सटीका—हृणभावांतरसंहिता	६—२
महिम्नस्तोत्रम्	”	६—२

इदं पुस्तकं तुकारामतात्याभिर्येन तत्त्वविवेचकग्रंथप्रसारकसमित्यै
मोहजय्याम

तत्त्वविवेचकमुद्रणयंत्रालये मुद्रितम्.

शकाब्दाः १८३२.

॥ अस्य पुस्तकस्य सर्वे अधिकाराः अधिकारिणा स्वायत्तीकृताः ॥

मुंबई.—केतवाडी न्याकोड घर नं. १-२ व ३ येथे 'तत्त्वविवेचक' छापणाऱ्यांत रा. शिवा इरी यांनी मालक्यकरिता छापिले.